

**TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN
KORUNMASINDA, BUNLARIN ÜRETİMİNDE VE
PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN
SORUNLAR İLE ALINMASI GEREKEN
TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA
KURULAN MECLİS ARAŞTIRMASI
KOMİSYONU
(10 / 361, 405, 406, 407, 410)
TUTANAK DERGİSİ**

**7'nci Toplantı
3 Temmuz 2019 Çarşamba**

(TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı tarafından hazırlanan bu Tutanak Dergisi'nde okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve turnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın'ın, Komisyonun bugüne kadar yaptığı ve bundan sonra yapmayı planladığı çalışmaları ile bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

III.- SUNUMLAR

1.-Yeditepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ekrem Sezik'in, Türkiye'deki tıbbi ve aromatik bitki varlığı ile ülkemizde yaygın olarak yetiştirilmemesinin nedenleri ve neler yapılması gerektiği hakkında sunumu

2.- Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Samet Serttaş'ın, bitkilerin gıda takviyesinde kullanımı, takviye edici gıdalar ile tıbbi amaçlı ürünler arasındaki farklılıklar ve AB sağlık beyanları hakkında sunumu

3.- Demirsoy Tarım Limited Şirketi Kurucusu Emir Demirsoy'un, marjinal tarım alanlarında lavanta ve trüf mantarı yetiştirme projeleri ve projeyi hayata geçirirken karşılaştıkları sorunlar hakkında sunumu

4.- Üretici ve Araştırmacı Cumali Bora'nın, Türkiye'de yetişen cistus (laden) bitkisi projesi, cistus bitkisinin tıbbi ve ekonomik değeri ile bitki ve meyve aromalı sabun üretimi hakkında sunumu

**TIBBİ VE AROMATİK BİTKİ ÇEŞİTLİLİĞİNİN KORUNMASINDA, BUNLARIN
ÜRETİMİNDE VE PAZARLANMASINDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR İLE ALINMASI
GEREKEN TEDBİRLERİN BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN MECLİS
ARAŞTIRMASI KOMİSYONU**

(10 / 361, 405, 406, 407, 410)

7'nci Toplantı

3 Temmuz 2019 Çarşamba

I.- GÖRÜŞÜLEN KONULAR

TBMM Tıbbi ve Aromatik Bitki Çeşitliliğinin Korunmasında, Bunların Üretiminde ve Pazarlanmasında Karşılaşılan Sorunlar ile Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu saat 14.40'ta açıldı.

Komisyon Başkanı İbrahim Aydın, Komisyonun bugüne kadar yaptığı ve bundan sonra yapmayı planladığı çalışmaları ile bugünkü gündemine ilişkin bir açıklama yaptı.

Yeditepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ekrem Sezik tarafından, Türkiye'deki tıbbi ve aromatik bitki varlığı ile ülkemizde yaygın olarak yetiştirilmemesinin nedenleri ve neler yapılması gerektiği,

Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Samet Serttaş tarafından, bitkilerin gıda takviyesinde kullanımı, takviye edici gıdalar ile tıbbi amaçlı ürünler arasındaki farklılıklar ve AB sağlık beyanları,

Demirsoy Tarım Limited Şirketi Kurucusu Emir Demirsoy tarafından, marjinal tarım alanlarında lavanta ve trüf mantarı yetiştirme projeleri ve projeyi hayata geçirirken karşılaştıkları sorunlar,

Üretici ve Araştırmacı Cumali Bora tarafından, Türkiye'de yetişen cistus (laden) bitkisi projesi, cistus bitkisinin tıbbi ve ekonomik değeri ile bitki ve meyve aromalı sabun üretimi,

Hakkında birer sonum yapıldı.

Komisyon gündeminde görüşülecek başka konu bulunmadığından saat 18.38'de toplantıya son verildi.

3 Temmuz 2019 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.40

BAŞKAN: İbrahim AYDIN (Antalya)

BAŞKAN VEKİLİ: Recep ŞEKER (Karaman)

SÖZCÜ: Refik ÖZEN (Bursa)

KÂTİP: Zemzem Gülender AÇANAL (Şanlıurfa)

BAŞKAN – Çok değerli Komisyon üyelerimiz, değerli uzmanlarımız, Komisyon dışından gelen misafir milletvekilimiz, çok değerli hocam ve çok değerli katılımcılar; öncelikle hepinizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

7'nci toplantımızı açıyorum.

II.- OTURUM BAŞKANLARININ KONUŞMALARI

1.- Komisyon Başkanı İbrahim Aydın'ın, Komisyonun bugüne kadar yaptığı ve bundan sonra yapmayı planladığı çalışmaları ile bugünkü gündemine ilişkin açıklaması

BAŞKAN – Bugünkü gündemimizde, hemen ilk sırada Profesör Doktor Ekrem Sezik Hocamızı dinleyeceğiz, Yeditepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesinden Hocamız.

Bu Komisyon kurulduğundan bu yana, ilk günden bu yana tıbbi aromatik bitkilerle ilgilenen herkes Hocamızın ismini devamlı zikrettiler, biz de Hocamızı davet edelim dedik. Bir yirmi dakikalık sunumu olacak. Yeterli mi Hocam?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Biraz uzayabilir, biraz kısalabilir.

BAŞKAN – Daha çok soru-cevap şeklinde oluyor çünkü Komisyon üyesi olan arkadaşlarımız ve milletvekillerimizin, gerekirse ve ihtiyaç duyarsa uzmanlarımızın soruları olabilir. Sunumu kısa tutup yani yeterli tutup, kısa demeyeyim de sunumu yeterli tutup daha sonra soru-cevap olursa daha iyi olacak.

Arkadaşlar, malum bu 7'nci toplantımız. Şu ana kadar, 2 de çalışma ziyaretlerimiz oldu, birisi Çorum'du, 2'ncisi de geçen hafta perşembe, cuma gittiğimiz Balıkesir'di. Katılan arkadaşlar biliyorlar, gayet verimli bir şekilde geçti. Bu hafta sonu da, Meclis kapanmadan önce bir arazi çalışmamız daha olacak, Başkan Vekilimizin memleketi Karaman ve önce de Konya diye planlamıştık; cuma günü Konya'da olacağız, cumartesi günü de Karaman'da; burada da bir incelememiz olacak. Zaten bir yandan da uzmanlarımız aracılığıyla bu yaptığımız çalışmalar yazılmaya başlandı.

Bugün Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneğinden arkadaşlar gelecek ve Demirsoy Tarım Limited Şirketi kurucusu ve sahibi Emir Bey'in sunumları olacak. Yine, Cumali Bora, üretici ve araştırmacı, Türk Cistus Projesi, benim de memleketim olan Alanya'dan katıldı, kendisi gerçi Malatyalı, orada bu Cistus'la ilgili... Yıllar önce bizim, ormancıların, tabii tensilde kızılçamda gençleştirmeye engel dediğimizin türün oysa üstündeki ağaçtan daha değerli bir bitki olduğuyla ilgili çalışmaları var, onları anlatacak. Bugünkü gündemimiz bundan ibaret.

Ben şimdi Hocamıza sözü veriyorum.

Buyurun Hocam.

III.- SUNUMLAR

1.-Yeditepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ekrem Sezik'in, Türkiye'deki tıbbi ve aromatik bitki varlığı ile ülkemizde yaygın olarak yetiştirilmemesinin nedenleri ve neler yapılması gerektiği hakkında sunumu

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Sayın Başkan, değerli üyeler ve talebelerim de var, meslektaşlarım da var, müsaade ederseniz onları ayrıca değerli meslektaşlarım olarak selamlayayım.

Şimdi, ben tabii, elli dört sene kadarcık bu konunun içinde olduğum için bu konuda söyleyeceklerim çok. Ama bu yıllar içinde neden gerçekleşmedi tıbbi ve aromatik bitkilerin Türkiye’de yetiştirilmesi yaygın olarak, daha çok onun üzerinde duracağım.

İkincisi de öncelikler olarak ne yapılmalı? Çünkü bir dolu bitkinin çalışıldığını görüyoruz ama öncelikleri seçmez isek hepsine birden girildiğinde piyasada alıcısı olmayan ürünler ortaya çıkıyor. Bunların çok örnekleri var, mesela, pek çok ziraatçı arkadaş ekinezya yetiştirdi, önemli bir tıbbi bitki ama alıcısı yok, yapılan çalışmalar da boşa gitti. Konuşmam bu tarzda.

Ben üye sayısını tam bilemediğim için dinleyici notlarını biraz eksik yapmışım, orada da ana hatları var.

BAŞKAN – Hocam, biz tamamladık, bir sıkıntımız yok bunda.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Tamam.

Şimdi, çok kısa, tıbbi bitki dediğimde biz farmakope’ye uygun drog elde etmek üzere tabiatın toplanmış veya yetiştirilmiş bitkiyi kastediyoruz.

İkincisi, aromatik bitki, bunun üzerinde biraz daha duracağım çünkü daha önemli tıbbiden. Sadece farmakope değil, diğer standartlara da uygun olmak üzere tabiatın toplanmış veya yetiştirilmiş kokulu olan bitkiler, bunlar çok geniş miktarda kullanılıyor. Tıbbi bitkilere baktığımızda bitkisel ilaç, bitkisel asıllı ilaç ham maddesi elde edilişi ve gıda takviyelerinde...

Bir de “TAB” diye kısalttık, tıbbi ve aromatik bitkilerin yetiştirilmesinde iyi tarım uygulamaları var. Bunun yanında -tabiatın tabii, kendisi yetişiyor- hangi kademeler var çünkü kaliteyi söyleyebilmem için benim sizin kafanızda bu kademeleri biraz canlandırmam gerekli. Hasadını, kurutulmasını, nakliyesini şu şema üzerinden bir iki kelimeyle anlatayım. Yabani hâlde yetişen bitki iklim şartlarına tabidir ve topraktan gelen değişikliklere. Bunun örnekleri var, toprağın yapısı değiştiği için orada istenmeyen maddeyi alıyor, bakıyorsunuz bitkide çıkıyor ağır metal veya diğerleri. Çevre şartları çok önemli. Ağır metal kirlenmesi, radyoaktif yağmurlar veya yakın yerlerde ilaçlamaların yapılması... Bunun örnekleri var, mesela, uzak bir yerde, ıhlamur, tilia rubrada, Karadeniz’de, yapılan analizde hiç bulunmaması gereken pestisitler bulundu, ondan sonra anlaşıldı ki Ordu’daki fındıkta kullanılan pestisitler uçarak oraya kadar gelmişler. Bu son derece önemli, hatta etkili maddeden önemli. Ve tabiatla beraber yaşayan böcekler ve mikroorganizmalar...

Tarım yapıldığı zaman “A” dediğim bu kısma bir de daha çok verim elde etmek için kullanılan pestisit, herbisit ve gübrenin de etkileri ortaya çıkmakta. Toplandı, hasat edildi; hasat edilip hemen depoya girmiyor, kurutuluyor. Kurutma son derece önemli, kurutmada yapılan hatalar doğrudan kaliteyi etkiler. Burada toz, yağmur, böcek ve kemiriciler için çok güzel bir malzemedir bizim otlarımız. Girerler, traktör vesaire... Bir de daha geniş düşünün, Seylan’da elde edilen tarçın elde edildiği yerden nehir gemileriyle merkeze geliyor, kurutuluyor, oradan gemilere, Avrupa’ya, ticaret yapılan limana, oradan tekrar dağıtılıyor, nasıl bizimki Avrupa’ya gidiyorsa. Yani bulaşmalar önemlidir. Üretici deposunda

beklerken eğer düzgün saklanmazsa burada da bulaşmalar olabilir. Bunlara dikkat edilmeden toplanan ürünler şimdi aktarlarda satılıyor. Yani hiçbirine dikkat edilmiyor bunların. Dikkat edilip sonunda analiz yapılması gerekiyor.

Peki, bunlar nasıl ayrılıyor? İşleme dediğimizde, çok kısa söyleyeceğim, bu çünkü en azından bir saat, bir buçuk saat... Yabancı maddeler ayıklanıyor, mesela, çiviler olabilir, bunlar manyetik alandan geçiriliyor; böcek larvaları olabilir, bunlar özel kazanlarda karbondioksit karıyla dondurulup larvalar patlatılıyor, gerekirse ön sterilizasyon yapılıyor ve temizleniyor. Ondan sonra ya bütün veya parçalanmış hâlde... Bu da ya poşet çay hâline getiriliyor -buna cons denir, daha küçük parçalanmış hâle getirilir- ve bizim önümüze geliyor veya ekstre elde edeceklerin önüne yani piyasaya geliyor.

Aromatik bitkiler, dikkat ederseniz, tıbbi bitkilerden daha geniş alana sahip; ilaçlarda kullanılıyor, bitki ve meyve çaylarında uçucu yağ elde ediliyor. Pek çok şey, günlük hayatımız uçucu yağ, kokulu maddelerle başlıyor. Etkili madde elde edilişi, terpen kimya sanayisi diye buradan yeni maddeler elde etme var, gıdalarda ve baharat olarak kullanılıyor. O yüzden ben tıbbi olanın önüne tavsiyelerimde aromatik bitkileri öne alıyorum.

Bakın, bu bir üretim yerinden, çok kısa... Kurutma için özel kurutma odaları var çünkü eğer hızlı kurutmazsanız bozulur vesaire, bunlar da önemli. Bakın, işlenen fabrikalardan birinden... Buralar, kapalı sistemler içinde bunlar yapılıyor. Yani yetiştirdiniz, iyi saklamadınız, iyi işlemediniz, ondan sonra tıbbi ve aromatik bitki olması mümkün değil.

Peki, “Tıbbi aromatik bitkiler ve Türkiye” dediğimizde neler var? Önemli olanları doğadan yani tabiatan toplanan -görüyorsunuz önünüzde de var- en çok ıhlamur, ada çayı... Ada çayının 2 türü toplanır, bir bildiğimiz triloba, bir de Beyşehir falan civarında grandiflora toplanır. Isırgan, yabancı elma, biberiye, sarmaşık gibi, listeyi görüyorsunuz. Tarımı yapılanlarda da nane türleri var, melisa var ve bunların tarımı yapılıyor -yani bunlar piyasası olanlar- doğadan toplanıyor, satılıyor. Ben araştırma yapılanlardan bahsetmiyorum. Kekik, çok önemli, en çok sattığımız. Keçi boynuzu, mahlep, sarmaşık gibi... Meyanda az bir şey var, meyana biz genellikle artık pek toplamıyoruz, Kilis’te meyana balı fabrikası var bir tane, o şey yapıyor, daha çok Özbekistan’dan “re-export” ithal ediyoruz, Mersin’den tekrar Avrupa’ya ihraç ediyoruz uralensis türünü. Tarım olarak, kişniş, mahlep vesaireyi görüyoruz. Bunlardan en çok sattığımız üretilen, 12-15 ton civarında kekik, sonra defne, keçi boynuzu, ada çayı, biberiye, sumak, mahlep, ıhlamur gibi, böyle bir sıralama, önünüzde de olduğu için... Ve nane gerilerde, neden? Çünkü çok az yapılıyor.

Kaliteyi analiz belirler. Eğer gıda için kullanılacaksa ISO, European Norm vesaire gibi analizlerin yapılması gerekir. İlaç için farmakope ekstre vesairede kullanılacaksa özel analizler... Peki, bu analizler nedir? Birincisi, hangi madde veya maddelerden yararlanacak? Bu maddelerin miktarları ve birbirine göre oranları... Biz bunları tabii, tayin edebiliyoruz. Fakat bitkilerde klasik ilaçlardan ayıran bir husus vardır. Etkili madde tek değildir. Bitkisel ilaçta bir müşterek etki vardır. O yüzden az miktarda bulunan madde bile etkiye katılabilir. O yüzden az miktarda bulunan maddelerin istenen etkide olup olmadığı da düşünülebilir. Bunu bir nane yağı örneğinde göstermek istiyorum. Sol taraftakiler mentol, mentil asetat, istenenler, sağ taraftakiler ise istenmeyen, kırmızı yani az miktarda, muayyen oranlarda, mesela pulegonun çok olması istenmiyor çünkü pulegonun kanserojen etkisi çıktı, o yüzden az olması... Yani nane yağında istenenlerin alt, üst hudutları var. Tabii, uçucu yağlarda bu kadar kısa değil, bir dolu analiz daha var, eczacı olan arkadaşlar bilirler bir kısmını, öğrenciliklerinde yaptılar.

Farmakopelere baktığınızda ilk başta hep etkili madde gözüktür, tamam ve genelde de herkes düşünür ki etkili maddesi uygunsa bu ilaç tıbbi bitki olabilir. Hayır. Etkili madde olabilir ama karışımlar vardır, katışımlar vardır ve istenmeyen sınır deneyleri dediğimiz, muayyen oranın üstünde

olması istenmez. Ağır metal, efendim, nem, madde, kül, aflatoksin oranı son zamanda, mikrobiyolojik, eğer bunlar uygun değilse bu gıda da olmaz, tıbbi ve aromatik bitki de olmaz ve hatta etkili maddeden daha önemlidir bunlar, ihmal ediliyor. Bunlar için dalımın propagandası saymazsanız, farmakopede farmakognozok yöntemler diye ayrı bahis vardır çünkü sadece o konuda bu analizler yapılıyor.

Pestisit ve herbisitlerin önemli olduğunu, sınırın üstünde olmaması gerektiğini tekrar bu slaytla gösteriyorum. Bakın, bu bir rapordan, normal farmakope 70 kadar pestisit ve herbisit analizini istiyor. Bu işleri yapan meşhur bir firmanın Türkiye'ye gönderdiği maldan alınan bir rapor. 125 tane pestisit analizi yapılıyor çünkü dünyanın değişik yerlerinden geliyor.

Gerekli analizler yapılmamış ise biz buna tıbbi veya aromatik bitki... Bu papatya, meşhur matricaria recutita. Bu, tarihî bir resim, benim ta 88'te çektiğim papatya diye senekyo denilen ve pirolizidin alkaloidi taşıyan, karaciğer toksisitesi ve kansere sebep olanlar papatya diye satılıyor ve Erdem Bey'de, ben de her yıl toparlıyoruz papatyaları. Yine, bizim mayıs papatyası dediğimiz papatya yok piyasada ancak poşetlerin içinde, bilinen firmaların poşetlerinin içinde var, Çanakkale civarında zaten yetişiyor. Bu da gözünüz rakamlardan, tablolardan biraz bozulmuşsa –gençler bilmez- seviyor sevmiyor diye yaprakları koparılan papatya.

Peki, neler yapılmalı? Şimdi, bu kadar yılın sonunda benim tavsiye edeceğim şu: Bir, aromatik bitkilerle başlanması lazım, çok fazla bitkiye hücum edilmemesi lazım. Şu an piyasası olan, daha kolay satılabilecek şeyler bitki ve meyve çaylarında kullanılan bitkilerdir. Bunlarla başlanması lazım.

Türkiye'de şu an tıbbi aromatik bitkileri baştan sona analiz yapacak hiçbir laboratuvar yok. Hatta cebimde, telefonumda var, bir eczacı soruyor, “Yaptıramadım hocam, sizin tavsiyeniz var mı?” Ne üniversite laboratuvarları ne devletin -Sağlık Bakanlığının, Tarım Bakanlığının- yok. Bu çok önemli çünkü piyasa kontrolünüzü bununla yapacaksınız. Yani etkili maddeyi yaptınız ama aynı yerde pestisit, herbisit vesaire ağır metal bunlar yapılamıyorsa o zaman siz tüketiciye zararlı maddeleri de beraber veriyorsunuz demektir. Düşünün Ordu'dan kalkıp taa Artvin'in üst taraflarındaki bir alana kadar gidebilen pestisitler yakın yerde olanda neler yapmaz. Bu son derece önemli. Eğer bu yapılmazsa Türkiye'de biz havanda su dövmüş oluruz gene.

Bir genç arkadaşla konuşurken çok sayıda bitki “68 tane bitki” dedi. “Yanlış yapmışsınız.” dedim çünkü bu kadar çok sayıyla başladığımız zaman hedef genişliyor. Hâlbuki şu anda Türkiye'nin ihtiyacı olan satabileceği 8-10 bitkiyi yapması lazım, daha fazlasıyla ileride uğraşın. Yani şeyi bölmek lazım.

Yapılacak projeler daimi olmalı. Ben o kadar proje gördüm ki ömrümde, yönetici gitti, proje unutuldu; yönetici değişti, başka yere tayin oldu... Mesela bir tane çok güzel papatya çalışması yapıldı Yalova'da, ona göre, çocuk bıraktı, gitti üniversiteye ve kaldı, sonrasında da devam eden yok. Ne oldu? Bitti. Dört beş sene oldu matricaria recutita yetiştirilmişken kaldı. Bunun gibi kesintiler çok fazla. Bunun birkaç tane örneğini vereceğim.

Çalışmalarda bazen sadece ormancılar kendi başına, ziraatçılar kendi başına çalışıyor veya benim gibi eczacılar biraz müşterek çalışmaya çalışıyor. Bu üç grubun farmakognostlarla beraber çalışması... Bir de tabiat çok tahrip oluyor. Tabiatın tahrip olması sadece aşırı toplamadan değil -biraz sonra söyleyeceğim- standardizasyon için tabiatın toplananların tarımının yapılmasına tabiatı koruma açısından önem vermek lazım.

Teşvik yoksa siz burada yorulursunuz, hazırlarsınız, ben kırk küsur senedir söylüyorum, özel teşvik yoksa köylü gene bunu yapamaz, yapılamadı bu zamana kadar. Ben tütün sahaları azaltılırken Tarım Bakanlığına müracaat ettim, dedim ki: Ben bir konferans vermek istiyorum, tütünün yerine kaim olacak bitkiler. Sağ olsunlar anlattım, ne olur diye. Oh, çok güzel hocam dediler, hiçbir şey yapılmadı. Hâlbuki tütün azaltılırken yerine tıbbi bitkiler konabilirdi. Teşvik lazım.

Şimdi mermer ocakları, tarım arazisi, binalar vesaire nedeniyle ormanlar ve dolayısıyla tabiatın toplananlar azalıyor. Bunların örnekleri üreticiden aldığım örnekler; ısırgan, ıhlamur, ebe gümesi, tavşan memesi, kuşburnu, vesaire. Yani toplayıcılardan aldığım. Benim toplayanlardan tanıdıklarım var, firmalardan var vesaire Türkiye çapında ne oluyor, biraz biliyorum.

“Tekrarı ahsen velev kâne yüz seksen” diye farmakognozinin kurucu hocamızın bir lafı vardı “İyi bir şeyse 180 defa söylenmesinden bile bir yarar vardır.” diye. Eğer etkili madde değildir esas önemli olan. Pestisit, herbisit, ağır metal, aflatoksin vesaire bunların tayin edilmesi ve Avrupa Birliği rakamlarına –çünkü oraya ihraç ediyoruz, işte, domateslerimiz nasıl oradan, buradan dönyorsa Avrupa Birliğine gönderemeyip iç piyasaya verilen, aktarlarda satılanlar var- uyumlu hâle getirilmesi lazım. “Pirrolizidin alkaloitlerine dikkat” bu neyi ifade ediyor? Bu pirrolizidin alkaloitleri kompozite dediğimiz papatyagiller familyasında bulunan bitkilerde vardır. Biçmeyle yapıldığı için -bir de iyi tarım uygulamalarında herbisit az kullanılır- bunların üremesi oluyor ve Almanya’da dört yıl önce yapılan, devletin yaptığı bir çalışmada pirrolizidin alkaloitleri bulundu bitki çaylarının içinde ve bunlar kanser yapıyor. Yani niye zararlı? Kanser yapıyor. O yüzden şimdi bunun analizi de yapılıyor.

Beşinci söyleyeceğim, nane tarımı için millî plan yapılmalı.

Bitki ve meyve çayı piyasası ihmal edilemez diyorum. Bakın, Almanya’da son derece fazla, geniş; Rusya, Polonya, daha az ama devamlı artıyor. Perşembe günü arkadaşlar beni aradı yeni rakamları sağlayamadım, biraz daha arttı. Bakın, Amerika Birleşik Devletleri’nde ciddi miktarda dolarla bitki ve meyve çayı, tıbbi çay satışları var. Türkiye’de form çay var, onu çıkarın, ıhlamur ton olarak 180 ton, ada çayı, en çok satılanlar böyle. Bakın, 2018’de ıhlamur 300’e çıkmış ki satışların azalmasına rağmen yani istenen hızda gitmemesine rağmen piyasa artıyor. O hâlde bizim, yani bunların piyasası hazır, köylü için de bu önemli, önce bunlardan başlamamız lazım.

Peki, bu kadar çok laf ettin hoca, neleri söylüyorsun? Şöyle: Nane, papatya, melisa, kekik, hedera -yeni girdi buraya, listeye- primula, çuha kökü, valeriana gibi, tilia, ıhlamur... Bunu ormancılarla yaptık, ormancılarla bir proje yaptık. Şimdi ıhlamur şeyine geçeceğiz, inşallah ıhlamur korulukları benim hayalim, yapabilirsek. Tavşan memesi de ormancılarla yapıldı çünkü çok tahrip oluyordu. Okaliptus türleri, bunlar Türkiye’de var ve camaldulensis yetiştiriliyor ama o uygun değil. Çam ibre yağları ve lavanta. Nane üzerinde biraz daha duracağım. Pek çok nane var, nane de çok kullanılıyor. İlaç, gıda vesaire... Yani sadece tıbbi aromatik bitki değil, başka alanlarda da kullanılıyor. Mentol de çok kullanılıyor, gördüğünüz için onları uzunca söylemiyorum. İki şekilde elde ediliyor mentol: Ya sentetiktir ya da tabiidir. Tabii olanda çok elde ediliyor ve daha pahalı, daha makbul. Dünyadaki -beş yıl önce- nane yağı üretimi yüksek miktarlar. Bakın, şurada üretin ülkeler var, Amerika hemen hemen yüzde 90’ını üretiyor ama her ülkede –gerisi yazmadım bu kadar sığıdı tabloya- nane ve nane yağı üretimi var, bizde yok, bizde maalesef yok. Nane ofisinalde Amerika önde Hindistan 2’nci fakat mentol elde edilende Hindistan önde yüzde 75’ini, spicata diye çikletlere konulan orada da Amerika önde.

Şimdi, burada bir ülkenin örneğini, Hindistan nasıl olmuş böyle öne geçmiş. Tabii, bir planlama yapmış devlet, 1964’te ilk çelik dikimi, 1966-1969’da yaygınlaşmış, 1970’de büyük üretici şirketler, 1971, 1973... 1987’de Hindistan dünyanın en çok mentol üreten ülkesi olmuş. Yani sürekli takip edilen

proje -işte şu üniversitede şu, işte ziraatın çalışma yerinde o değil, idareci gitmiş gelmiş, hayır- ve sonunda Hindistan'da daha da çok tarım ve tesisleri artmıştır, Hindistan şimdi nane ve diğer tıbbi bitkilerde de söz sahibi bir ülke.

Peki, ülkemizde ne yapıldı? İlk Isparta'da 1971'de yapıldı, Mekin Hoca yapmıştır onu da ve olabileceği gösterildi. 1980'de bir DPT raporu var, birazdan göstereceğim size. Sonra Orta Anadolu'da Yozgat'ta bir eczacı 1984-1987 arası -çok güzel bende slaytları da var- nane yetiştirdi. Güney Anadolu Mersin civarında yetiştirildi. Şanlıurfa'da yetiştirildi, ben o projenin raporunu Sayın Başkana verdim. Orman ve Tarım Bakanlığı çalışmaları yapıldı. Oralarda hepsinde nane öne çıktı, 2015-2017 arası zannediyorum. O arada aromatik bitkiler çalışmaları yaptık Isparta'da -benim aslım Ispartalı ve Isparta'nın bir aromatik bitkiler bakımından merkez olması gerektiğine inanırım çünkü o kültür var- çok güzel bir çalışmaları yaptık fakat sonuçları yayınlanmadı. Yayınlanmadı, yayınlanmadı derken o Tarım Bakanlığıyla müşterek olan kalkınma ajansı genel müdürü, başı falan hepsi FETÖ'den alınmış ve proje kalmış. O da çok güzel bir belgedir. Gene burada nane. Şanlıurfa'da yapılanda bir mantar üremesi olduğu için az çıktı. Bunun özelliği şuydu doku kültürüyle -Avrupa Birliği projesi analizlerini ben yaptım-fideyi yetiştirip yani standart tohumdan değil, uygun tohumdan doku kültürüyle yetiştirip fide dikildi. Ankara'da paralel dikildi, orada gayet güzel çıktı -arvensis esas- yani mentol elde edilen, yüzde 83 gibi, çok yüksek miktarda çıktı.

Peki, TAB'la devlet çalışmaları yaptı mı? 1980'de DPT'nin bir raporu var, birazdan bahsedeceğim. 1979'da başladı bu. Bir yabancı uzmana hazırlatıldı onu da bana havale ettiler, beraber hazırladık, güzel bir projedir. Daha sonra 1985-1988 Orman Bakanlığı orman talı ürünleri diye bir kısımda neler yetiştirilebilir onları yaptı. Hatta bizlerden de gitti, ormancılara biz tıbbi bitkiler vesaireyi anlattık. 1990'da Tarım Bakanlığı fakir orman köylüleri için Merzifon civarında -onu benden istediler-orada 2 bitkiyi tavsiye ettim araştırma sonucu, capparis, kapari ve ıhlamur. Kapariyi yaptılar, kapari şimdi toplanıp satılıyor, ıhlamur unutuldu ve olmadı. 2005'ten sonra biz hep çalışmalarda konuştuk, konuştuk, konuştuk, sonra orman şey ayrı bu olmuyor dediler, birleştirmişler -ona ben katılmadım-ama maalesef birleştirildiğinde konuyla hiç ilgisi olmayan bir kişiye başkanlık verdikleri için yani ne tıbbi bitki biliyor ne şey biliyor, o iş de yürümedi ve orada kaldı. Ben bu Komisyonu duyduğumda ve eczacı meslektaşlarımın verdiği de çok sevindim. Nihayet Mecliste de bu dile geliyor diye. Bakın, bu tarihî belge ben de tarihî olduğum için, bu, eminim şeyde de kalmamıştır, bende bir fotokopisi var "Brown" diye, meşhur Mr Brownlar vardır ya, onun gibi bir Brown "Pharmaceutical. Industry Consultant" diye bana havale ettiler DPT'den beraber hazırladık, yayınları vesaire. Durum tespiti vardır bu raporda, hangi ham maddeler elde ediliyor, hangisi elde edilir, farmasötik endüstri, saha çalışmaları, 97 sayfa ve eklerle. Peki, burada hangi bitkiler çıktı? Okaliptus globulus, macarturi, nane, lavanta, çay artıklarından kafein. Benim bir projem vardı, çay elde edilirken eleklerde tüycük, sap vesaire kalır -bir TÜBİTAK projesi yapmışım- onlarda yüzde 2 civarında kafein var. Sonra elde ediliş yöntemi de geliştirdik. 60 tondur yıllık, o sırada Türkiye ithal zorluğundaydı Türkiye'nin ihtiyacı kadar, bir vardiya da elde edilebilecek... Fakat sonra o da rafa kalktı. Yani ihaleye çıktı DPT, beni uzman tayin etti falan, kalmadı, şimdi rantabl mı bilmiyorum. Ricinus communis tavsiye edildi ve HİNTAŞ diye bir şirket Mersin'de kuruldu ve iki üç yıl kültürünü yaptı ama sonra teşvik olmadığı için devam etmediler. Diğerleri de gene bakın, ıhlamur var, sığır kuyruğu var, ebe gümece var bu şekilde bitkiler.

Şimdi, sonuç olarak söyleyeceğim şu, sorularınıza cevap da veririm.

Bir: Çok dağılmadan, nane başta olmak üzere, nane için kişilerin değişmesine bağlı olmayan, bir millî proje yapılması lazım çünkü her zaman satılıyor. Nane ve nane yağı.

İki: İhlamur... Burada ihlamurda ihlamur korulukları işini başarabilirsem, ormancı arkadaşlar yatkın, Marmara Ormancılıkta projeyi yazacağız. Her şeyden önce -diğer bitkiler de listede var- eğer köylü tarıma teşvik edilmezse sizlerin de vaktiniz ziyan olmuş olur, bizim bu zamana kadar olanlar ziyan oldu maalesef. Bunu anlata anlata, dilimde tüy bitti derler, tüy falan bitmedi ama gene de sıkılmıyorum, anlatıyorum, söylüyorum.

Peki, tıbbi aromatik bitki yetiştirilmesi ve bunun eczaneler vasıtasıyla halka sunulması diye de bir problem var, oraya giremedim, giremem vakit yok. Ha, o da yapılması lazım ve bunun yapılmasıyla, isimler benim koyduğum, aktar tababeti, medya internet tıplarının halkımızın sağlığına yaptığı zararlar da önlenmiş olacaktır. Bakın bugün bir tanesini söyleyeyim. Brezilya fındığı diye bir şey satılıyor, selenyum oranı yüksek ve kilosu da pahalı, selenyum zehirlenmesine sebep olabiliyor. Selenyum organizmadaki ayrıca proteinlerinden dolayı alerji yapabiliyor ve yüksek radyasyona sahip bitki ama internette her yerde deva. O ayrıca anlatılabilecek, anlatılması gereken bir husus ama onlardan bahsetmedim.

Toplanmaması gereken bitkileri söyleyerek sözlerimi tamamlayacağım. Nesli tehlikede olan, bu standart ve... Tabii, şu manzarayı bir eczacı olarak eczane vitrininde bitki çaylarını görmek isterim.

Ben her konuşmamın sonunda bunu gösteriyorum, burada da göstereceğim. “Bu adamlar ne yapıyor?” diye -zamanı birkaç dakika geçirdiğim için- bunlar salep topluyor. Ben aynı zamanda orkidolojistim aynı zamanda. Bunlar salep yumruları orkidelerden, kurutuluyor bütün Türkiye’de. Bu Kastamonu’da. Bu orkidelerimizin resimleri, bu Anadolu’da bulunduğu için küçük fakat diğer orkideler kadar güzel orkideler. Şöyle hızla göstereyim. Bunun için devlet bana proje yap dedi, TÜBİTAK kanalıyla proje yaptık, tabii rafa kalktı. 120 milyon civarında her yıl yumrulu orkide salep elde edilmek üzere tahrip ediliyor ve tabii çiçeklerinin bile kopartılması yasak Avrupa’da. Benim orkidolojist bir arkadaşım geldi, salep sahalarına götürdüm, “Bizde bu olsa bunu yapanlar ömür boyu hapisten çıkamaz.” demişti.

Efendim, burada benim adresim var, sağ tarafta da reklam kısmı için. Türkiye orkidelerine olan çalışmalarından dolayı Alman orkidolojistlerinden iki orkidolojist benim adımı Türkiye’de yetişen bir orkideye vermişler “Orchis Sezikiana” diye, o da işin reklamı.

Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim Hocam.

Sayın Kabukcuoğlu...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sayın Hocam çok teşekkür ederim. Ben Doktor Arslan Kabukcuoğlu, eczacılık fakültesinde arkadaşlarımız vardı, sizin ne kadar zorlu ders anlattığınızı, iyi ders anlattığınızı söylerlerdi. Benim için bu saatte de olsa sizi dinlemek bir şerefte, anlattıklarınız için çok teşekkür ederim.

Şimdi, hocam, bu işe çok emek vermişsiniz, biliyorsunuz ama burada şahsen beni böyle birtakım hayal kırıklığına uğratan şeyler oldu. Örneğin Ordu ilinde kullanılan bir insektisit Artvin’e kadar gitmiş, Giresun’u geçiyor, Trabzon’u geçiyor, Rize’yi geçiyor. Hani Türkiye’de de bunların kullanımı son derece kontrolsüz. Ya pratik olarak, Türkiye’de biz bu toksit etkiden uzak bitki yetiştiremeyeceğiz gibi bir anlam çıkıyor sanki.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – O şöyle: Belki tam Ordu değil, Giresun vesaire oralarda da var. Muhtemeldir ki bir tesadüf ama çok çarpıcı örnek olduğu için söyledim. Türkiye’de organik tarım epey yerleşti, organik tarımda istenen araziler de hâlâ Türkiye’de çok var. O tarz arazilerde yapılmasında yarar var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani bu ütöpik bir şey değil, Türkiye’de yetiştirmek mümkün?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Tabii, tabii. Türkiye’de yapanlar var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bir de dediniz ki: Türkiye’de bunların hepsini inceleyecek laboratuvar yok ve incelenmeyen bir şey de piyasaya sürülmemeli dediniz. Yani yine burada da bir problem var gibi gözüküyor. Yani bu işe başlanacaksa örneğin bu Komisyonun konusu olarak öncelikle laboratuvara mı ağırlık vermek lazım, önce bir laboratuvar mı kurdurmak lazım?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Laboratuvar evet orada haklısınız. Laboratuvar kurulmasını bu Komisyonun sağlaması lazım çünkü ne oluyor biliyor musunuz? Tam analiz için Almanya’ya gidiyor, daha çok Almanya alıyor. Orada birkaç tane var ama bir tanesi çok iyi. Orada bütün bu analizler baştan sona yapılabilir. Ondan sonra dönüp tekrar Türkiye’ye geliyor veya dünyaya dağılıyor. Yani şöyle, devletin yok. Devlet bu acı bir şey, ben 1984-1986 seneleri arasında Sağlık Bakanı rahmetli Mehmet Aydın’ın özel danışmanlığını yaptım. O arada bir devlet farmakope laboratuvarı olsun diye farmakope, Refik Saydam’da bir laboratuvar başlattık ama sonra kapatıldı. Şimdi yeni tekrar bir farmakope... Düşünün farmakopedeki analizlerin tamamını yapacak devletin laboratuvarı yok, Tarım Bakanlığı da buna dâhil.

BAŞKAN – Hocam yaklaşık ne kadar bir maliyettedir bu?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Şimdi, ona bir şey diyemem ama şu an Türkiye’de sarf edilen paraların içinde hiçbir şey. Korkulacak bir şey değil. O şöyle yapılabilir: Kabaca bir hesabı çıkarılabilir.

BAŞKAN – Ona bir çalışalım, bizim uzmanlara da soralım da.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Yani ben her türlü yardıma hazırım. Hatta o tarz bir laboratuvarı Türkiye’de değil Almanya’da görmek isterseniz onu da sağlayabilirim çünkü arkadaşım var orada, nasıldır onu da sağlayabilirim.

BAŞKAN – Bence temel işlerden birisi. Bugüne kadar hep anlatıldı, anlatıldı ama hiç konuşulmadı.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Dikkat ederseniz ben birkaç.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Var denildi, biz her türlü tahlili yapıyoruz dediler.

BAŞKAN – Hocam, öyle bir şey oldu ki yani Komisyon olarak dinlerken hatta çokluğu var. Bezmialem Üniversitesinde, orada var, bir TÜBİTAK’ta var, bir Tarım Bakanlığında var. Ne olacak, anlamsız kurulmuş gibi gelmişti bize. Demek ki laboratuvar...

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Dikkat ederseniz baştan sona dedim. Siz Bezmialem’e verirsiniz, Murat’ın ne kadar yapabileceğini tam bilmiyorum -kaç zamandır hep davet edeceğim, göstereceğim hocam yerimi diyor- ama mesela Yeditepe’nin laboratuvarlarını biliyorum, orada yapar ama bunun rutin, devamlı yapılacağı yer lazım. Çünkü mesela, bunların tarımında -onu söylemeyi unuttum- küçük alanlar müsait değil. Neden? Çünkü eczacılar geliyor “5 dönüm yerim var.” diyor. E, tamam. Analiz yapılamaz çünkü o kadar pahalıya geliyor ki 5 dönüm için olan, fiyat yükseliyor. 40-50 dönümlük arazide -en az oradan alınan- rantabl bir fiyatla analizi yapılabilir, o da Türkiye’de değil, dışarıda, bütün komple analiz. Yani ihmal edilen, benim meslektaşlarımın da ihmal ettiği... “Etkili maddeler tamam hocam.” “Değil.”

diyorum “Sen bunun pestisitine, ağır metaline, aflatoksinine, okratoksinine, bunlara bakmamışsan ‘tıbbi’ diyemezsin, zararlı madde veriyorsun, o zaman aktar tababetine gidecek.” Yani bu size tabii çok farklı geldi ama bu realite.

BAŞKAN – Evet. Fazla fazla var zannediyoruz. Murat hocam önümüzdeki hafta gelecek, ona da bir soralım “Bunun ne kadarı yapılabilir?”

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Yok, hiçbirinde yok. Bana “Hocam, sert söylüyorsun.” derler ama bu böyle.

BAŞKAN – Hocam, biz Komisyon olarak şunu anladık sizin anlattıklarınızdan -yani bu işin olmazsa olmazı çünkü yarım asırdan fazla bir zaman ayırmışsınız yani neredeyse bizim yaşımız kadar-birincisi: Bu laboratuvar işi olacak. İkincisi: “Çok dağılmamak lazım, belli ürünler üzerinde çalışalım.” dediniz. Üçüncüsü: Genelde toprağa ulaşım diyorduk yani çiftiçi desteklemek lazım, köylü mutlaka bu işin içerisinde olacak diyorsunuz. Bizim de zaten hedefimiz o. Kırsal kesimi kaldırmak ve çiftçimizi doğduğu yerde doyurmak gibi bir hedefimiz varsa o zaman bu işlerle ilgili orada tutabiliriz. Ben bir orman mühendisiyim, uzun yıllar ormancılık yaptım yani orman bölge müdürlüğü yaptım; köyde kimse kalmadı yani kesinlikle yaptırıyoruz, bu işleri zaten yaptırıyoruz. O zaman bu ürünlerin yapılması için... Burada daha önce gelen Zekeriya Temizel Bakanımız dedi ki: Toprağa ulaşım yani toprak olacak. Onu çözmek için geçtiğimiz dönemlerde yaptık, nedir? İşte, hazine arazilerinden çok düşük kiralayabilecekleri... Ufak tefek engel var ama o olacak. O zaman toprağa ulaşılacak, fazla da üründe dağılmadan büyük arazilerde bu işi yapmamız gerekiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Büyük arazi dediğiniz 40-50 dönüm mü Hocam?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Şöyle: Rantabl analiz 30 ila 50 dönüm arasında başlıyor. Yani homojen, ektiniz, yetiştirdiniz, oradan alacağınız numuneler var. O numunelerin analizinin yapılması; 5 dönüm ise aynı analizleri, 10 dönüm ise gene... Onun maliyeti doğrudan fiyatı etkiliyor. O yüzden 30 ila 50 dönüm uygun bir rakam olarak ortaya çıkıyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Üretime de başlayacaksa nane ile ıhlamurdan başlayalım diyorsunuz.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – ıhlamurda ıhlamur korulukları diyorum ben. Neden? Çünkü ıhlamur çok nahif bir çiçek. Ormancı arkadaşlarla şey de yaptık, topladıktan sonra onların kurutma şeyi... Şimdi yerlerde kurutuluyor ormanda ve çürüme oluyor, dökülme oluyor, o yüzden kalite düşüyor. O yüzden de diyelim ki ormanın -siz bilirsiniz- bir yerinde bir ıhlamur, öbür tarafta 50 metre ötede; hâlbuki ıhlamur korulukları olur ise orada... Şu an elimizdeki “tomentosa”nın da -gıdada zaten kullanılıyor- ofisinal olan yerine de kullanılabileceği bu çalışmada gösterildi analizlerle, yayınlandı bu çalışma da. O yüzden ıhlamur korulukları yaparsak...

BAŞKAN – Hocam, burada şunu sorayım ormancı arkadaşlara: Eylem planları yapıyorduk ya, ıhlamur Eylem Planı’mız da var mı?

ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRÜ AHMET İPEK – Var Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Onun içerisinde bu şekilde mi planlandı?

ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRÜ AHMET İPEK – Zonguldak Bölge Müdürlüğümüz üzerinde çalışıyor.

BAŞKAN – Tabii, bu ıhlamurun yetiştirme muhitleri var yani her yerde ıhlamur olacak şey yok. Yani olduğu zaman da hemen olacak bir şey değil çünkü bu ağaç, nane gibi falan değil, çok yıllık bitki. En azından 10’uncu yıldan önce zor olur, 10’uncu yılda falan ancak olur ama eylem planı varsa yani Batı Karadeniz ve belli yerlerde ıhlamur olur.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Marmara’da da iyi, değişik yerlerden numune alındı o projede.

BAŞKAN – Arıcılıkta da o zaman kullanılır, müthiş olur.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Yani sırf kuru ıhlamurluk olduğu zaman elde edilen bal da...

BAŞKAN – Bir de Hocam, şeyden bahsettiniz, onu da toparlayalım.

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Başkanım, bu konuyla ilgili bir şey söylemek istiyorum.

BAŞKAN – Buyurun.

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Şimdi, Orman Genel Müdürlüğü dikili kesimler veriyor Batı Karadeniz’de. Bizim Düzce’de mesela “dikili kesim” dediğimiz bir alanı komple kesiyorlar. Buralarda bu tıbbi aromatik bitkilerin üretimi yapılabilir, ıhlamur gibi, çünkü bunlar geniş alanları kapsıyor zannedirim.

BAŞKAN – Evet, ben cevaplayabilirim, uzmanlık alanım olduğu için.

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Burada bir çalışma yapılabilir bence yani özellikle bu dikili kesimlerin olduğu bölgelerde çünkü tekrardan ağaçlandırma çalışması yapılıyor. Buralar o şekilde değerlendirilebilir yani özellikle ıhlamur gibi şeylerde.

BAŞKAN – Tür değişikliğine gitmek lazım. Şöyle: Ormancılıkta şu var, orman amenajman planları var. Planlar doğrultusunda, nereye bakım yapılacak, nereye gençleştirme yapılacak diye ayrılıyor. Gençleştirme yapılırken de o dediğiniz, tıraşlama kesim dediğimiz ve dikili satılan yerler. Orada eğer ıhlamur eylem planı yapılarak orada bir tür değişikliğine gidilmek istenirse tür değişikliği yapılması lazım. Mesela, çam kestin orada, yahut da ladin kestin, onun yerine burası ıhlamura uygun denip o sahanın tamamına ıhlamur korulukları kurmak olabilir yani o şekilde.

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Yani o şekilde bir çalışma yapılabilir Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından.

BAŞKAN – Şöyle de bir cevap vereyim: Zaten özel ağaçlandırma olarak izin verilen yerlerde ikinci ürün olarak, alt ürün olarak bu tıbbi aromatik bitkileri de yapabilecekler bundan sonra, öyle de bir düzenleme yapıldı şu anda.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Eskiden tali ürünler kısmı varken ormancılarla yaptığımız çalışmada orman altı veya açıklığında yetiştirebilecek bitkileri seçip... Öyle bir çalışmaydı ve ormancı arkadaşlara hangilerinin tıbbi değeri var falan, bunları anlatmıştık bir üç sene falan.

BAŞKAN – Erkan Bey, buyurun.

ERKAN AYDIN (Bursa) – Teşekkür ederim.

Tabii, burada genel sıkıntı, biz Türk gibi başlıyoruz işe, o şekilde de bitiriyoruz; bir heyecan, bir toplantı “Hadi hep beraber başlayalım.” bunun sonu gelmiyor; sizin de elli dört yıllık tecrübeleriniz bunu gösteriyor. İşte, bu Komisyonunda -Başkanım, diğer üyeler sağ olsun- bu genel algıyı ya da alışkanlığı değiştirmek üzere bir şeyler yapmaya çalışıyoruz hep birlikte. Burada birkaç konuya odaklanmanın öneminden siz zaten bahsettiniz. Çünkü hepsini bir anda yapalım dediğimizde hiçbir şey olmuyor,

sonuca da varılmıyor, işte, laboratuvar örneği gibi. Burada çıkacak somut önerilerle -Komisyon çünkü birçok kişiyi haftalardır dinliyor- sizlerin tabii bundan sonra da belki de danışmanlığınızla, desteklerinizle devam etmesi ideal olacak gibi. Çünkü sonunu getirsek belki çok daha fazla artacak; işte, bir nane... Ben de Bursalıyım, Orhaneli bölgesi, bizim Uludağ'ın arka tarafları; babam rahmetli orman mühendisiydi, o kadar çok boş yer oluştu ki köylü -dediğiniz gibi- durmuyor artık, köyde durmuyor, dağda durmuyor, geçim kaynağı yok, hepsi Bursa'ya göç etti. Böyle bir iki proje başlatıp sonuç da elde edilirse ki para da kazansa, teşvik olmadan da zaten imkânsız, burada tersine göçü dahi başlatabilecek projeler olabilir. O yüzden, çok teşekkür ederiz değerli katkılarınız için ama sizin de bahsettiğiniz gibi süreklilik çok önemli.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Kişiler, gelen idareciler gitti. Bakın, Hindistan örneğini verdim, kaç senede nereye gelmişler. Orada kim bilir idareciler vesaireler değişti, araştırmacılar da ama proje devam etti. Hele, öbür bitkilerde de var ama ben Türkiye için naneyi önemseydiğim için... Olabileceği defalarca ispat edildi. Ziraatçı arkadaşların var, Yüksel'in de var mesela, o da Konya'da da yaptı, orada da oldu, oluyor Türkiye'de. O yüzden, nane en millî proje diye söyledim.

ERKAN AYDIN (Bursa) – Sayın Başkanım, o zaman biz buradan bir çıktık da bu konuda alabiliriz.

Ben tekrar teşekkür ediyorum çok değerli katkılarınız için.

BAŞKAN – Buyurun Refik Bey.

REFİK ÖZEN (Bursa) – Ben de hocamıza teşekkür ediyorum bu değerli sunumları için.

Tabii, hocam nane üzerinde hassaten duruyor, biz de bu çalışmalar içerisinde daha çok lavanta vesaire gibi ürünler üzerinde değerlendirmeler yaparken nanenin önemini hocamız sayesinde öğrenmiş olduk. Yani buradaki sizin hassasiyetiniz, ekonomik değeri yüksek olduğu için mi nane üzerinde hassaten duruyorsunuz Hocam?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Önce, Türkiye'de yapılabilirliği gösterildi yani çok uzun çalışmalar olmadan, kısa birkaç çalışmayla köylüye... Bir de bunun iyi yanı, çelikle üretiliyor ve çeliği de çok arsız, diktiğiniz zaman yayılıyor. Bir tek şeyi, üç sene ektiğiniz yere daha sonra bir başka şey ekmeniz gerekiyor çünkü toprağın bazı maddelerini tüketiyor ve elde edilenler hep pozitif sonuçlar. İki: Alıcısı var ıhlamurun, nanenin vesairenin.

BAŞKAN – Evet, önemli olan pazar tabii.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Lavanta çok güzel. Şimdi bir lavanta modası var. Ben Ispartalıyım, memnun da oluyorum; Isparta'ya, Burdur'a gidiyorlar, lavantalara bakıyorlar. Lavanta bundan yirmi beş sene önce Toros Dağları'nda yetiştiriliyordu zaten, oradan da Fransa'ya gönderiliyordu, yeni bir şey değil. Ama lavantanın “drog” olarak yani bitki olarak alıcısı çok az. Onda uçucu yağın elde edilmesi lazım ve Türkiye'de yapılan iki tip lavanta var şey olan: İspanyol ve bir de bizim “lavandula angustifolia” dediğimiz ofisinal olan. İspanyol'un kâfur miktarı fazla. Şimdi Türkiye'de ektikleri kâfur fazla olan. Hâlbuki makbul olan “angustifolia” dediğimiz, onun ekilmesi lazım. Onu da ektiniz, biraz elde ettiniz, tamam ama aktaracak, kurutup bilmem ne yapacak; uçucu yağının alıcısı var onun. O Isparta'da gene yapılabilir ama daha ileri bir proje lavanta, şimdi önde olmasına gerek yok.

REFİK ÖZEN (Bursa) – Diğer anlamadığım husus: “Ekonomik değeri var, alıcısı var.” diyorsunuz Hocam ve Türkiye'de bazı uygulamalar olmuş, işte, 2007'de Şanlıurfa'da, Mersin'de. Alıcısı olan ve ekonomik değeri olan bir ürünün üretiminin devamını niye sağlayamamışız?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Urfa’daki devam ediyor, organik tarım olarak başka ürünler... Mehmet Uludağ devam ediyor.

ZEMZEM GÜLENDER AÇANAL (Şanlıurfa) – Evet, devam ediyor.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Ama naneye devam edemedi çünkü –ben gidip gördüğüm için yerinde- suyu azdı, damlamayla köke su verdi, mantar -fungus- üremesi oldu, o da daha kolay üretebileceği ürünleri üretiyor, üretip başka şeyleri satıyor bildiğim kadarıyla.

ZEMZEM GÜLENDER AÇANAL (Şanlıurfa) – Doğrudan ihraç yapıyor o, İngiltere’ye ihraç ediyor.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Evet, satıyor.

REFİK ÖZEN (Bursa) – Evet, teşekkür ediyorum, sağ olun.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Turan.

RİDVAN TURAN (Mersin) – Hocam, bu mayıs papatyası ile diğer papatyalar morfolojik olarak benziyor mu, ayırt edilebilir mi?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Benzer birbirine. Şöyle: Yani bizim farmakognozlar da ayırt ederken şaşırabilir. Şöyledir: İşte, keseceksiniz, içinde boşluk varsa falan ama boşluk olan başka türler de var. O yüzden, ben tez yaptırdım onda, tabiatan toplamada daima karışma oluyor; en doğrusu, kültürünün yapılması. Bir ziraatçı genç yaptı, ben yardımcı oldum. Sonra flovonoidlerini çalıştık, onu yayınlıyacağız. Uçucu yağ oranları da uygun çıktı ama bıraktı gitti, öğretim üyesi oldu doktoradan sonra, o iş kaldı. Papatya yapılabilir Türkiye’de. Yani sıralamada şeyden sonra sayabilirsiniz onu; nane, ıhlamur, papatya, melisa; benim listemde var onlar. Dikkat ederseniz çok fazla bitki yok benim sunduğum listede. Ve okalıptusler, müsaade ederseniz, bir iki kelimeyle onlardan da bahsedeyim.

Okalıptusler benim doçentlik tezim, o yüzden çok... Türkiye’de -3 tip- Tarsus’ta uzun araştırılmaları yapılmış kerestesi için. O arada okalıptetumlar var, ben oradaki okalıptusleri inceledim ve rapora girme sebebi de odur. Globulus, maidenii, bicostata gibi türler son derece uygun çıktı. Onların yaygınlaştırılması gerekiyordu. Bir de macarturi var, bu geraniol, geranil asetat taşıyor, parfümeride kullanılıyor. Citriodora var, okalıptus ama limon kokulu yaprakları, o da çok uygun çıktı. Ama 1977’de yaptık, rapora girdi ve kaldı ama hâlâ geçerli. Peki, ne yaptılar oradaki okalıptusçüler? 2006’da veya 2007’de bir okalıptus kongresi yapmışlar. Kongrenin şeyine baktım, hep kerestesini konuşmuşlar “Camaldulensis kerestesi şöyle yetişir.” Sonra bir yayın daha yapıldı, o yaptığımız çalışmalardan hiç bahis yok. Orada o bitkiler hâlâ duruyor. Yani devamlılık dediğim benim, o.

REFİK ÖZEN (Bursa) – İlave küçük bir soru sorabilir miyim Başkanım.

BAŞKAN – Tabii, buyurun.

REFİK ÖZEN (Bursa) – Şimdi, nane üretimi ülkemizde hiç yok dediniz Hocam.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Çok küçük olanları saymıyorum.

REFİK ÖZEN (Bursa) – O, nane üretiminin yetersizliğinden mi yoksa nane yağını elde etmekteki teknolojik nedenlerden mi?

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Hayır, o benim hazırladığım raporu verdim Sayın Başkana, uçucu yağ elde edilişi ve naneyle ilgili. Sayın Başkanım, onu da arkadaşlara dağıtabilirseniz, naneyle ilgili... Zor değil. Şöyle: Farklı imbikler gül yağında yapmak istediler, gül yağında olmuyor çünkü gül yağında muayyen zaman kullanılıyor, yatıyor, bunda olmuyor, bulaşma oluyor ve bir distilasyonda elde ediliyor, yüzde 3'e kadar çıkabilen şeyler var, zor değil ama analizi yapılmadan satılırsa o zaman kalite belli olmuyor, sıkıntı orada.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Hocam.

Ali Cumhur Taşkın Bey, buyurun.

ALİ CUMHUR TAŞKIN (Mersin) – Hocam, öncelikle teşekkür ediyorum.

Tabii, tıbbi ve aromatik bitkiler kontrolsüz olarak kullanıldığında insan sağlığına önemli zararlar veriyor, hepimizin malumu. Aktarlara gidince vatandaşımız, özellikle bilinçsiz aktarlar, bir şey sorduğunuz zaman “Her şeye iyi geliyor.” diyorlar. Tabii, bu konuda vatandaşlarımızı bilinçlendirmemiz gerekiyor. Özellikle hangi bitkiler kontrolsüz tüketildiğinde insan sağlığına zarar veriyor diye bir çalışmanız var mı? Bu, kamuoyuyla paylaşıyor mu? Bu konuda ne yapabiliriz?

Teşekkür ediyorum.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Efendim, şimdi, ben buna aktar tababeti diyorum. 1984-1986'da bakan özel danışmanıyken Sağlık Bakanlığından aktar tababetini önleyici tedbirler aldık ve bu yayınlandı yani aktarlar tekrar aktarlığa döndü. Satabilecekleri bitkiler, satamayacakları bitkiler diye listesi yapıldı ve bir daimî genelgeyle yayınlandı. Daimî genelge, bakan ayrıldıktan iki yıl sonraya kadar devam etti. Şöyle: Orada Sağlık Bakanlığı aktarları da kontrol yetkisini aldı çünkü o zaman Sağlık Bakanlığının gıda kontrol yetkisi de vardı, belediyelerin de vardı ve biz orada hukukçulara da cezai bir şey bulmalarını söyledik, onu da buldular; o bende var, gönderebilirim. Ve dört sene kadar aktarlar aktarlık yaptılar ama onun yerine koymak üzere yani aktarda bulamadığı bitkiyi nereden alacak, eczaneden. Onu sağlamak üzere de Bitkisel İlaçlar Ruhsatlandırma Komisyonu kuruldu ve orada pek çok tıbbi çaya izin verildi. Bir firma da bu işe soyundu ve çayları çıkardı piyasaya. Fakat daha sonra bakan değişti, idare değişti, eczaneler şimdiki gibi istekli değillerdi o yıllarda. Şimdi “Aman hocam, ne satacağız?” falan diyorlar meslektaşlarım burada, satmamaları gereken şeyleri de satıyorlar meslektaşlarım. Eczacılar “Ot mu satacağız, çay mı satacağız? Kârı fazla değil.” diyorlardı, eczacıların altın seneleriydi çünkü ondan önce çok kötü bir dönem geçirdi eczacılar. Mehmet Aydın zamanında pahalıya alıp ucuza satma gibi bir dönem geçirdi. Mehmet Aydın zamanında sürşarj yetkisi verildi, bu da TEB'e verildi yani aldıklarının üzerine katıp etiketleyerek satma çünkü ticaret neticede, rahatladı eczacılar. Sonra da orada -rahmetli oldu ama yüzüne de söylediğim için tekrar söylememde bir beis yok bence- on sene kadar genel müdürlük yapan bir meslektaşımız bu konuyu ihmal etti ve bu genelge uygulanmadı. Uygulanmayınca aktarlar tekrar aktarlığa döndü, tıbbi bitki satıcılığına döndü kendilerine göre. E, eczanede de yok. 1980'de hele tabiata dönüş başlayınca aktar tababeti daha genişledi, bu sefer medya ve internet de şey yapınca internet tıbbi ve medya tıbbi başladı. Aktarlarla ilgili genelge daimidir hâlâ. Ama ne oldu? Gıdayla ilgili bütün her şey Sağlık Bakanlığından alındı, Tarım Bakanlığına verildi 2002'de. Şimdi aktarları kim kontrol edecek? Sağlık Bakanlığı mı, Tarım Bakanlığı mı? Her ikisi de kontrol etmediği için aktarlar hekim, eczacı olarak kanserden tutun, her şeye veriyorlar, maalesef devlet de görmüyor. Çünkü aktarlar eczacılardan daha etkili siyasi baskı grubuna sahipler, kusura bakmayın milletvekilleri, daha etkililer eczacılardan. Yani Türk Eczacıları Birliği Başkanını güç kabul eden yer, aktarların başındaki kişiyi daha kolay kabul ediyor yanına ve medya da Aktarlar Birliği Derneği Başkanı ağzı

çok iyi laf yapan iyi bir genç, çıkıyor, kitaplar yazıyor, televizyonlarda konuşuyor, herkes ona gidiyor. Kontrol etmezseniz... O işe de el atacaksanız onda malzeme çok bende, gönderirim yazılarımı, şeyimi yani öyle bir hayır yaparsınız.

BAŞKAN – Tabii, bu Komisyonun görevi, tıbbi ve aromatik bitkilerin korunması, üretilmesi ve pazarlanması, bunun önüne gelen darboğazları aşmak.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Halkın sağlığını korumak.

BAŞKAN – Tabii, o da var bunun içerisinde. Bir yandan da ülkemiz çok zengin bu konuda diyoruz, bitki çeşitliliği var diyoruz, 3.600 de endemik yapıda bitki Türkiye’de diyoruz. Şimdi, o zaman ne yapacağız? Bunların önünde ne gibi bir engel varsa bunu kaldırmamız gerekiyor. Yani dünyada 115 milyar dolar veyahut da 150 milyar dolar hacmi olan bir sektör. Bizim ülkemiz milyon dolarlar alıyor diyoruz. İşte, önümüzü bunlarla da açalım ki biz de hiç olmazsa, 2023 hedefleri koyuyoruz, buradan bir 5 milyar dolara çıksın diyoruz. Onun için, bunların hepsinin önünü açmamız gerekiyor. Yani ne yetiştiriyorsa onu yetiştirelim, eczanelerde satılması için ruhsatlandırmayı hızlı yapmamız gerekiyor. Dedğimiz gibi, bunları yapmamız gerekiyor. Siz konuşmalarınızda şöyle bir şey demiştiniz yani çok başlılık gibi yahut da devam ettirilmiyor. Biz bu Komisyon çalışmasının sonunda bir tıbbi aromatik bitki üst kurulu gibi bir kurul kurup yani diğer bakanlıklarla hepsini bir elden götürmek adına bir üst kurul kurulmasını teklif edelim diye düşünüyoruz, kendi aramızda konuştuğumuz, daha net bir şey çıkmadı gerçi ama. Böyle bir şeyin de olması gerektiğini düşünüyoruz şu anda.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Şimdi, efendim, endemik bitkiler; bu, yanlış bir şey. Herkes diyor ki endemik olup tıbbi olan hiçbir bitki yok. O yüzden, o ayrı bir floristik problem, onu hiç düşünmeyin.

BAŞKAN – Mesela, sığla nedir? Endemik.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Sığla üretilmiyor artık, çok az üretiliyor.

BAŞKAN – Yok, üretebiliyoruz yani bin hektar yerimiz var.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Çok az üretiliyor, biliyorum ben sığlayı, çalışma yaptık üstünde iki tane. Bir haricen, bir de... Çünkü Türk halk ilaçlarını çalıştık biz.

Şimdi, önemli olan, bakın, bir yerden bağlayabilir iseniz aktar ve şeylerde satılanların hiçbirinin analizi yok. Benim halk konferanslarım oluyor, orada soruyorlar. Bazen soruyorum: “Eczaneye gittiğiniz zaman ilacı nereden alıyorsunuz?” Şaşkın bakıyor bana. “Kutuda veriyor eczacı.” diyor “Peki, aktara gidip çuvaldan ilaç diye size bir otu verdiği zaman alıp onu niye içiyorsunuz?” diyorum. Yani bir sağlık problemidir bu, önemli bir sağlık problemidir. Aktarlarda çuvalların içinde... Depolarını görseniz, ne gezdiği belli değil. Yola çıkarıyor bütün bitkileri, toz yağıyor, üst üste koyup içeri çekiyor ama halkımız alıyor çünkü oraya alıştırıldı. O da nedir? Devlette süreklilik. yani eczaneye gidip alacaksınız bunu. Başladı, sonra bırakıldığı için şimdi çırpınıyorlar, Eczacılar Birliği, herkes bir beyanat veriyor. Aktarlar Birliğinin verdiği beyanat 15 gazetede, 20 sitede çıkıyorsa Eczacılar Birliği Başkanının bu konuda verdiği -takip ettim, o yüzden söylüyorum- Eczacılar Birliği sitesinde ve odalarında var, hiçbir yerde yok, o da meslektaşlarımızın kabahati yani...

ÜMİT YILMAZ (Düzce) – Ama Hocam, koca koca profesörler çıkıp “Televizyonlarda şu otu için, bu otu kaynatın...”

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – O koca koca profesörlerin bir tanesi sağlıklı değil, fizikokimyacı -söyletmeyin beni şimdi-söylediklerinin yüzde 90'ı yanlış. Ben bunu, TÜBA davet etmiş -Allah'tan aynı şeyde değildik- sonra TÜBA Başkanına gittim söyledim, siz bize hakaret ettiniz dedim. “Ne yaptık Hocam?” İşte çağırdığınız kişinin bu konuyla hiçbir ilgisi yok, burası bilim akademisi dedim, bizimle onu bir arada... “Teşekkür ederiz, ileride şey yapacağız.” dendi. Yani ben onu söylüyorum, bakın burada da tehlikeli bir yerde de söyledim. Söylerim, ben bilim adamıyım, o yüzden bilimsel dayanakla söylüyorum. Siz maydanozla dereotunun anksiyetede, depresyonda, efendim dikkat bozukluğunda kaynatıp içerek giderileceğini devlet televizyonunda söyleyecek güce sahipseniz benim bir diyeceğim yok o zaman. Çınar yaprağını millete içiriyorsanız hiçbir çalışması olmayan, benim bir diyeceğim yok ama ben bunları yazıyorum...

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Deve sidiği de içiriyorlar.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Çınar yaprağı şey... Hanım bana ne diyor biliyor musunuz? “Söyle, söyle, bir gün başın belaya girer.”

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Bir şey olmaz Hocam.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Ben bilim adamıyım, doğru olanı söylüyorum. Çoğu öyle veya ben de çıkıyorum ama biz popüler değiliz veya arkamız yok.

BAŞKAN – Evet, Hocam, çok teşekkür ediyoruz.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Ben de teşekkür ederim sabırla dinlediğiniz için. Her zaman gereken şekilde ben biraz daha elimdeki şeylerden size gönderirim.

BAŞKAN – Evet, biz sizinle irtibata devam edeceğiz yani bu Komisyon Meclis ara vereceği için ekim ayında tekrar devam edecek, üç aylık bir komisyon ama biz sizinle iletişime geçip yani gerekli bilgileri almaya devam ederiz.

Çok teşekkür ederim, ayağınıza sağlık.

YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ ECZACILIK FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ PROF. DR. EKREM SEZİK – Ben de teşekkür ederim, sağ olun.

BAŞKAN – Evet, şimdi de Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneği.

Tabii, bu Komisyonumuz hem bilim adamlarımızı davet ediyor hem işte devlet kurum ve kuruluşlarını hem de böyle STK'leri de davet ediyor.

Tabii Hocamın özelliği olduğu için çarpı 3 yapmıştık, sizin süreniz zaten dernekler, kısa ve kestirme hemen anında gerekli şeyleri söyler, nokta vuruşu yapar.

Evet, Samet Serttaş Bey, buyurun, sizi dinliyoruz.

2.- Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Samet Serttaş'ın, bitkilerin gıda takviyesinde kullanımı, takviye edici gıdalar ile tıbbi amaçlı ürünler arasındaki farklılıklar ve AB sağlık beyanları hakkında sunumu

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Öncelikle çok teşekkür ediyoruz Sayın Başkanım, kıymetli üyeler; bizi buraya davet ettiğiniz için.

BAŞKAN – Evet, başlayabilirsiniz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Sunumu bekliyoruz ama Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Teknik bir arıza mı oluştu?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Arkadaşlar yapacaklar.

Ben kendi bilgisayarımдан başlayayım isterseniz Başkanım, ekrana yansıtmıyorlar herhâlde, birazdan çözülmüşse ekran üzerinden devam ederiz.

BAŞKAN – Önce bir açıklama yapın, devam edersiniz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Tamam efendim, ben sunumu açayım müsaade ederseniz.

Ben burada Gıda Takviyesi ve Beslenme Derneği Yönetim Kurulu Başkanı olarak yer alıyorum. Efendim bizim derneğimizi Türkiye’deki gıda takviyesi pazarının yüzde 80’ine sahip olan firmalar oluşturuyor. Bunların içerisinde bileşen üreten BASF, DSM gibi firmalar da var, onun dışında ürün satan Bayer, Sanofi, Herbalife, Amway, Abdi İbrahim gibi firmalar da var. Bizler hem gıda takviyesi, sporcu beslenmesi ürünleri, kilo kontrol ürünleri, çaylar gibi birçok kategoride inovatif besin ürünleri dediğimiz ürünleri üreten firmaların kurmuş olduğu bir sektörel derneğiz. Türkiye’de de yurt dışında bir federasyon var IADSA isimli, Uluslararası Gıda Takviyesi Üreticileri Birliği Federasyonu, onun Türkiye’deki temsilcisi olarak faaliyet gösteriyoruz.

Burada bulunma sebebimiz de biliyorsunuz son zamanlarda özellikle bitkisel gıda takviyeleri yani bitkilerin gıda takviyelerinde kullanılması konusunda bütün dünyada bir trend var, ben onu rakamlarla da size göstereceğim. Hocam da bahsetti, son zamanlarda bitkiler sadece gıda takviyelerinde değil özellikle yurt dışında çaylarda çok büyük bir pazar oluşturdu. Aromatik çaylar, bitkisel çaylar yani sadece nane aromalı değil, çok çeşitli çayların, buzlu çay dediğimiz, soğuk çay dediğimiz çayların piyasaya çıktığını görüyoruz veya çay karışımlarının piyasaya çıktığını görüyoruz. Normal gıda pazarı yüzde 10-15 büyürken dünyada, globalde bu sektörün özellikle de soğuk çay pazarının yüzde 25-30 oranında büyüdüğünü görüyoruz yani özellikle de çay konusu bence Türkiye’de ve sizin hani belki Komisyonun gündemine de gelebilir diye konuşuyorum, gündeminde yer alması gereken konulardan birisi diye görüyorum.

Şimdi, tabii şehir hayatıyla beraber çok ciddi bir insanların beslenme pratiklerinde değişme oldu. Bu değişimin sadece Türkiye’de değil, bütün globalde de, dünyada da gelişen ülkelerin hepsinde bir şehirleşmeyle beraber beslenme alışkanlıklarında değişme var. O yüzden de gıda takviyesi kullanımının biz bütün dünyada arttığını görüyoruz. Bunun temel nedenlerinden bir tanesi de yaşam biçimiyle ölüm oranları üzerindeki etkiye baktığınız zaman en çok ölüm oranının şu anda diyet ve inaktiviteye bağlı olarak olduğunu görüyoruz. Figürler var ama yansıtacağım inşallah birazdan, tekrar üstünden geçirim. İlk sırada diyet ve inaktivite, ölüm oranlarını incelediğimizde, kronik olmayan rahatsızlıklardan kaynaklı ölüm oranlarına baktığımızda diyet inaktivite yaşam kaynaklı ölüm oranları ve bunun yanında sigara, alkol gibi ürünlerden kaynaklı olduğunu görüyoruz. Bu da dolayısıyla beslenme biçimlerinin hızlı bir şekilde değişmesine yol açıyor, tüketicilerde ciddi anlamda bu yönde bir talep oluştu.

Gıda tercihlerini ne etkiler diye baktığımızda sadece o ülkenin kültürü değil aynı zamanda sosyal çevresinin, psikolojik faktörlerin, yeme davranış profillerinin, hepsinin bunun üzerinde etkisinin olduğunu görüyoruz. Hocam bahsetti, nane ve işte maydanoz karışımlarının stres, anksiyete, endişe bozukluklarıyla ilgili etkisinden. Şu anda bizim gıda takviyesi pazarına baktığımızda şehirleşme

kaynaklı yaşamdan, ruhsal bozukluklardan dolayı bu ürünlere çok ciddi bir talep olduğunu görüyoruz. Yani ruhsal bozukluk, anksiyete, endişe kaynaklı bunları giderdiği söyleminde olan veya giderilmesine katkı koyan ürünlere karşı ciddi bir talep olduğunu görüyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Ama Hoca öyle söylemiyor, tam tersini söylüyor.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Hoca şöyle söylüyor: Yani bu ürünleri, “Nane ve maydanoz gibi ürünleri de karıştırarak buna iyi geldiğini iddia ediyorlar.” diyor çünkü iddia ediyorlar çünkü bu yönde bir talep var efendim. O talebi karşılamak için bu tür iddialarda bulunuyor insanlar çünkü böyle bir talep var tüketicilerden.

Baktığımızda kişiselleştirilmiş beslenme dediğimiz bir alana doğru kayıyoruz yani herkes kendisine özgü kişiselleştirilmiş bir beslenme profili çıkartılmasını ve bu profile göre beslenmek istiyor. Bağlantı geldiğinde ben bu slaytlara tekrar geri dönmek isterim, size tüketici sağlığı pazar büyüklüğüyle ilgili bilgi vermek istiyorum ben çünkü bir sektör derneği olduğumuz için piyasa ve pazar verilerini size daha rahat sağlayabiliriz diye düşünüyorum. Şu anda baktığınızda yeni, son 2018 rakamını konuşabilirim ben sizinle, yaklaşık 240 milyar dolarlık bir tüketici sağlığı pazar büyüklüğü var globalde. Tüketici sağlığı dediğimizde bunun içerisine sporcu beslenmesi ürünleri giriyor, vitamin ve gıda takviyeleri giriyor, kilo kontrol amaçlı ürünler giriyor ve OTC grubu dedikleri ürün grupları giriyor yani tezgâh arkasında, üstünde satılan ürün grupları giriyor ve bu ürün grupları içerisinde 2023 projeksiyonuna da baktığımızda her yıl yaklaşık yüzde 10 globalde bu pazarın biz büyüyeceğini öngörüyoruz. Türkiye’de de gelişme eğrileri buna çok paralel gidiyor pazar büyüklüğü olarak konuşursak şu anda tüketici sağlığı pazarı Türkiye’de 655 milyon dolar, dünyayla, globalle kıyasladığımızda henüz küçük bir pazar ancak büyüme hızı ve eğrilerine baktığımız zaman globaldeki büyüme hız ve eğrileriyle hemen hemen aynı oranda arttığını, burada biraz globalden ayrıışan sporcu beslenmesi ürünleri. Son zamanlarda Türkiye’de sporcu beslenmesi ürünlerine karşı Çin ile beraber Türkiye’de artış olduğunu görüyoruz. Şimdi, dünyada ürün kategorilerini şöyle sınıflandırıyorlar efendim: Birisi gıda kategorisi, gıda takviyesi kategorileri, ara ürün grupları ve ilaçlar ve bunların hepsini ayrı ayrı mevzuatlar ile düzenliyor yasa koyucular. Sizin Komisyonunuzun ana gündem maddesi olan tıbbi ve bitkisel ürünleri şöyle sınıflandırıyorlar: Bitkisel ve geleneksel ürünler diye sınıflandırıyorlar ve bunlar genelde tıbbi ürün kategorisinde satılıyor, paketli, tıbbi geleneksel ürünlerden bahsediyoruz. Bunun pazar büyüklüğüne baktığımızda da 46 milyar dolarlık globalde bir pazar büyüklüğü var. 255 milyar dolarlık dünya tüketici sağlığı pazarında 46 milyar dolarlık bir tıbbi ve bitkisel amaçlı ürünlerin pazar büyüklüğü olduğunu görüyoruz. Burada en büyük pay hangi bölgeye ait diye baktığımızda Asya-Pasifik bölgesi, bu ürünlerin sıklıkla kullanıldığı, özellikle Çin ve Hindistan’dan dolayı sıklıkla kullanıldığı alanlar. 46 milyar dolarlık pazarın 27 milyar doları Asya-Pasifik ülkeleri tarafından oluşturuluyor. Batı Avrupa ülkeleri ise bu alanda küçük bir paya sahip o da 7 milyar dolarlık bir paya sahip. Amerika ise biliyorsunuz, çok, tıbbi ve geleneksel, eski, tarihi bir kültürü olmadığı için, yeni bir ülke olduğu için burada gelişen bir pazar, o yüzden küçük bir pazar henüz 6 milyar dolarlık da Amerika Birleşik Devletleri’nde bu ürünlerin bir pazar büyüklükleri var. Türkiye’ye geldiğimiz zaman Türkiye’deki tıbbi ve bitkisel amaçlı ürünlerin pazar büyüklüğü 368 milyon Türk lirası 2018 rakamını verecek olursam ama bizim tahminlerimize, “forecast”lere baktığımız zaman 2023 yılında bu pazarın yaklaşık 750 milyon yani 2’ye katlanacağı gibi bir beklenti var, 750 milyon TL’lik bir pazar büyüklüğüne tıbbi bitkisel amaçlı ürünlerin ulaşmasını bekliyoruz.

Şimdi, çok sıklıkla karıştırılan bir başka kategorimiz var efendim, o da takviye edici gıdalar resmi adıyla veya kamuoyunda yaygınlıkla bilinen gıda takviyeleri. Gıda takviyelerinin pazar büyüklüğü ise 2018 rakamıyla 463 milyon Türk lirası bir pazar büyüklüğüne ulaşmış durumda. 2023 projeksiyonumuz da bununla ilgili, hemen hemen aynı hızla, 2 katı bir büyüklüğe ulaşarak 800 milyon TL’lik bir pazar

payına 2023 yılında gıda takviyesi pazarına ulaşmasını bekliyoruz. Bir de yine bu ürünlerin yani tıbbi ve bitkisel amaçlı ürünlerin ilaç olarak değil gıda takviyesi olarak kullanılanları var. Bunun pazar büyüklüğünü de ayrı olarak vermek istedim ben sizlere, bunun pazar büyüklüğü de yani gıda takviyesi olarak kullanılan tıbbi bitkisel amaçlı ürünler pazar büyüklüğü dünyada 22 milyar dolar diyebiliriz. Bu pazar büyüklüğünde de Asya-Pasifik bölgesi yine çok büyük bir paya sahip, 12 milyar dolar. Burada bir fark var, o da Amerika Birleşik Devletleri pazarı. Kuzey Amerika burada ciddi bir paya sahip çünkü gıda takviyesi tüketme alışkanlığı var yani tıbbi ve bitkisel amaçlı ürün tüketme alışkanlığı yok ama gıda takviyesi tüketme alışkanlığı var, o yüzden burada bir paya sahip, yaklaşık 4,5 milyar dolarlık da bir payı var burada ürünlerin. Zannediyorum yansıtıyorlar, böyle rakamları haricen söyleyince belki hafızanızda çok yer etmemiş olabilir ama isterseniz, müsaade ederseniz açılınca devam edeyim tekrar.

BAŞKAN – Tabii, tabii.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Tekrar ele alacak olursam az önce söylemiştim, tıbbi amaçlı bitkisel ürünler ancak bunlar gıda takviyesi olarak kullanıldığında Kuzey Amerika bölgesinde bu ürün gruplarının daha yoğun kullanıldığını görüyorsunuz, o da yaklaşık 4,5 milyar dolarlık bir pazar payına sahip, bunlar bu arada Euromonitor verileri. Türkiye’de gıda takviyesi pazar büyüklüğünü söylemiştim 463 milyon TL’lik bir pazar büyüklüğü.

Şimdi burada ülkeler arasında gıda takviyesinin konumlandırılmasıyla ilgili zaman zaman tartışmalar oluyor, burada referans aldığımız örgüt tabii ki de WHO oluyor yani Dünya Sağlık Örgütü oluyor. Dünya Sağlık Örgütünün de “codex alimentarius” mevzuatı var ve bu mevzuat içerisinde gıda takviyelerini bir gıda olarak tanımlamış. Avrupa Birliğine baktığınız zaman Avrupa Birliğinin de gıda takviyelerini, yine takviye edici gıdaları yine gıda olarak tanımladığını görüyoruz.

Biliyorsunuz takviye edici gıdalar, doğru, bir gıdadır ancak normal beslenmeyi takviye etmek amacıyla kullanılmaktadır. Tanımında da şöyle söylüyor, gıda takviyesi nedir tanımına baktığınızda: Bir, beslenme etkisi olacak yani size bir beslenme değeri sağlayacak, bir de size fizyolojik etkisi olacak ve konsantre formda sunulması gerekiyor yani mutlaka bunu bir dozajlı formda sunmamız gerekiyor. Zaman zaman bize, üreticilere soruyorlar “Neden bunu kapsül formunda veya şase formunda satıyorsunuz?” Biz bunu mevzuatın tanımı gereği böyle satıyoruz çünkü mevzuat bize diyor ki: “Bu ürünleri konsantre formda satmak zorundasınız.” Bu ürünlerin konsantre formu da şase, tablet, kapsül ve benzeri formlar oluyor. Dolayısıyla dozajlı bir formda satıyoruz ama buradaki kritik noktalar şu: Biliyorsunuz takviye edici gıdaların hiçbir hastalığın tedavi edilmesinde veya önlenmesinde herhangi bir rolü yok, sadece beslenmenize katkı koymak amacıyla üretilmiş ürünler. Bizim Türkiye’deki mevzuatımızla Avrupa Birliğindeki mevzuat ile oldukça paralel bir tanımlama yapmış, hemen hemen aynı tanımlama. Aynı tanım aslında hem WHO’da var yani Dünya Sağlık Örgütünde var hem Avrupa Birliğinde var hem de Türkiye’de var. dolayısıyla gıda takviyesi mevzuatı aslında çok net tanımını da doğru yapmış. Bir de tıbbi amaçlı ürünler var, tıbbi amaçlı ürünlerde de biliyorsunuz, reçeteli ürünler ve OTC ürünleri dedikimiz, ikiye ayırmışlar ürün gruplarını. Biz ayırımı net olsun diye birkaç örnekle müsaade ederseniz anlatmak istiyoruz yani gıda takviyesi nedir, tıbbi amaçlı ürünler nedir, net bir çizgiyle çizilebilir mi diye baktığınızda evet, çizilebilir, bunun en net çizgiyle çizilmesi sağlık beyanıyla olur. Sağlık beyanı dedikimiz şey tıbbi beyandan farklı bir şey, sağlık beyanı dedikimiz şey bir sağlık durumunun korunması, hastalık riskinin azaltılması. Örneğin vitamin C içtiğiniz zaman bağışıklık sistemini güçlendirir demek bir sağlık beyanı yani bir gıda olarak bu beyanı yapma hakkına

sahip oluyorsunuz ama vitamin C içtiğinizde şu hastalığınızı düzelteceksiniz, iyi gelir, bu hastalığınızı düzeltir diyemiyorsunuz, bunu tıbbi ürünlerde ise tabii ki bu beyanları kullanabiliyorsunuz çünkü bu tıbbi ürün zaten endikasyon amacıyla yapılmış bir ürün.

Bunların pazara girişleri birbirinden oldukça farklı, zaman zaman gıda takviyesiyle ilaçlar birbirine karıştırılıyor ve hani bu ürünler neden çok sıkı denetime tabi tutulmuyor gibi bir yaklaşım olabiliyor. Onun cevabı da bu, bütün dünyada bu böyle zaten. Türkiye en sıkı takviye edici gıda mevzuatına sahip ve bunu uygulayan ülkelerden bir tanesi. Birçok ülkede sadece bir bildirim ile takviye edici gıdanızı piyasaya ve pazara arz edebilirken Türkiye’de birçok onay sürecinden geçiyorsunuz Tarım Bakanlığında ve bu onay süreci sonrası ancak ürününüzü rafa ve piyasaya sürebiliyorsunuz. Tabii ki ilaçlarda ise bir ruhsatlandırma süreci var ve takviye edici gıdalardan oldukça farklı.

Yine, tüketiciler açısından ve hastalar açısından farkları nedir diye baktığınızda kalite yönetim açısından da farkları olduğunu görüyoruz. Takviye edici gıdaları üreten firmalar için HACCP sertifikasyonu yani bir kalite sertifikasyon belgesi yeterli olurken tıbbi ürünlerde GMP dediğimiz belgenin mutlaka olması gerekiyor. Yine gıda takviyelerine koyduğunuz miktarda sapmalar olabiliyor. Örneğin bir vitamin C’yi bir kapsülün içine koyduğunuzda bin miligram bir ürün koyduğunuzda bunda az veya çok sapmalar yani artı yüzde 50, eksi yüzde 20 uluslararası kabul görmüş bir sapma oranı, bu sapma oranına sahip olabiliyorsunuz. Çünkü eksigi veya fazlalığı size bir zarar vermeyecektir bu ürünün ama ilaçta böyle bir sapmaya müsaade edilmiyor çünkü ilaçtaki dozun aşımı veya azaltılması size ciddi sağlık zararları doğurabiliyor.

Gıda ve ilaç mevzuatları birbirinden oldukça farklı. Gıda mevzuatları bileşen bazında denetimi öngörüyor. Örneğin kullanmış olduğunuz bir bitki ise bu bitkinin pozitif listesinde olup olmadığıyla, ne kadar miktarda konulması gerektiğiyle bakanlıklar ilgileniyor. İlaç süreçlerinde ise bütün bir üretim sürecini bakanlıklar denetliyorlar. Gıda takviyelerinde pozitif listeler var ve maksimum limitler var efendim yani bakanlık size diyor ki: “Sadece bu bileşeni ekleyebilirsiniz ve onu da sadece şu kadarlık bir limit çerçevesinde ürününüze ekleyebilirsiniz. Eğer bitki kullanıyorsanız da -bitkileri tanımıyor- şu bitkileri kullanabilirsiniz.” O bitkilerin de kökü mü, yaprağı, gövdesi mi, neresini kullanacağınızı net olarak size söylüyorlar.

Bir örnek vermem gerekirse sıklıkla kamuoyunda tartışılan konulardan bir tanesi, “Efendim aynı ürün piyasada hem gıda takviyesi hem de ilaç olarak yer alıyor, bu nasıl mümkün olabiliyor? Bu bir tüketicileri kandırmaca veya yanlış yönlendirme olmuyor mu?” deniyor. Bütün dünyada bu konuyu beyanla çözüyorlar yani bu vermiş olduğum örnek Avrupa Birliğinden bir örnek yani bin miligramlık bir vitamin C gıda takviyesi olarak da piyasada yer alabiliyor veya bin miligramlık bir vitamin D ilaç olarak da yer alabiliyor. Buradaki fark üzerindeki beyan ve iddiayla bu fark gösteriliyor. İddia yapıyorsanız bunun bir hastalığı önlediğini söylüyorsanız bu ilaç oluyor, bunun hastalığı önlemek değil, normal bağışıklık sistemi fonksiyonlarının güçlendirilmesi olduğunu söylediğiniz zaman bunu gıda takviyesi olarak pazarlıyorsunuz. Benzer çok örnekler var, piyasada probiyotikler var örneğin Avrupa Birliğinden yine bir örnek, benzer iki tane ürün, hemen hemen aynı formlarda birisi gıda takviyesi, birisi ise ilaç olarak ruhsatlandırılmış. Bunlarla ilgili dünyada henüz harmonize yani bütüncül bir yaklaşım oluşmamış durumda, burada birçok ürün grubu var efendim. Bunlar Hindistan’ın uyguladığı olduğu ayurvedik ürünler var, bitki ürünleri var, diğer ürünler dediğimiz yani mesela işte köpek balığı kıkırdağı vesaire gibi farklı ürün grupları var, vitaminler, enzimler, mineraller, bakteriler var. Bunlarla ilgili bütün dünyada ortak bir mevzuat yaklaşımı henüz oluşmadı, bütün ülkeler bununla ilgili aynı düşünmüyorlar çünkü burada çok farklı ürün kategorileri var. Burada zenginleştirilmiş gıdalar var, örneğin işte bir yoğurt düşünün içerisine vitamin ekliyorsunuz veya un düşünün içine vitamin,

mineral eklediğinizde bu zenginleştirilmiş gıda oluyor. Özel beslenme amaçlı gıdalar var, örneğin bebek mamaları gibi. Özel tıbbi amaçlı ürünler var, hastaların hastalık sonrası, nekahet süreçlerinde kullandıkları ürünler var, geleneksel tıbbi amaçlı ürünler var ve takviye edici gıdalar var. Ve bunların her birisinin mevzuatı ve yaklaşımları birbirinden farklı. Yine vitamin ve mineral gıda takviyelerine baktığınız zaman da burada başka başka ürün tanımları kullanıldığını görüyoruz. Yani bazı ülkeler buna biyolojik aktif ürünler diyor, bazıları diyet takviye edici gıdalar diyor, bazıları tamamlayıcı sağlık ürünleri diyor. Her ülke bununla ilgili farklı bir isimlendirme yapıyor.

Zaman az olduğu için, özür dileyerek hızlı geçiyorum buraları. Burada en rahat yaklaşımı uygulayan ülke Amerika Birleşik Devletleri. Amerika Birleşik Devletleri gıda takviyeleri üretim süreçleriyle ilgili bütün yükümlülükleri üretici firmaya veriyor ve üretici firma ürünün sağlıklı ve güvenli olduğunu temin etmekle sorumlu, dolayısıyla herhangi bir onay mekanizması olmadan, sadece bir bildirim yaparak Amerika Birleşik Devletleri'nde ürünlerinizi piyasaya arz edebiliyorsunuz. Burada bir reklam yasası var. Reklam Yasası sizin sağlık, tıbbi beyan yapmanızı engelliyor. Bunu da bir başka otorite var, reklamlarını denetleyen otorite, o otoriteyle engelliyorlar. Yani Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mevzuat bir onay sistemine tabi olmadan ama tıbbi beyan yapmamanız üzerine kurulu bir sistem. Avrupa Birliğinde ise, burası biraz daha farklı, burada 5 tane gıda yasası var. Her birisinde de takviye edici gıdalar farklı ele alınmış. Yani içerisine koymuş olduğunuz katkıydı, koruyucu maddelerdi, bunlar gıda mevzuatı içerisinde değerlendiriliyor. Limitler ise takviye edici gıdaların kapsamında değerlendiriliyor. Bir takviye edici gıda, Avrupa Birliğinde piyasaya sunulacağı zaman bu görmüş olduğunuz mevzuatların hepsine uymak zorunda. Bunlar hijyen yönetmeliği, gıda yasası, etiketleme yönetmeliği, sağlık beslenme beyanları, yeni gıdalar mevzuatı gibi oldukça karmaşık, yaklaşık 10'a yakın mevzuatın hükümlerine uymak zorundasınız ki bir ürününüzü piyasaya arz edebilesiniz. Türkiye'de de bu hemen hemen aynı. Türkiye'deki mevzuat hükümleri de Avrupa Birliğinden harmonize edildi. Mevzuat Türkçeleştirildi ve denetim yetkisi de Takviye Edici Gıdalar Yönetmeliği ve Türk Gıda Kodeksi Takviye Edici Gıdalar Tebliği'yle Tarım ve Orman Bakanlığına verildi. Ancak Meclisimizin aralık ayında yapmış olduğu bir düzenlemeyle, tüm gıdalardaki sağlık beyanı yapabilme hakkı ve bunun denetimini Sağlık Bakanlığına verdi Meclisimiz. Sağlık Bakanlığı da bununla ilgili ikincil düzenlemeyi, mevzuat çalışmasını yürütüyor şu anda. Zannediyorum sene sonuna kadar bununla ilgili bir mevzuat çıkacak diye düşünüyorum.

Şimdi ben çok lafı uzatmadan tartışma alanları ve bizim yaptırmış olduğumuz bir araştırma sonucuyla bitirmek istiyorum. Şimdi bitkisel ürün dediğimiz zaman insanların aklına tabii çok karışık şeyler gelebiliyor ama örneğin, hepimizin içtiği çay da bitkisel bir ürün ya da kahve de bir bitkisel ürün. Şimdi bu bitkisel ürünü çay olarak da satabiliyorsunuz, kahve olarak da satabiliyorsunuz veya içerisindeki kafeinin, örneğin guarana bitkisi içerisinde bulunduğumuzda, ekstrakt olarak çıkartabiliyorsunuz ve bir guarana gıda takviyesi olarak da satabiliyorsunuz. Şimdi bunu çay olarak sattığınız zaman bunun katma değeri 1 oluyor, ama bunu aromatik bir içecek olarak sattığınız zaman bunun katma değeri 10 oluyor, gıda takviyesi olarak sattığınızda bunun katma değeri ekstrakt olduğu için 20 oluyor. O yüzden, aslında çok katma değerli ürün üretmek gibi ülkemizin genelde hedefi oluyor. Bu hedef için doğru olan, konsantre formunda ürünleri üretmek ve bunun için de özellikle yeni yaklaşımları, özellikle sağlık beyanı konusunda benimsemek diye düşünüyorum. Ben buraları da hızlı olarak, zamanım kalmadığı için geçmek zorunda kalıyorum ama İtalya örneğinden bahsetmek istiyorum. İtalya özellikle bitkisel ürünlerin konsantre forma konulması konusunda son derece güzel bir örnek. Hem Avrupa Birliği mevzuatını takip ediyor hem de Avrupa Birliği mevzuatının ötesinde oldukça vizyoner bir şekilde bir etiketleme mevzuatı çıkarttılar. Bu etiketleme mevzuatında içine koymuş olduğunuz bitkinin neye yaradığını etiketinize yazmanız gerekiyor. Bu Avrupa Birliğinde başka bir ülkede yok. Örneğin

içerisine kafein koyduysanız o kafeinin uyarıcı olduğunu etiketinizde yazmanızı zorunlu kılıyor. Yani zorunlu bir etiketleme var, gönüllü değil, içindeki ürünün ne etkisi olduğunu bunun otoritesi de orada Sağlık Bakanlığı, İtalya’da Sağlık Bakanlığı bakıyor etiketlerdeki sağlık beyanı konusuna. Böylece tüketicilerin ne aldığını daha bilinçle öğrenmesini sağlıyor. Yani biz de sağlık beyanı veya etiketin üzerine bu beyanları yazdırmadığımız zaman, bir raf ile kendiniz düşünün, ister eczaneye gittiğinizi isterseniz yurt dışındaki gibi süpermarkete gittiğinizi düşünün, kapsülle alıyorsunuz bu ürünü ve isimleri genelde “guarana ekstrakt” diyor örneğin, size çok bir şey ifade etmiyor yani, “guarana ekstrakt” dediği zaman birçok insan için çok bir şey ifade etmiyor, o yüzden onun üstüne etiketle bu içindeki bileşenin neye yaradığını ya da ne işe yaradığını anlattığınız zaman, hiç olmazsa tüketiciler bilinçli bir tercih yapmış oluyorlar. Burada hocam zaten birçok Komisyon da yer alıyor Ekrem Hocam. Ekrem Hocam’ın da yer aldığı, danışma kurulunda olduğu bir BELFRİT listesi var. Avrupa Birliğinde bitkilerin pozitif liste, yani hangi bitki bir gıda ürününe kullanılabilir, bununla ilgili “Belçika, Fransa, İtalya inisiyatifi” diyorlar. BELFRİT diye kısaltması var ve bu inisiyatif birçok ülke tarafından Avrupa Birliğinde kullanılıyor. BELFRİT listesinde ise bir bitki, onu rahatlıkla, gönül rahatlığıyla siz gıdalarda kullanabiliyorsunuz. Türkiye bu listeyi kabul etmiyor, Türkiye’nin kendi hazırlamaya çalıştığı bir liste var. Bunu anlattım.

Avrupa Birliğinde sağlık beyanları konusunu anlatıp sonra bitireceğim.

Avrupa Birliği, gıdalarda kullanılmak üzere 267 tane sağlık beyanını inceleme yaptı. Bu Avrupa Birliği için yeni bir yaklaşım. Toplam 10 bin tane başvuru oldu sektörden. Avrupa Birliği dedi ki: “Ben gıdaların üstüne neye yaradığını yazdırmak istiyorum ama bunu dosyayla desteklemeniz lazım.” dedi gıda firmalarına. Ve gıda firmaları 10 bin tane başvuru yaptı, her bir firma. Toplamda yapılan bu 10 bin başvurudan sadece 267’sine izin verildi. Mevcut durumda Sağlık Bakanlığına bu otorite geçtiği için Türkiye bunların hiçbirini kabul etmiyor. Daha önce Tarım Bakanlığındayken yetki, 205 tane sağlık beyanını Tarım Bakanlığı kabul etmişti. Şu anda bu beyanların hiçbirine izin verilmiyor ve 2.059 tane sağlık beyanı başvurusunu uygun bulmadı. Probiyotik, prebiyotik gibi sağlık beyanları da onay alamadı. Bitkisel ürünlerde de hiçbir ürüne, İtalya hariç, sağlık beyanı konusunda onay vermedi. Ben, bizim, İPSOS isimli bir anket şirketine yaptırmış olduğumuz anket sonuçlarını paylaşmak istiyorum sizinle: Biz “Bir gıda takviyesi alırken nereden alıyorsunuz ve kimden tavsiye alıyorsunuz?” diye sordurduk. Çıkan sonuçlar bunlar: Türkiye’de insanlar gıda takviyesi alırken yüzde 45 oranında doktora sorduğunu söylüyor, yüzde 16 oranında da aile ve hızla artan oranda bir internet, yüzde 15 oranında da internetten tavsiye aldığını, yüzde 9 oranında da hem eczacı hem de TV’lerden tavsiye aldığını söylüyor. “Peki, bu ürünleri nereden satın alıyorsunuz?” diye sordüğümüzda da yüzde 61 oranında eczaneden satın aldığını söylüyor. Bu bizim elimizdeki pazar datalarıyla da uyumlu bir veri. Hâlâ şu anda gıda takviyesinin satış rakamlarını incelediğimizde en çok satış yapılan yer eczane ve internetin payının da zaman içerisinde arttığını görüyorsunuz. Yine Euromonitör’ün bir datasıyla da aslında oldukça uyumlu. Yine Euromonitör soruyor, diyor ki: “Siz beslenmeyle ilgili tavsiyeleri nereden alıyorsunuz?” diyor -bu da 2019, yeni yayımlanan bir data, onun için getirdim- “Doktordan alıyorum.” diyor yüzde 35’lik oranda, bu global bir data. Globalde de insanlar hâlâ beslenmeyle ilgili tavsiyeleri tıp doktorlarından aldığını, daha sonra diyetisyenden aldığını söylüyorlar, sonra da aile ve internet geliyor. Türkiye’de gıda takviyesi kullanım oranı gelişmiş ülkelerle kıyasladığımızda oldukça düşük. Zannediyorum işte bu gelişme ve ekonomik refahla da ilgili. Amerika Birleşik Devletleri’nde gıda takviyesi kullanım oranı yüzde 77 halk arasında. Türkiye’de bu oran yüzde 13. Avrupa ortalaması, Güneydoğu Avrupa ülkelerini de dâhil ettiğimiz zaman yüzde 20. Bunlar içerisinde de Türkiye’de en çok kullanılan ürün grubu hâlâ vitaminler ve mineraller. Henüz bitkisel takviye gıda ürünleri küçük bir pazar. Az önce de pazar büyüklüğü verilerini vermiştim size ancak büyüme eğiliminde. Piyasada o kadar çok bu ürünlerle

ilgili yanlış bilgilendirme oldu ki, bu bilgilendirmeden dolayı insanlar ürünleri kullansa dahi ürünlere güvenmediklerini söylüyorlar. Bu da bizim sektörümüz için oldukça enteresan bir veri. Yani vitamin kullananlara ürünleri soruyoruz: “Bu ürünleri kullanıyor musunuz?”, “Kullanıyorum.” diyorlar. “Peki, bu ürünlere güveniyor musunuz?” diyoruz, yüzde 55 oranında “Güvenmiyorum.” diyor. Yani hem kullanıyor hem de ürünlere güvenmediğini söylüyor. Fonksiyonel gıdalar, bitkisel takviyeler ve sporcu gıdalarında da benzer bir durum var. Ürünleri kullansa dahi ürünlere güven oranı, özellikle bu ürünlerle ilgili yapılan kamuoyu oluşturuşu söylemler nedeniyle oldukça düşük.

Zaman kısıtlılığı nedeniyle hızlı geçtim, özür diliyorum tekrar. Bizi çağırđığınız için de çok teşekkür ederim. Sorularınız varsa memnuniyetle cevaplarım efendim.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Buyurun.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çok teşekkür ederim Sayın Serttaş, bayağı aydınlatıcı bilgiler verdiniz.

Şimdi, biz gıda takviyesini Avrupa Birliğinin normlarına uygun ya da onların kabul ettiklerini kabul etmiyoruz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Sağlık beyanlarını efendim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sağlık beyanlarını kabul etmiyoruz. Peki, biz bunları nasıl oluşturuyoruz?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Bizde izin verilmiyor efendim. Sağlık beyanı etiketimizi hiç...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Biz gıda takviyesini neye göre oluşturuyoruz?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Ürün onaylarını mı efendim?

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Evet, ürün onayı.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Burada sistem iki türlü işliyor efendim.

Bir: Bakanlık ürününüzün içindeki bileşenlerin uygun olup olmadığına izin veriyor; o Avrupa Birliđiyle uyumlu. Siz diyorsunuz ki “Benim ürünümün içinde, işte, vitamin C var, A var.” Onların limitleri var efendim, bileşen listemizle gidiyoruz, Tarım Bakanlığı o limitleri kontrol ediyor ve sonra diyor ki: “Evet, sizin bileşenleriniz ve ürününüz uygun, uygun standartta da üretmişsiniz.” diyor, ürün onayı veriyor.

Bir de etiket onayı var efendim, ürüne koyduğumuz etiketin onayı. Etiket onayında biz Avrupa Birliđiyle uyumlu değiliz efendim. Etiket onayında biz ürünün ne olduğunu yazamıyoruz. Yani örneğın vitamin C ise bu vitamin C aynı ürünü biz Avrupa Birliğinde satıyorsak üzerine “Vitamin C sizin bağıışıklık sisteminizi destekler.” yazıyoruz. Türkiye’de bunu yazamıyoruz efendim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani Avrupa Birliğinde biz diyelim işte, c vitamininden zengin bir destek, gıda takviyesi diyerek alıyoruz ama biz onun etiketine Avrupa Birliğinin yazdığı gibi yazamıyoruz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Yazamıyoruz efendim.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Engel nedir?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Engel efendim, Sağlık Bakanlığına geçmişti yetki, bir sağlıkta şiddet yasası vardı efendim, aralık ayıydı zannediyorum, o yasa geçerken sağlık beyanlarını düzenleme yetkisi Tarım Bakanlığından alındı ve Sağlık Bakanlığına verildi. Sağlık Bakanlığı henüz bununla ilgili bir mevzuat düzenlemesi yapmadı, zannediyorum çalışıyorlar.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Elinizde şöyle bir istatistik var mı: Bu gıda takviyesi alan ve almayan toplumların yaşamları karşılaştırıldığı zaman yaşam süresi olarak, yaşam kalitesi olarak bir farklılık var mı? Böyle bir istatistik var mı?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Böyle bir istatistik yok efendim. Çünkü gıda takviyeleri bir gıda ve besin ürünü olarak görüldüğü için bunlarla ilgili bir klinik çalışma yapılmıyor. Klinik çalışmalar biliyorsunuz hastalar üzerinde yapılıyor. Sağlıklı insanların gıda takviyesi aldığını varsayıyoruz ya da öyle olsun istiyoruz. Dolayısıyla, sağlıklı insanlar üzerinde yapılmış böyle bir çalışma yok. Belki tek gösterge şu olabilir: Genelde refah toplumlarının gıda takviyesi tüketim alışkanlıklarına baktığımızda daha yüksek olduğunu görüyoruz. Yani Avrupa Birliğinde de Norveç, Danimarka’ya baktığımız zaman, Avrupa Birliği genelinden oldukça yüksek bir gıda takviyesi kullanımı var.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani siz gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri karşılaştırırsanız ortada pek çok parametre var da, mesela şöyle bir şey: Amerika’da bir ilçede herkes çok tuz kullanırmış ve yıllar içerisinde yapılan araştırmada, özellikle o ilçede ya da o kasabadaki bu sonuç değerlendirilince oradaki insanların hepsinde tansiyonun yükseldiği bulunmuş. Bu insanlar için dikkat çekici bir şey olmuş ve buna yönelmişler, bununla ilgili araştırmalar yapmışlar. Buna benzer bir şey var mı, bilemiyorum, tabii, biraz da karışık bir iş.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Bununla ilgili şöyle bir çalışma var, keşke getirseydim: Örneğin D vitamini kullanımı, C vitamini kullanımı, hangi ülkelerde alınmış, kan testi yapmışlar efendim. Almanya, İngiltere, İtalya, 4-5 tane ülke var efendim, Danimarka da var ve bunların önce kanlarını almışlar efendim, kan testi yapmışlar ve vitamin-mineral oranlarına bakmışlar. Daha sonra da bu insanlara düzenli olarak -yaklaşık beş-altı yıllık bir çalışma bu- beş-altı yıllık süre içerisinde bu insanlara gıda takviyesi kullandırmışlar. Kanlarındaki vitamin-mineral değerlerinin, alanlar ile almayanları kıyasladıkları zaman alanlarda ciddi artış olduğunu görmüşler. Yani vitamin gereksinimi miktarı var, o gereksinim miktarlarını örneğin çok güneş gören ülkelerde dahi beklediğimizin aksine vitamin D düzeyinin kanlarda düşük olduğunu gösteren, sonra bunun takviyeyle tekrar yerine gelebildiğini uzun vade çalışmalarla gösteren şeyler var. Ben ilgilenirseniz e-mail de atabilirim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tabii, o olmuştur da, önemli olan işte, burada sağlıklı yaşama ve uzun süre yaşama. Hani, illaki tansiyonun 12/8 olması gerekmez, birinin tansiyonu 9’dur, o da öyle gider, daha çok da yaşayabilir. Ama bunlar arasında böyle global bir değerlendirme olabilseydi daha anlamlı olabilir, daha fikir verici olabilir.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEMA TORAMAN – Yine Avrupa Birliğinde çalışmalar var. Beş yıl boyunca yapılmış bir çalışma ve ileriki yaş grubu üzerinde düzenli kalsiyum ve D vitamini desteği alan bir grup üzerinde yapılan bir çalışma. Düzenli kullanım sonunda, ileriki yaşta, yani kemik erimesinin ve ona bağlı hastalıkların yaşandığı

dönemlerde devletin bu yaşlı hastalara veya toplumdaki bu kişilerin devlete hastalık maliyeti, sağlık maliyetinin azalmasıyla ilgili çalışmalar da var. Avrupa Birliğinde birçok benzer çalışma var, o dataları biz dernek üzerinden sizlere sunabiliriz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Onları ben de biliyorum. 35 yaşından sonra özellikle hanımlarda osteoporoz çok artar. Mutlaka o zaman hem D vitamini hem de kalsiyum vermek lazım ama benim söylediğim daha çok öyle global anlamda. Örneğin, ne bileyim ben, çok sosyal yapısı birbirine yakın olmalı, parametreleri birbirine yakın olmalı. Mesela böyle iki ilçe falan değerlendirilebilmiş, iki kasaba değerlendirilebilmiş mi? Bu biraz ütöpik bir beklenti ama... Buradan bir sonuca varılıyor mu diye merak etmişim.

Teşekkür ederim.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Ben sözlerinizi anladım efendim ama sizin söylediğiniz çapta bir çalışma benim bildiğim kadarıyla yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Buyurun.

REFİK ÖZEN (Bursa) – Evet Sayın Başkanım, biz de teşekkür ediyoruz Samet Bey’e verdiği bilgilerden dolayı.

Tabii, bu gıda takviyeleriyle alakalı benim de özellikle tüketim anlamında çok ihtiyaca binaen değil de sanki psikolojik etkilerle tüketildiği kanaatim var, hissiyatım var. Ama iyi bir pazar. Benim merak ettiğim, üretim noktasında bizim özellikle ilgilendiğimiz tıbbi aromatik bitkilerin hammadde olarak kullanımı ne düzeydedir, yoksa kimyasal maddeler olarak mı üretiliyor, onu merak ediyorum. Bu konuda bir bilgi verebilerseniz sevinirim.

Bir de Türkiye’nin ihracat ve ithalat rakamı var mı elinizde acaba?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Toplam gıda takviyesi mi?

REFİK ÖZEN (Bursa) – Evet, ihracatımız, ithalatımız ne düzeyde?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Şöyle: Rakam yanımda yok ama ben yollarım, tabii ki var. Toplam Türkiye’nin gıda takviyesi ithalatı ve ihracatı. Onu ben size yollayabilirim.

Diğer sorunuz neydi efendim?

REFİK ÖZEN (Bursa) – Tıbbi aromatik üretimde tıbbi aromatik bitkiler kullanılıyor mu?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Çok popüler. “Şu anda en çok, en popüler olan ürün grupları nedir?” diye baktığımızda, daha önce ürün gruplarında vitamin ve mineraller, özellikle de multivitaminler çok popülerdi bizim sektörümüzde. Ancak yeni dönem içerisinde, özellikle bitkisel gıda takviyeleri bütün dünyada oldukça popüler ve gelişme alanı hep bitkisel gıda takviyelerinde. Ben de onu söylemeye çalıştım. Bu kimyasal değil, kullanılanların hepsi bitkisel ürünler ama burada pazarı domine eden Çin var. Birçok firma Çin’de bu operasyonları yürütüyor çünkü çok büyük ekstrakt tesisleri var orada. Bitkilerden elde edilen ekstraktları hemen hemen herkes Çin’den alıyor diyebilirim yani. Hatta orada üretiyor yani. Bence çok büyük bir pazar ve gelişmesi çok açık olan bir pazar. Çin çok doğru bir hamle yaparak bu alanda bir stratejik yatırım yaptı ve birçok firmayı üretim yapmak üzere oraya çağırdı. Birçok global firmanın botanik ekstrakt tesisi Çin’di. Bizim de tesisimiz orada.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEMA TORAMAN – Ben Samet Bey’in söylediklerine şunu eklemek isterim: Takviye edici gıdalar sektöründe kullanılan bitkiler arasında sadece aromatik ve terapötik etkisi olabilecek bitkiler değil, aynı zamanda klasik meyveler ve sebzeler yaygın şekilde kullanılıyor çünkü modern insanın yaşamında en büyük problem, sebze, meyve ağırlıklı beslenmenin daha sağlıklı olduğuna dair dünyadaki mavi noktalar, mavi haritalar vardır, o beslenme alışkanlıkları sebzelerin ve meyvelerin üstünde yoğunlaşmış toplumlarda daha uzun ömürler ve yaşlılığın da daha sağlıklı geçtiğine dair kanıtlar, çalışmalar var. Dolayısıyla, sebze, meyve tüketmeye dair hepimizin yeterince porsiyon tüketmek gibi bir eğilimimiz olmadığı için modern toplumlarda, takviye edici gıdalara klasik, geleneksel gıda olarak tüketilen sebzeleri ve meyvelerin konsantresinin eklenmesi de büyük bir pazar. Ama biz Türkiye olarak bunun neresindeyiz? Evet, çok büyük bir narenciye üreticisiyiz. Ama konsantrasyon veya Ekrem Hoca’nın bahsettiği gibi, konsantre edilmiş hammaddeyi dünyaya sunabilecek bir çalışmamız veya altyapımız yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Hepsini konsantre edebilmeniz mümkün mü? Mesela, işte, portakal suyu konsantrasyonu?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEMA TORAMAN – Birçoğu mümkün. Yani portakal konsantresi, limon konsantresi, karnabahar konsantresi, kiraz konsantresi, alfa alfa bitkisi konsantresi... Bunlar gıda takviyelerinde yaygın olarak kullanılan, geleneksel olarak tüketilen sebzeler, meyveler.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Bir de belki ben de şunu ekleyebilirim: Ben uzun yıllar Amerikan Elçiliği tarım bölümünde çalıştım. Mesela Türkiye ile Amerika arasında uzun süre nar ticareti problemi oluştu. Türkiye sürekli yaş narı Amerika’ya satmaya çalıştı, yaş nar, bir sürü, içerisinde pestisit ve böcek barındırabiliyor, o yüzden de büyük bir dirençle karşılaşıldı. Zaten yaş narı da Amerika’da kimse yemiyor. Ama narın ekstraktı, onun içerisindeki etken madde ekstraktı şu anda Amerika’da çok popüler. Yani yaş narı hiç yemiyorlar zaten, satmaya çalışmak yerine belki, işte, bu ürünlerin, sebze ve meyvelerin içerisindeki etken maddelerin, etken bileşenlerin ekstraktını çıkartıp bunu gıda takviyesi formuna koyduğumuzda, büyük pazarlarda, bunun içerisine Amerika da giriyor, oldukça etkili bir pay alabiliriz yani.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Olaya bu açıdan girerseniz 2 trilyon dolar da olur.

BAŞKAN – Buyurun.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Sayın Serttaş, teşekkür ediyoruz.

Sizin derneğimize bağlı kaç tane firma var?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – 8 tane firma var efendim.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Yerli menşeli mi bunlar?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Yerli menşeli olan tek firma var içerimizde, Abdi İbrahim.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Onun burada bir üretim tesisi var mı, ekstrakttır vesairedir. Yoksa o da yurt dışından getirip sadece paketleme mi?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Yok, paketleme yapıyor.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEMA TORAMAN – Maalesef bizim ülke olarak böyle bir problemimiz var, yani bizim yerli üreticimiz bile ham maddesini yurt dışından almak zorunda çünkü böyle bir ham madde sağlayıcımız yok. Yani keşke biz burada onları üretsek.

RECEP ŞEKER (Karaman) – “Ham madde sağlayıcımız yok.” derken yasal bir engel mi var?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU ÜYESİ SEMA TORAMAN – Hayır, yani, o kriterlerde, gıda kodeksine uygun kriterlerde standardize edilmiş bitkisel ham madde sunabilen bir üretici yok Türkiye’de. Standardize edilmiş derken, Ekrem Hoca’nın bahsettiği gibi, gıdada kullanılacaksa gıda hijyen kurallarına göre yetiştirilmiş olması lazım bu bitkinin, bu birincisi. İkincisi ise, standardizasyon gerekliliği, yani birim hacimde ne kadar o bitkiye ait moleküller vardır hesabı. Dolayısıyla, bunu yapabilen bir bitkisel ham madde üreticisi ülkemizde maalesef yok.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Bunun kurulması zor mudur, yani mali külfeti vesairesi var mıdır?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Kurulması çok zor değil ama birçok firmamız da Türkiye üretmek için de denemede bulundu, hepimiz bulunduk, gezdik, dolaştık, o standartlarda bir firma bulamadık burada üretmek için çünkü Türkiye’deki gıda mevzuatı çok sert, global mevzuatla uyumlu değil, Avrupa Birliğinden ve global mevzuattan sapmalar oluyor, o sapmalar olduğu zaman o bileşenleri biz buraya getiremiyoruz. Yani olaya biraz küresel bakarsak efendim, yani bu işi bir araba üretmek gibi düşünün, bir arabanın bin parçası oluyor, o bin parçanın 500’ü burada üretiliyor, 500’ü başka yerlerden geliyor ve monte oluyor. Yani bütün dünyada bu böyle. Her şeyi bir ülke üretemiyor. Her şeyi bir ülke üretmediğinde de global bir tedarik zinciri var efendim. O global tedarik zincirine uyumlu bir mevzuatınızın olması gerekiyor ki örneğin siz, işte, bir bitki ekstraktı üretiyorsunuz, diğerleri de gelip burada birleşiyor ve dünyaya açılıyor. Eğer o diğer ürünler buraya giremiyorsa -ki giremiyor çoğu zaman- siz o global tedarik zincirinin dışında oluyorsunuz ve burada kimse üretim yapmak istemiyor. Mevzuatlar çok sıklıkla değişiyor ve çok sıklıkla da küresel tedarik zinciriyle uyumsuz bir mevzuat çıkıyor.

RECEP ŞEKER (Karaman) – Şimdi, anlaşılan o ki, az önce Sayın Vekilimin sorduğu gibi, ihracat-ithalat rakamlarına bakarsak o zaman dediğiniz şekliyle bakarsak bizim sadece ithalatımız var, ihracatımız yok gibi bu pazarda.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Son ürün olarak bakıyorsanız efendim, benim bildiğim, bir firmanın, işte, Amerika’da ihracat çabası var. Ben onun dışında bir yerli firma görmedim.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ham madde olarak da bu sektörün, bizim taze tıbbi aromatik bitkiler noktasında da bu sektörün, bu piyasanın üreticiler noktasında bir faydası yok çünkü ekstraksiyonu hepsini, biz, işte, az önce bahsettiğiniz gibi, Çin’den alıyoruz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Mesela Zekeriya Temizel örneğini belki verebiliriz. Böyle çok iyi tesisler kurup yapanlar var ama genelde hep yağ üzerine yaptılar veya Konya’da bir firma var, biliyorsunuzdur muhtemelen, yani tesis oldukça güzel ama yağ üzerine yapıyorlar. Yani örneğin, işte, susam yağı vesaire... Dünyada yağ popüler değil, daha çok bitki ekstraktları popüler. Yani o yüzden o trendi çok yakalayıp o ekstraksiyonu yapan tesis bizde çok yok.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yağ pazarını biliyor musunuz?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Gıda takviyesi yağları mı efendim?

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bu aromatik bitkilerin yağ pazarını.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Ben bilmiyorum efendim o pazarı.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz.

Demek ki bu sektörde bizim tıbbi aromatik bitkilerden fazla faydalanılmıyor Türkiye’deki ürünlerden. Türkiye’de üretilmiyor. Genelde ithalatımız fazla. İşte, bunun için nasıl olabilir, bu darboğaz nerede, onu nasıl çözeriz, onun üzerine düşünmek lazım.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Evet efendim, çok büyük bir pazar var, çok da büyüme imkânı olan bir pazar ama en büyük darboğaz mevzuat efendim. Küresel piyasalarla uyumlu mevzuat olmadığı zaman bazen “Avrupa Birliğinden de ileri mevzuatımız var.” diyoruz ya, onlar bizim için çok tehlikeli oluyor çünkü örneğin fabrika İsviçre’de ama İsviçre belki o ürünün yüzde 5’ini, 10’unu üretiyordur. Yani niye İsviçre’ye kuruyorlar? Çünkü çok esnek bir mevzuatı var. Mevzuat esnek olduğu için diğer ürünler oraya rahatlıkla girebiliyor. Yani örneğin ithalatı bir bildirimle yapabiliyorsunuz ama Türkiye’de bir şey yapmak istediğiniz zaman çok ciddi bir bürokrasi oluyor, bildirim yapıyorsunuz, onay süreçlerine giriyorsunuz, her memur olayı farklı değerlendiriyor, bir yeknesaklık sağlayamıyoruz ve biliyorsunuz, kimse artık üretim süreçlerinde depolama yapmıyor, tedarik zinciri böyle işliyor. Ürün hemen geliyor, gelir gelmez işleniyor ve piyasaya çıkıyor. Yani depolama yok, kimse depolama maliyetine katlanmıyor. O yüzden o tedarik sürecindeki en ufak bir aksama sizin bütün sürecinizi bitiriyor. Dolayısıyla kimse mevzuatlardaki bu sürekli değişimin, denetmenlerin yeknesak şekilde davranmamasının riskini göze almıyor.

BAŞKAN – Teşekkür ediyoruz Sayın Serttaş.

Buyurun.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Bitkisel yağın pazarının gittikçe azaldığını söylediniz fakat bazı bitkilerde de mesela örnek bu çeltik kabuğunda, kapçığında daha doğrusu, bunun zaten bitki olarak satılması herhâlde mümkün değildir... Zekeriya Temizel’den bahsettiniz de, bu konuda yağ üretiyor bildiğim kadarıyla. Bu tür şeylerde de pazar azalıyor mu?

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Zekeriya Bey çok inovatif bir firma ve kendisinin de oldukça inovatif yaklaşımları var. Benim belki bildiğim tek örnek o, onun için söyledim, yani tek iyi örnek o, bildiğim.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Çok teşekkür ediyoruz.

GIDA TAKVİYESİ VE BESLENME DERNEĞİ YÖNETİM KURULU BAŞKANI SAMET SERTTAŞ – Efendim, biz çok teşekkür ederiz davetiniz için.

BAŞKAN – Hiç olmazsa derneğinizin yaptığı bir iş var, bu konuda önümüzdeki günlerde tekrar sizden bilgi alabiliriz, bu sektöre nasıl gireceğiz yani.

Şimdi, Demirsoy Tarım Limited Şirketi Emir Demirsoy...

Buyurun.

3.- Demirsoy Tarım Limited Şirketi Kurucusu Emir Demirsoy’un, marjinal tarım alanlarında lavanta ve trüf mantarı yetiştirme projeleri ve projeyi hayata geçirirken karşılaştıkları sorunlar

hakkında sunumu

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Sayın Başkanım, değerli üyeler; sizleri saygıyla selamlamak istiyorum. Ben Emir Demirsoy, otuz beş yıllık inşaat mühendisiyim, aslında konuyla çok ilgim olmaması lazım ama elli yaşından sonra tarıma yönelmeyi düşündüm ve Türkiye’de yapılmamış, katma değeri yüksek tarım arayışına girdim. Burada marjinal tarım alanlarını kullanarak lavanta ve trüf mantarı yapabileceğimizi gördüm. Burada lavantayı tıbbi bitkiler olarak, trüf mantarını da aromatik bitkiler olarak değerlendirebiliriz.

Bu slaytta gördüğünüz resim, dört gün önce, Fethiye’deki bahçemizde çekilmiş bir resim, çam ormanları içinde... Yani bu projeyi size şöyle bir çizmek istiyorum çünkü örnek bir proje ve devletten bir kuruş destek almadan -gerek arazi gerek yatırım olarak- yapılmış, dünya çapında ilgi uyandıran bir proje. Bu projede 12 bin tane trüf aşıllı meşe ağacımız, 400 bin tane özel lavanta bitkimiz, bütün bunlar organik olarak yazlık siyah trüf mantarı, lavanta uçucu yağı ve lavanta, meşe ve çam balı üreten, katma değeri çok yüksek ve önümüzde de ekoturizmle taçlandıracağımız bir proje. Bundan genel hatlarıyla bahsetmek istiyorum sizlere, sonra karşılaştığımız sıkıntıları da paylaşmak istedim.

Burada trüf mantarı Türkiye’de çok bilinmeyen fakat son dört beş senedir bir eylem planıyla Orman Bakanlığınca tanıtılmaya çalışılan bir ürün ve Türkiye’de de doğal ortamda yüzlerce ton olan ve bunları da yaban domuzlarının yediği, bunu bir nakde çeviremediğimiz, bir maddi değere çeviremediğimiz bir ürün. Ta, Sezar döneminden bu, yenen veya aranan, aromatik bir ürün ve bunun tarımı yapılması gerekiyor çünkü doğada bu gittikçe azalıyor ve azalan sunuya karşı da büyük talep var. Bu başarı modeli İspanya’da, kırk sene önce hiçbir şekilde trüf tarımı yapılmazken şu anda teşviklerle ve birtakım yatırımlarla 10 bin aile bu trüf mantarı tarımından geçiniyor, 20 bin hektardan fazla da marjinal, kullanılmayan alanlar trüf mantarı tarımıyla kullanılıyor. Dünyada yaklaşık 4-5 milyar dolarlık bir piyasa oluşturuyor bu, sadece trüf değil, trüften elde edilen diğer besinler ve konserveler, katkılar vesaireler olmak üzere. Bizim bundan payımız şu anda çok az, sadece doğada bulduğumuz trüf miktarıyla kısıtlı.

Kısaca, size bir projemizden bahsetmek istiyorum. Muğla’da Domuz Ovası diye bir alan tespit ettik. Burada domuzlar meşe ağaçları altındaki trüfleri yiyorlardı ve dedik ki buraya bir trüf bahçesi yapalım. Başladık, toprağı işledik, ondan sonra PH ayarlaması için toprakta birtakım çalışmalar yaptık. Bunları sizlerle paylaşıyorum projenin nasıl geliştiğini tahayyül edebilirsiniz diye. Arazide oluşabilecek sulama veya drenaj sistemleri kurduk. Sulama suyumuz yoktu, göletler yaptık ve bütün bunları toparlayarak... Damlama ve sprinkler sulama hatları yaptık. Burada da dış ortamdan, ormandan gelebilecek, bu ağaçlara zarar verebilecek yangın söndürme hatları bile yaptık. 175 kilometre sulama hatları kullandık bu projede. Daha sonra fidan çukurlarımızı ve kendi imal ettiğimiz ki biraz sonra bahsedeceğim, yeni bir teknoloji geliştirdik, Avrupa’da da kullanılmayan, daha henüz bilemedikleri bir teknolojiyle trüf aşıllı fidanlar ürettik. Bunları çok özel saksılarda özel metotlarla ürettik. Ziraatçı olan veya orman mühendisi olan kişiler bunları daha iyi anlarlar. Ben de bunları sekiz on senedir öğrenmek durumunda kaldım. Özel aşılama yöntemleri geliştirdik. Çok özel bir serada bunları dünya standartlarının üstünde geliştirerek kontrollü bir şekilde arazimize diktik. Bu arada trüf mantarı tarımını yaparken arada ne yapabilirizi düşündük. Lavantayla bu arada tanıştık. Yaklaşık altı yedi sene önce lavantayla tanıştığımızda Türkiye’de lavantanın sadece lavandin türünün ve bunun da bir iki değişik türü, artı, karabaş otunun bilindiğini –maalesef- öğrendim. Dünya çapında araştırınca bunun şu anda Bulgaristan’da son üç dört senedir çok ileri olduğunu öğrendik. Biraz önce Ekrem Hocanın da bahsettiği, Türkiye’de bu yapılmıyor dediğini fark edip o gerekli “pharma grade” lavantaları ithal ettik yaklaşık beş sene önce Bulgaristan’dan. Bütün bunları kendimiz yapıyoruz kendi imkânlarımızla. İthal

etmekle kalmayıp 6 bin tane fidanı da Edirne'ye Tarım Araştırma Enstitüsüne hibe ettik ki onlar da bunu başlatsınlar, devam etsinler, Türkiye'ye yaysınlar diye. Bir yandan da kendi lavanta fidelerimizi de geliştirdik, ürettik.

Bu arada lavanta yaparken lavanta balını da çıkartabilmek için organik arı kolonileri hazırladık, bunları da bahçemizde hemen lavantaların yanlarına konuşturduk. Bu resim de bir hafta önce çektiğim bir resim, Domuz Ovası'nda. Arının lavantadan polen alırken hatta ayaklarında bile lavanta poleniyle gözüktüyor.

Şu anda gene bir hafta önce çekilen resimde, arazide görüyorsunuz, ortada, trüf ağaçlarının ortasında lavanta sıraları, yanlarda trüf ağaçları, meşe ağaçları ve arkada da arı sarayımız, arı sarayı tabir ediyoruz onu. Bu Domuz Ovası bahçemizin de kuşbakışı görünüşü. Hatta yukarıda gördüğünüz orman alanında, çevresinde ekoturizmi hazırlamak amaçla mesire yeri çalışmaları için başvurduk Bakanlığa. Bir de ayrıca daha ufak bir bahçemizde, Fethiye Göcek'te gene trüf mantarı ve lavanta tarımı yaptığımız bir bahçemiz daha var. Orası daha ufak, 3 hektar kadar. Domuz Ovası yaklaşık 150 dönüm alandı.

Gene, bu resimde de geçen hafta başladığımız hasadımız ve damıtma tesisimiz. Daha ufak bir tesisimiz var ama daha büyük bir tesis yapmak üzere projelerimiz hazır. Yurt dışından gelen misafirlerimizle de bunları beraber paylaşıyoruz. Paylaşma derken de bilgi ve tecrübe paylaşımı için ayrıca bir lavanta derneği kurduk. Bu lavanta derneğinde gerek akademisyenler gerek üreticiler gerek lavanta damıtma tesisi yapan kişilerden tutun, lavanta tarlası olan kişileri bir araya getirdik, bu kişilerle beraber ülkemizde bu işi yapmak isteyenlere yardımcı olalım diye. Bu arada TRUMAP, bir Avrupa Birliği projesi yaptık, orada bilgi paylaşımı yaptık. Hatta üniversitelere, Muğla Üniversitesine, trüf merkezine danışmanlık yapıyoruz.

Bu resimde, bundan bir hafta önce Sayın Tarım ve Orman Bakanımızın da arazimizi ziyaret ediş resmi ve hasatta bize yardımcı oldular, ilk hasadımızda, bu senenin ilk hasadında. Bu resimler, şimdiki 2 resim çok önemli. Çünkü çevre köylerinden arazi hazırlık çalışmaları için komşularımız diye böyle burada övünerek gösteriyoruz. Bütün bu kişiler, buradaki köydekiler bizle beraber burada çalışılıyor. Bunu özellikle belirtmek istiyorum çünkü yaşadığımız sıkıntılardan...

BAŞKAN – Emir Bey, hangi köyler bunlar?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Burası Seydikemer Çaltıöz köyü, şu anda görünenler.

BAŞKAN – Burası kaç rakımlı? Çaltıöz köyü yukarıdaki.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Aşağı yukarı 500-600 rakım.

Hemen şöyle söyleyeyim: Şu resimde görülen köylüler bizi bir sene boyunca şikâyet ettiler, şöyle: “İlk önce esrar ekiyorsunuz.” diye jandarma gelmeye başladı, dedim: “Ya, esrar değil, lavanta dikiyoruz, işte trüf mantarı.” Araziyi almamızı, orada çalışmamızı istemediler ama çalıştıktan sonra da beraber... Resim onun için önemli. Sonra iki üç kere de “Domuz çiftliği yapıyorsunuz, yok işte şunu yapıyorsunuz, bunu yapıyorsunuz.” diye ama şu anda bizle beraber çalışıyorlar. Bunları söylüyorum çünkü birtakım sıkıntılara geleceğim. Bu köylüler de Kabaagaç ve Gökben, Göben diye geçer, o köylerden.

Şimdi, genel resmi size çizdikten sonra, ben bütün bunların kendi imkânlarıyla... Ben, bir inşaat mühendisiyim, bir mühendislik firmam var, para kazanıyorum, vergi ödüyorum, o kazandığım paradan da sonra vergi ödeyip tekrar, gidip taş toprağa para yatırıyorum; köylü beni deli diye görüyor. Ama

Üçüncü problemimizse, bu problemleri ben sıralıyorum ardı ardına ama... Tarımsal kalkınma hibeleri var. Biz hiçbir şeyden yararlanmadık ama dedik ki madem böyle hibeler var, bunlardan yararlanalım, yararlanmaya kalkınca mesela, yaptığımız işlem. -Muğla'da çalışıyoruz- Muğla'da tarımsal kalkınmaya girmiyor. Antalya'da çalışacağız, orası girmiyor. Girse Burdur giriyor. Burada, hibelere puanlama sistemi var, bizim gibi firmalar veya böyle büyük ölçekli yapacak kimseler puanlama sisteminden zaten baştan kaybediyor, hiçbir şekilde hibe almanıza imkân yok. Ama 22 yaşında, ziraat mühendisi bir bayanın 1 dönüm bir arazisi olsa 400 bin euroya kadar istediği makine ekipmanı hibeden alabiliyor. Ama bizim gibi bir yatırımcı isterse 2 bin dönüm arazisi olsun veya yapacağı yer olsun, şu kadar istihdam sağlasın, tarımsal kalkınma hibelerinden hiçbir şekilde yararlanamıyor. Artı, tabii, Tarım Bakanlığında bazı şeyler bürokrasiye takılıyor. Hatta ben Sayın Pakdemirli'ye geçen hafta geldiğinde, ziyaret ettiğinde söyledim, biz bu büyük projeyi yaparken Domuz Ovası'nda yaklaşık 450 bin lira sulamaya para harcadık, dediler ki: "Bunun sulama altyapısı için hibeden para alabilirsiniz." 3 bin lira verdik, proje yaptırdık, tarım ile gittik, "Projemiz tamam, onaylandı, 1,600 lira size para vereceğiz, altı ayda bir de kontrol edeceğiz." dediler, "Teşekkür ederiz." dedik, ayrıldık. Sayın Pakdemirli de dedi ki: "İyi, sizden tapuyu da istememişler." Yani bazı şeylerde bizim gibi yatırımcılar trajikomik durumlarla karşılaşılıyor ve o zamanda kendi imkânlarımız ne kadarsa o kadar yapmaya çalışıyoruz.

Aynı şekilde, mesela, yatırım yapılan alanda bizim su ve elektrik hizmetimiz yoktu; üç aydır uğraşıyoruz, 3,5 kilometre ormandan protokolle sulama havuzları yaparak ve onları da yangın havuzları olarak kullanarak 3,5 kilometreyi sulama ve elektrik hattı geçirdik kendi imkânlarımızla. Bunları da devletin bir şekilde sağlayabiliyor olması lazım. Daha da önemlisi, bunca senedir, sekiz, on senedir biz bu işin içindeyiz, AR-GE yaptık. Yaptığımız fidan üretme sisteminin, biraz evvel anlattığım size, dünyada eşi benzeri yok, hatta gittik, Orman Bakanlığının fidanlığına da bunu öğrettik. Denizli'de şu anda Orman Bakanlığı bizim sistemimizle fidan üretiyor. Bütün bu tecrübeleri, bilgi birikimini biz şu anda kullanamıyoruz; devlet, Türkiye bunu kullanamıyor. Keşke bir şekilde birisi veya devletimiz bizim elimizden tutsa veya destek olsa bunları kullanarak dünya devleri arasına... İspanya kırk senede yüzde 40'ına sahip olmuş. Bulgaristan lavanta üretiminde dünya lideri olmuş, Fransa'yı neredeyse iki misli geçmiş. Buraları yapabilirsek diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Biz teşekkür ediyoruz.

Arslan Bey...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sayın Demirsoy, çok teşekkür ederiz. Aslında biz teoriyle ilgili çok şey dinledik ama pratikle ilgili en derli toplu bilgiyi sizden aldık.

Ekrem Bey'in konuşmasında var mıydınız?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Tabii vardım, vardım.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Biliyorsunuz, orada bir sıralama yaptı, işte, naneyle ıhlamuru öne geçirdi. Yani siz de buradan başladınız, bu daha kıymetlidir ama... Şimdi biz bir Araştırma Komisyonu olduğumuz için buradan çıkacak karar Türkiye'ye yayılacak ve Türkiye'ye etki edecek. O yönüyle Ekrem Bey öyle dedi, siz böyle dediniz, burada bir tezat oluştu sanki.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Bir müsaade eder misiniz, ıhlamur konusunda...

BAŞKAN – Buyurun.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – İhlamur ağacına da trüf mantarı aşılayabiliyoruz. Ben konuşmak istemedim o anda, ihlamur ormanları oluşturmak istiyor, düşünüyor Ekrem Bey. İhlamur ağacının köklerine bizim teknolojiğimizle trüf mantarı aşılayabiliyoruz. Keza fındığa aşılayabiliyoruz.

Bunu biz kendimiz yatırım ve kâr amaçlı bir proje olarak yaptık. Ama geldiğimiz AR-GE ve bilgi birikimi önümüzdeki Türkiye’nin yapılabilecek dediğiniz gibi, bu Komisyondan çıkabilecek veya naneyle ilgili değil ama ihlamur veya fındık ağaçlarının, fındıkların yenilenmesi özellikle Türkiye’de... Bütün bunlara trüfü de ekleyebiliriz. Ve trüf dediğiniz zaman da dünyanın en yüksek katma değeri olan tarımdır trüf. Amerikalılar espri yaparlar, “Bundan ilerisi illegal tarımdır.” derler. Onun için trüfü de ihlamura ve şeye eklemek mümkün.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Anladığım kadarıyla siz 300 dönümlük bir alana lavanta ekmişsiniz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Lavanta ve trüf mantarı...

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Kaç dönüm lavanta?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – 200.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – 200 dönüme ekmişsiniz. Burası ormanlık arazi mi, siz kiraladınız mı, kendi malınız mı?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Hayır efendim, ben tekrar söyleyeyim: Bütün hepsi kendi yatırımımız, arsamız, tapulu; devletten bir kuruş destek veya arsa, hiçbir şey almadık bugüne kadar. Aldık, başımız derde girdi.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Siz çok iyi hesaplar kitaplar yaptığınız için, vatandaşa bunu örnek olarak anlatmak için soruyorum. Normalde lavanta üç yıl, dört yıl sonra kâra geçermiş, doğru mu?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Üçüncü yıldan sonra, evet.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bir de şunu dediler bize, özellikle Burhaniye’de lavanta böyle hali arazide, siz böyle sulamışsınız, toprağı ıslah etmişsiniz, öyle değil de...

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Lavantayı sulamıyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Sulamıyor musunuz?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Hayır, sulamıyoruz.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – “Dağda, taşta, her yerde yetişir, işte son derece de kolay.” dediler. Peki, kaç yılda bu kendini amorti ediyor ya da bir aileye yılda 30 bin, 40 bin lira bir girdi sağlaması için kaç bin lavanta ekmek lazım?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Şimdi, lavandin dediğimiz yani Türkiye’de olan angustifolia değil, lavandula intermedia türlerinden, hibritlerden dikerseniz çok bir şey sağlamıyor, onu kuru çiçek veya buket yaparak satmanız belki daha iyi bile. Ama lavandula angustifoliaya girdiğiniz zaman, hatta Sayın Bakanım bana da sordu, kendi rakamını da kontrol etti, “Aa, doğruymuş.” dedi. 1.000’le 1.500 euro arası dekardan para kazanabilirsiniz senede.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Ne kadar dediniz, bir daha söyler misiniz?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Üçüncü sene itibarıyla 1.000-1.500 euro.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Bunun peki bir PH’ı falan, bir şeyi vardır değil mi?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – 6’nın üzerinde olması lazım. Özellikle ve özellikle taşlı, çorak, başka hiçbir şeyin yetişemediği, marjinal tarım arazisi ve su istemiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Üst sınırı var mı bu PH’ın? Eskişehir toprakları 8, 9’da o yüzden soruyorum.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Çok daha iyi. 9 demeyelim de, 8, 9 da... Çünkü PH ne kadar yüksek olursa o kadar lavanta ve trüf tarımı için de çok önemlidir. Trüf için zaten orada gördüğünüz çalışmalarda, çakıl döktüğümüz arazide çalışmalarda, orada biz PH dengelemesi yaptık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Çakıl mı o, kireç taşı?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Kireç taşı. Çakıl dediğim kireç taşı.

Orada hem kili hem PH’ı değiştirmek üzere ve kili kırmak ve toprağı hafifletmek için bu işlemi yaptık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Yani şimdi siz bu parayı kazanıyor musunuz? Kazanacak mısınız?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Ben bir daha tekrarlayayım: Her şey para değil, ben Türkiye’de yapılmamış bir şeyi ve dünyada... Benim buraya harcadım parayı ben bankaya koysam İstanbul’daki evimde rahat rahat oturur, yelkenlimle dolaşır, yaşadım. İnşaat mühendisiyim, 58 yaşındayım, sekiz, on senedir buralara bu paraları yatırıyorum. Bunu para kazanmak için değil, yapılmamış ve Türkiye’de... Ben İtalya’ya gittiğim zaman, Fransa’ya, İspanya’ya gittiğim zaman, Allah’ın dağındaki adamların acayip paralar kazanması ve bizim de o marjinal arazilerimizin boş durması garibime gitti. Parayı kazanacağız efendim.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – Tabii ki bu özelliğiniz hayranlık duyulacak bir şey de ama biz gidip de rastgele bir vatandaşa dediğimiz zaman da “Bu parayı kazanacaksın.” falan diye...

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Şöyle bir şey var: Trüf tarımında, bir kere, altı yedi seneden önce geri dönüşü yok. O geri dönüş yedi sene diyelim, yedi seneden önce geri dönüşü yoksa 3’üncü senede lavanta devreye girecek. Bu arada, biz aynı yerde salep ve safran da yapıyoruz organik olarak, onları da geliştiriyoruz ama onlar biraz daha meşakkatli, daha az ürün alıyorsunuz. Vatandaşa, normal bir köylüye “Sen kendi paranla bu yatırımı yap.” demek çok zor; anca İspanya’nın yaptığı gibi fidan teşvikleri, arazi teşvikleri vererek veya belirli arazilere devlet yatırım yapıp, sonra o köye bunu zimmetleyip veya verip işletmesini ve çalışmasını sağlamasıyla olabilir çünkü bizim insanımız bir şeyi görmeden yapmıyor. Bize de diyorlar ki: “Hele siz bir yapın, biz görelim, sonra yaparız.” Bana böyle diyene ben “Kaç yaşındasın?” diyorum; eğer bu adam 60 yaşındaysa, ben yapacağım, göreceğim, 70 olacak, sonra o yapacak, 80’de ancak bunu yaşayabilir. Onun için, biz yaptığımız veya devlet buna önyak olup kısa vadede değil on-on beş yıllık program içinde yaptığı zaman... Çünkü İspanya ve Türkiye... Trüf tarımı İspanya’da da sıfırken FAO’dan -Birleşmiş Milletler Gıda Örgütünden- araştırma ekipleri gelmiş; hem Türkiye’de hem İspanya’da bunun olabilirliğini irdelemişler, bir rapor hazırlamışlar, demişler ki: “Şöyle, şöyle yaparsanız bu kadar trüf tarımı yapabilirsiniz, bu kadar para kazanabilirsiniz.” 1970’lerde bu. Türkiye o zaman 70 sente muhtaç;

rafa kaldırmış. 1980 başında İspanya buna sıfırdan başlamış, şu anda dünya trüf tarımının yüzde 40'ına sahip ve 10 bin aile bundan geçiniyor. Bizim buna bir şekilde başlamamız lazım. Ha, benim kendi imkânım 200 dönümdür, 250 dönümdür; artı, bir seram var, imal edebiliyorum. Şu anda bana biri "30 bin fidan, 50 bin fidan, 100 bin fidan" dese gene yapabilirim ama benim gibi buna para yatıracak belki o kadar çok yatırımcı çıkmayabilir. Ama devlet bir politika yaparak ve bu arazileri değerlendirip o köylüleri, dağda para etmeyen arazilerde yaşayan o köylüleri orada tutmak için böyle bir şey yaparsa, o zaman bambaşka projeler olur.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Evet, lavanta çok cazip gözüküyor, böyle işe yaramayan araziler de -ekili biçilmeyen- kullanabiliyor ek gelir olsun diye.

BAŞKAN - Bu trüfle ilgili Denizli'de de bayağı bir çalışma vardı. Onları hiç görebildiniz mi?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Niyazi Uluçoban'ın -hatta siz de tanışmışsınızdır- hem kendisi Denizlili hem Denizli'de de...

BAŞKAN - Üretime başladılar sanki zaten.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Hayır, üretim başlamadı; tarım, yani çiftlikten üretim başlamadı. Denizli'de Ormanın çevirdiği bir sürü trüf alanları var, kontrol altına aldığı; oradan trüf mantarı toplanıyor şu anda. Hatta geçen pazar günü sabahleyin Sayın Bakanımız, Niyazi Bey, yine bizim şirketimizin müdürü -benim müdürüm- şirketimizin köpekleriyle beraber trüf avına çıktılar ve orada bayağı da trüf çıkardılar. Oradan her gün günde 100 kiloyu aşkın trüf çıkıyor ve yurt dışına veya yurt içinde satılıyor şu anda.

BAŞKAN - Evet. Trüf bulmak için de özel köpekleri var böyle av köpeği, o buluyor.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet. Onları da yetiştiriyoruz efendim. Şu anda benim İstanbul'da, kendi evimde yetiştirdiğim 7 köpek var; ayrıca, Bakan beyle çıkıp arayan 4 tane daha köpeğimiz var. Yani, bu bir paket aslında.

BAŞKAN - Tabii.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Geçen hafta pazartesi günü İranlı bir heyet bir geldi bu konuyla ilgili, bunlar bizden "know-how" satın almak istiyorlar. Bakın, biz bir bilgi birikimine geldik; İran'dan gelen heyet benden, benim Demirsoy Tarım Şirketimden para verip "know-how" satın almak istiyor. Ben buradayım, Türkiye'deyim, Türkiye Cumhuriyeti beni kullanıyor, ben ona üzülüyorum.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Neyse, bundan sonra olur inşallah.

BAŞKAN - Evet, teşekkür ediyoruz.

Buyurun Refik Bey.

REFİK ÖZEN (Bursa) - Biz de Emir Bey'e teşekkür ediyoruz.

Pazar anlamında sıkıntı yaşıyor musunuz? En azından onu sorayım ben. Lavantadan herhâlde ürün almaya başladınız.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ürün aldık ve hatta şöyle: 4 gün önce Japon misafirlerimiz geldi. Afyonkarahisar'a gelen Çinli ekiple konuşmalarımız ve... Tabii, onlar bilinçli; Türkiye'den gelen lavantaları kokluyorlar, kokluyorlar, kenara koyuyorlar. Ben getirdim bir tane lavanta örneği, koklattım ve adam hemen "Kaç para? Ne kadar var elinde?" dedi, hemen satın almaya hazır. Ürün doğru olduğu zaman piyasası sıkıntılı değil.

REFİK ÖZEN (Bursa) - Ürünü ham olarak mı satıyorsunuz? Ekstrakt da ediyorsunuz galiba, bir fotoğrafta gördüm.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Bir destilasyonumuz var, damıtıyoruz. Hatta projenin başında benim bunu damıtıp, sonra moleküler damıtmayla tekrar elementlerine ayırıp o şekilde... Çünkü moleküler... Fransa’da büyük, oksitan gibi mesela... Gras şehrinde firmalar ne yapıyorlar? Lavanta yağını sizden 100 euroya alıyorlar, moleküler distilasyon yapıyorlar; ayırdığı linalil asetatı 800 euroya satıyor organik olarak. Yapacağınız da bir makine; şöyle, bir arabadan daha ufak bir makine. Ben inşaat mühendisiyim ama mühendisim, bunları görüp öğrenince “Niye yapılmıyor?” diye üzülüyorum. Ama kendi imkânlarımla belli bir imkânda yapabiliyorum.

REFİK ÖZEN (Bursa) - Yani, ürünün tamamını işlemiyorsunuz; bir kısmını ham olarak satıyorsunuz, bir kısmını işleyip satıyorsunuz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ham olarak, evet, ham olarak.

REFİK ÖZEN (Bursa) - Teşekkür ediyorum.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ben teşekkür ederim bu imkânı verdiğiniz için.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Sayın Demirsoy, ben de teşekkür ediyorum bilgiler için.

Bu trüfün meyve ağaçlarına enjeksiyonuyla ilgili bir çalışma oldu mu? Mesela elma ağacında oluyor mu?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Olmuyor. Şöyle, “mikoriza” dediğimiz şeyi çok kısaca tarif edeyim: Bir eldiven düşünün, bu eldiven bir sürü kökler olan bir eldiven, “mikoriza” diyelim; bu yaşayabildiği simbiyotik, karşılıklı yaşayabildiği bir ağaç cinsine, mesela meşeye... Kötü ortamda -dağ, taş- meşe yaşamakta güçlük çekiyor; bunun köklerine bu eldiven geçiyor ve bu meşenin kökü 5 birimse 50 birim hâline geliyor ve karşılıklı bunlar mikorizayla yaşamaya başlıyorlar, biz bunu aşıyoruz. Sonra, bu mikorizanın da başka ağaçlara bulaşması için bir meyve oluşturuyor, bu meyve de trüf. Bu, olgunlaştığı zaman koku çıkartıyor, olgunlaşmadığı zaman kokusu yok. Niye köpekle buluyoruz? Ağacın dibini tırmıkla da arasak bunu bulabiliriz ama tırmıkla aradığımız zaman ham trüf buluyoruz, sıfır değer. Sporlar oluştuğu zaman domuz bunu yesin diye kokuyu çıkartıyor, domuz yiyor, gidiyor, dışkıyla öbür ağaca bulaştırıyor. Ama bu ağaçlar belirli: Mesela kestane -şu anda bizim kestane fidanı üretimimiz var- fındık, ıhlamur; bunlarda kesin üüyor, yapılabiliyor. Değişik, mesela ilex türleri, meşeler, meşe türleri, çalı tarzındaki bu copaiфера’lar, çalı bitkileri, hatta ve hatta bir de Şam fıstığı deniyoruz ama Şam fıstığında, bilemiyorum yani, tutma imkânı olabilir, benzer bir ağaç. Ama şu anda ıhlamur, fındık veya kestane bizim için 2’nci bir ürün olarak çok enteresan, Türkiye için enteresan.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Peki, mesela bizim yörede “beyaz trüf” dediğimiz, “dolaman” diye tabir ettiğimiz bir mantar türü var.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Domalan, evet.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Onunla ilgili bir çalışmanız oldu mu? Mesela “Onun üretimi olmuyor.” deniyor.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Hayır, olmuyor değil. Terfezia, o da bir trüf cinsi ama tercih edilmeyen cins. Bir de bunun ekonomik değeri olması lazım yaptığınız zaman bunu. Şimdi, yedi sene bekliyorsunuz, ağacın neresinde, kökünde mi belli değil; sonra, köpekle alıyorsunuz. Bu, bizim ürettiğimiz trüflerin kilosu minimum 100 eurodan başlıyor; 200 euro, 300 euro, hatta 700-800 euroya kadar çıkıyor. O domalan veya Terfezia denen 20-30 liralarda satılan bir ürün, çok pahalı bir ürün değil.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Bu sene 80 liraya falan gitti ama tabii, o da ağaç kökünde değil yani normal bir arazide...

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Evet. O “çöl trüfü” diye geçer genelde; Kuzey Afrika’da çok yaygın kullanılır ama sevilen veya... Mesela bizde çok değişik trüf cinsleri var ama çoğu zaten kullanılmıyor veya tercih edilmiyor; önemli olan, piyasanın kullanacağı. Şimdi, mesela bizim 12 bin tane trüf ağacımız var; biz 200 gram ortalamadan almaya kalksak bilmem kaç ton trüf üretimimiz olacak; bunun biz 3 tonunu restorana verecek hâlimiz yok. O zaman ne olacak? Bunu endüstriyel paketleme, işleme, 2’nci, 3’üncü ürüne değiştirme imkânımız olacak; o zaman, 100-200 euroya taze satılan ürünün kilosu 2 bin euro olacak; aynı şekilde lavantada da, aynı şekilde lavanta balında da. Lavanta balı şu anda en kıymetli ballardan. Çıkardığımız lavanta balının analizini yaptırıyoruz, içinde en az yüzde 50 lavanta poleni var. Lavanta balı... Şimdi, belki Ekrem Hocam kızardı ama lavanta balından günde bir çay kaşığı yediğimiz zaman hepatit hastalığını iyileştiren bir özelliği var, karaciğeri temizliyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Neyse, orada kalsın, girme. Hepatite girmeyelim, buraya kadar daha iyi.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Yani, biz böyle bir şeyi yansıtmıyoruz ama lavanta balını üretiyoruz.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Teşekkür ediyoruz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ben teşekkür ederim efendim. Kusura bakmayın, çok heyecanla böyle şey yapıyorum ama bu heyecan olmazsa zaten böyle bir yatırım olmuyor.

RIDVAN TURAN (Mersin) - Trüf aşıllı fidanların satışı var mı?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Satıyoruz, evet.

RIDVAN TURAN (Mersin) - Ne kadara gidiyor tanesi?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - 15 euro diyoruz normalde ama Ormanın belirlediği bir fiyat var mesela, Orman bizden alabiliyor, Ağaçlandırma; 60-70 liralarda, 80 liralarda alabiliyorlar.

RIDVAN TURAN (Mersin) - Nereden alabiliyoruz?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Bizden alabiliyorsunuz, bizim seramızdan alıyorsunuz veya şirketimizden alıyorsunuz. Ama böyle bir şeyin yatırımını yapmak için ilk önce toprak analizi yapmak lazım, o toprağın doğru olup olmadığını... Bunlar aslında o kadar... Tabii, burada çok kısıtlı bir zamanımız olduğu için... Geçtiğimiz birçok sıkıntı var. Mesela Fransa’dan biz... Daha önce, FETÖ’den tutuklanan veya tutuklanan demeyeyim de ihraç edilen bir profesör vardı.

BAŞKAN – Muğla’da mıydı?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Muğla’daydı, evet, Aziz Türkoğlu’yu galiba; mesela ondan ben 1.200 tane trüf fidanı aldım bundan sekiz sene önce; yanlış. Fransa’dan birisinden trüf mantarı alıyor; morfolojik, bakarak “Ha, bu odur.” diye alıyorlar, moleküler tanımadan alıyorlar, aşıyorlar ve benim hem para verdiğim hem bir buçuk sene baktıktan sonra yanlış ve kötü, kontamine eden bir cins olduğunu ve benim arazimi perişan edeceğini öğreniyorum başka bir teknisyenden veya yurt dışından getirdiğim bir kişiden. Ondan sonra zaten “Ya, bu işi ondan bundan değil, kendimiz öğrenip kendimiz bunun en iyisini yapalım.” diye geliştirdik.

İşte, şu anda biz Avrupa’da yani Fransa’da senelerdir satılanlardan, yapılanlardan çok daha ileri fidan üretiyoruz. Bunu da Orman Bakanlığıyla bilabedel, hiçbir şaysız paylaştık ve onlara da bu teknolojiyi öğrettik. Yani, aslında devletin yapması gereken birtakım şeyleri biz kendi çapımızla veya imkânımızla yapmaya çalışıyoruz.

BAŞKAN – Evet, buyurun Sayın Vekilim.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Teşekkür ederim Sayın Başkanım.

Şimdi, bir konuda ben özellikle bilgilendirmek istiyorum: Orman içinde müstakil tapu olmuyor, biliyorsunuz, bu bizim Orman Kanunu’na göre şahıslara tapu verilmiyor; verilse bile daha sonra bu iptal edilebiliyor, o konuda bir bilgi aktarayım.

Benim özellikle sormak istediğim: Bu aromatik bitkilerin masrafı yılda ne kadar oluyor? Şimdi, etkiniz; ektikten sonra bunun bir sonraki yıl, bir sonraki yıl masrafı olmuyor mu hiç?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Oluyor. Her bitkide olduğu gibi bunun yaban otunu temizlemeniz lazım, çapalamanız lazım.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Gübre, vesaire?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Gübre değil. Biz organik yapıyoruz; gübre, pestisit kullanmıyoruz. Hatta -resimleri yok- Bakanımız da geldiği zaman onlar da, Orman Genel Müdürü bile şaşırды; kendi geliştirdiğimiz özel pestisit metotlarımız var. Mavi leğen, 500 tane mavi leğen aldım bu boyda; hatta beni pazarcı zannetti adam, “Nerede satacaksın, ne edeceksin?” diye sorgulamaya başladı. Bu mavi leğenlere su doldurduğumuz zaman, biraz da sirke ilave ettiğimiz zaman zararlı böcekler gelip o mavi leğende boğuluyorlar, bu 1’inci metodumuz.

Sonra, başka bir metot: Lavanta yağı çıkartıyoruz ve damıtıyoruz. Hidrosolünü, lavanta yağı çıkartırken çıkan hidrosolü, alt suyunu bitkilere püskürttüğümüz zaman bir sürü zararlı böcek, sinek imtina ediyor veya çekiliyor, gidiyor.

Sonra, yaban otlarıyla mücadelelerimiz... Birkaç tane makine icat ettik kendimiz; bu, tarımcıların da aslında çok hoşuna gitti. Çatılarda izolasyon yapılır, onun üzerini de şalomayla ısıtırlar böyle, pürmüz; onlardan, pürmüzlerden, bir sürü pürmüzden bizim lavanta sıralarına göre bir alet yaptım -üstünde bir tane tank, bisiklet tekerlekleri- adamların eline verdim. Yağmur sonrası, ilkbahar, mart gibi bütün yaban bitkileri, yaban otları çıkmaya başlıyor; bunların üzerinden hızlıca yürüdüğümüz zaman pürmüzle bunların sitoplazmasını patlatıp üç gün sonra bitkiler ölüyor. Yani, organik de bu tür şeylerle savaşıyoruz.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Lavantaya zarar vermiyor mu bu şey?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Vermiyor; ona göre ağızlar yaptık, şey yaptık.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Yalnız çapalama aynı zamanda su kaybını da önler.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Çapalama yapıyoruz, bitki boğazlarında özellikle, dediğiniz gibi, hem de killi olduğu için toprak yardımcı oluyor. Ama zaten lavantanın hiçbir şekilde suyu... Lavanta bitkisi, ayağı kuru sever. Süzek olacak. Mesela yolun kenarına dikeyiyoruz, yolda hiçbir su yok, bir damla yağmur durmuyor; orada coşuyor, gidiyor.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Yalnız biz geçen hafta -Başkan da anlatacaktır- Balıkesir’e gittik, orada Burhaniye’de vardı. Orada tarlada belediye lavanta yetiştirmiş, bayağı da var, şöyle 1 metre falan var.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Yüksekse zaten, o zaman lavandindir, lavandin türleridir.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - 1 metre falan var.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Evet. Çünkü resimlerde de gördüğümüz gibi Angustifolia daha ufak, kısa, daha bodur oluyor. Bizim, Türkiye’de bildiğimiz veya işte, genelde Isparta’da Kuyucak’ta kullanılanlar daha yüksektir çünkü onlar mesela yarım metre, bir metre arayla dikilir. Biz bu Angustifolia’da 25 santimde bir dikiyoruz, 25 santimde bir dikip ve biteviyelik sağlamak için.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Bayağı sıkılmış. Onları Intermedia’ydı galiba.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet, evet.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Bu lavantanın ömrü kaç yıl demiştiniz?

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY – Angustifolia’da sekiz yıl, sekiz yılda bir yenilemeniz lazım; lavandin türünde yirmi beş seneye kadar çıkan var ama genelde on, on iki, on üç sene diyebilirsiniz. Angustifolia’yı üretmek çok zor, o da şöyle bir şey... Niye biri daha zor üüyor, üretiliyor, ben de anlamaya çalışıyorum. Lavandin türü hibrit, tohumu yok; dolayısıyla, batırdığınız zaman çeliği -yanına hemen batırın- oradan çıkıveriyor. Bunu Türkiye’de de çok rahat ve problemsiz üretiliyoruz. Lavandula Angustifolia türü hibrit değil, tohumu var, tohumdan da üreyebiliyor ama çeliktan çok zor üretiliyor; biz bunu yaşadık son üç dört senedir. Yani, bunlar çok bilinmiyor Türkiye’de; onun için, bunları insanlarla paylaşalım diye, anlatalım diye bir Lavanta Derneği kurduk.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Zor üreyenin ömrü de kısa oluyor.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ömrü de kısa oluyor.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Ama en kalitesi de bu.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - En kalitesi oluyor. Ama tohumdan da üretemiyorsunuz çünkü tohumdan ürettiğiniz zaman tozlaşma oluyor, ne bitki çıkacağını bilemiyorsunuz; yanında tozlaşmadan çıkacak başka bir bitki de ana bitki, anaç bitki kadar emin değil.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Evet.

Ben bir şey daha soracağım: Trüf fidanı nasıl tanınır diye soracaktım ama galiba onu söylediniz, “Çok zor.” dediniz.

BAŞKAN – Trüf fidanı... Şöyle, ben bir açıklama yapabilirim Sayın Vekilim: Şimdi, Orman Genel Müdürlüğü fidanlıklarda üretmeye başlamış. Bu sene 64 TL ama önümüzdeki yıllarda bir satış olacak, değil mi Ahmet Bey?

ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRÜ AHMET İPEK - Evet, evet.

BAŞKAN – Böyle bir haber geldi.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Ağaç başına gram yahut da kilo olarak nedir bunun verdiği miktar?

BAŞKAN – Ben fidan olarak bahsettim de...

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Fidanın verdiği ürün mü diyorsunuz?

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Evet.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Yani, mühendisçe cevap vereceksem, sıfır ile hiç ile 5 kilo arası değişebilir. Mesela bir ağaçtan biz 5 kilo da bulabiliyoruz ama hiç de vermeyebilir; yani, bu, domates gibi veya kiraz ağacı gibi “Ya, bir tane de vermedi mi? Verir.” diyeceğiniz bir şey değil. Trüf riskli bir yatırım ama fidan üretiminde ve bunun kontrolünde alacağınız önlemlerle bu riski minimize edebiliyorsunuz. Dolayısıyla, doğru fidanı üretmek, fidanlar çıkıp dikime gitmeden önce doğru kontrolleri yapmak -mikorizalandı mı, bu ürüyor mu, vesaire- bunları iyi yapmak lazım; yarın öbür gün bu trüf fidanı veya piyasası olduğu zaman da birisinin bunu kontrol edebiliyor olması lazım. Ama mesela ben hesabımı yaparken ortalama 200 gram diye bir rakam alıyorum. 200 gram çok düşük bir rakam yani 400 gram da alabilirsiniz ağaç başına. Bu konuda, mesela, biz son altı yedi senedir... OGM'den Özgür Balcı Bey var.

BAŞKAN – Evet, o da bizim uzmanımız.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet. Mesela Özgür Bey'in çok büyük katkıları var yani biz beraber çok çalışıyoruz. Tamam, hani, devlet bize bir katkıda bulunmuyor ama en azından bizi destekliyor, bizim yanımızda, sorduğumuz zaman cevaplar alabiliyoruz ve Özgür Bey'in de büyük katkıları var bu trüf tarımının Türkiye'ye tanıtılabilmesi ve... Çünkü lavanta... Şimdi, herkese lavanta medyatik geliyor; resim çektiriyorsunuz, şey yapıyorsunuz. Herkes bir sürü lavanta yapıyor, kimse bilmiyor ne lavanta yaptığını. Beni günde 3 kişi, 5 kişi arıyor “Benim 40 dönüm lavantam var, satın alır mısın?” diye, “Ne lavantası?” “İşte, mor olandan.” Yani, o kadar bilinçsiz.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, ben bir konuya değinmek istiyorum.

BAŞKAN – Tabii, buyurun.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Bu tıbbi aromatik bitkilere, biliyorsunuz, muazzam bir şekilde teşvik desteği veriliyor ama burada bir kaçak var, bunu sizler de bilirsiniz ve muazzam bir kaçak, bu da devleti büyük bir zarara uğrattırıyor. Şimdi, insanlar geliyor, başvuru yapıyorlar, alıyorlar 2-3-5 milyon, “Üretiyorum.” diyor, bu üretme olmuyor, bundan ürün de alınamıyor, bir netice de alınmıyor ama bu parayı da geri vermiyorlar. Bu konuda...

BAŞKAN – Çok da büyük bir teşvik yok anladığım kadarıyla.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Var, şu anda var ve bu konuda da ciddi sıkıntı var, devleti dolandırma konusunda. Aromatik bitkilerin bu konuda... Belki bilmiyorsunuzdur. Artık basına bile çıkmaya başladı Sayın Başkan.

BAŞKAN – Ya, hatta bize “Teşvik yok, onun için olması gerekir.” diye söyleniyor. Mesela biz kurumlardan dinledik burada, herhangi bir teşvik falan yok şu anda yani.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Var, var, teşvik var Sayın Başkan.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Emir Bey söylesin canım.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Vallahi, şimdi, vardı da biz mi almadık diyelim? Süleyman Bey gibi... Vardı da biz mi almadık? Yani, şimdi, böyle bir şey yok. Şu anda teşvik... Şöyle var efendim, lafınızı kesmeyeyim: 30 yaş altı bayan yatırımcı, işte, çiftçi “Ben tıbbi aromatik bitki yapacağım.” derse teşvik var; 30 yaş altına 30 bin liraya kadar bir teşvik var ve il tarımdan geliyorlar, işte, “Lavanta diktin mi? Adaçayı diktin mi?” bakıyorlar, para alıyor. Ama şu anda ben dünya standartlarında, büyük bir damıtma tesisi yapmaya uğraşıyorum, hiçbir hibeden, teşvikten yararlanamıyorum çünkü ben bir firmayım, puanlamadan geçemiyorum.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Tabii, şimdi, büyük çaplı olduğu için “Parası nasıl olsa var.” diye herhâlde vermiyor olabilirler ama şimdi, Sayın Başkanım, ben 2-3 milyon alıp da bu işi becerememiş ama geri 1 kuruş da para vermemiş fakat bunun yanında o parayla lüks içinde yaşayan insanlar biliyorum, onun için söylüyorum bunu.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) – 2-3 milyon?

BAŞKAN – Bunların bilgilerini sizden bir alalım da üzerine gidelim.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Yani, benden değil teşvik veren yerlerden alın bunları.

RECEP ŞEKER (Karaman) - 2-3 milyon teşvik gibi bir şey olmaz. Tarım Bakanlığındaki teşvikler böyledir, Sanayi ve Ticaret Bakanlığında veya TKDK’de tesis yapımıyla ilgiliyse belki öyledir, onların zaten kendisine belli oranda devlet desteği var ama 2-3 milyonluk bir yatırım da değildir bunlar.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Efendim, benim bildiğim bir konu. Bir de, geçen gün basında da gördüm ben bunu, basında da çıktı yakın zamanda, bir hafta içinde; aynı şekilde, işte, aromatik bitkiler konusunda teşvik desteği alıp da bunu başka yerlerde kullanan, parayı geri hiç ödemeyen insanlardan bahsediyordu.

ERKAN AYDIN (Bursa) - Para zaten sonra verilir. Yatırım yapıldığı için...

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Vermiyorsun işte.

RECEP ŞEKER (Karaman) - O dediniz... Önce harcayıp sonra alması lazım zaten. O çok... Yani, bilmiyorum nasıl bir nokta ama...

BAŞKAN - Öyle kolay, parasını peşin verdiğimiz destek var mı,?

ÇÖLLEŞME VE EROZYONLA MÜCADELE GENEL MÜDÜRÜ AHMET İPEK - Tesislerde var Sayın Başkan.

BAŞKAN – O tesisler yapılıyor mutlaka.

RECEP ŞEKER (Karaman) - Ama, işte, o tesisler TKDK’ya giriyor. TKDK’de bunu...

BAŞKAN – Evet, buyurun Nevin Hanım.

NEVİN TAŞLIÇAY (Ankara) - Ben sadece, Türkiye Cumhuriyeti’nin bir vatandaşı olarak Emir Bey’e teşekkür etmek için söz aldım. Eczacıyım ben de. Şu an ekranda, karşılaştığımız sorunlar var; yıllardır da bizim hocalarımız hep bunları anlatır ama kendi meslektaşlarımızın arasında da benim hep şöyle bir çözümüm vardır bu bürokratik engeller yüzünden: Duyarlı bir iş insanı, iş adamı çıkacak, “Ben bu işi yapıyorum.” diyecek ve yapacak. Belki sizin gibi başka insanlar da vardır. İyi ki varsınız, teşekkür ediyorum.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Teşekkür ederim, çok sağ olun, çok mersi.

BAŞKAN – Evet, Reyhan Hanım, buyurun.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – Ben bir şeyi merak ettim. Bu, Millî Emlakten kiralamayı düşündüğünüz arazide yapmak istediğiniz projelere köylülerin engel olmak istediğini söylediniz, hani, 2’nci projede.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – Burası mera arazisi miydi? Çünkü genelde...

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Hayır, biz aldık burayı ve imzaladık; devlet de bunu verdi, bütün çalışmalarını yaptı ve imzaladık, aldık araziye, arazi bizim şu anda ama köylü... Mera arazisi de değil, tamamen hazine. Meraları var, ayrı.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – Şöyle söyleyeyim: Genelde köylü ya suyu paylaşmak istemez ya merayı paylaşmak istemez, biliyorsunuz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet ama bu mera arazisi de değil. Köylünün sadece... Şöyle bir şey diyorlar: “Bizim bin dönüm başka bir arazimiz vardı; geldi, bir mermer ocağı aldı; bize, köye hiçbir istihdam getirmede. Gene başka biri ‘Bin dönümde cevizlik yapacağım.’ diye geldi, yaptı; cevizlerin yarısı kurudu, bize kimse iş vermedi. Bu, bizim son kalan bin dönümümüz, bunu vermeyeceğiz, biz ayaklanıyoruz.” Burdur Valiliği de buna bir şey yapmadı.

TARLA BİTKİLERİ MERKEZ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER BİRİM BAŞKANI DR. REYHAN BAHTİYARCA BAĞDAT – Anladım. Aynı sorunla, benzer sorunlarla diğer üreticiler de karşılaşabilir diye sordum bunu.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Karşılaşacak çünkü şu anda biz onun önderliğini yapıyoruz. Biz, şu anda, bu tıbbi aromatik bitkilerden böyle büyük kapsamlı, hepsi bir arada alan ilk firmayız ve bunu... “Hepsi bir arada” derken, lavanta yapmak üzere ve parselleri bir araya toplayıp hepsini alan. Daha önceden 20 dönüm, 30 dönüm, 80 dönüm, 100 dönüm alanlar var; onlarda çok büyük problem olmuyor, olsa da adam diyor ki: “Uğraşacağıma bırakayım, çekileyim.” Ama bin dönüm bir yer... Köylü burayı, devletin verdiği ve devlete ait olan bir alanı... Ben ona iş getirecekken... Resmi onun için önemsemiştin; “4 köyden, 5 köyden kişiler” diye dediğin o resimleri, Sayın Başkanım, belki üç sene sonra bu karşı gelen köylüyle çektireceğiz. Ama bu bir sosyal problem ve bu problemi çözmeden devlet... Tamam, Millî Emlak süper, gayet yapıcı, Tarım yapıcı ama bu problemi, sosyal problemi çözmeden sen vatandaşa, bana bunu verdiğin zaman ve ben oraya giremiyorsam “Beni öldürecek.” diyorsa görüp devletin beni koruması lazım veya köylüye bunu anlatabilmesi lazım. Mesela diyorlar ki... Sayın Valim dedi ki: “Aynı problem mermer ocağında yaşandı. Köylülere para verdi. Siz de bir konuşsanız onlarla.” Böyle bir şeyi benim yapmam yanlış, ben yatırım için buradayım, devletten kiraladığım arazinin parasını köylüye vermek veya ikna etmek için değil. Onun için bu sosyal problem önümüzde başımızı çok ağrıttacak.

BAŞKAN - Tabii, o bölgeleri bilen bir kişi olarak, bir de sahadan gelen bir milletvekili olarak daha önce özel araştırmalarım da bu konuda çok oldu. Şimdi, köylüye veriyorsun zaten kendi tarlasını süremiyor, bu sefer ihaleye çıkıyorsun, ilana çıkıyorsun tepki gösteriyor ama bir şekilde bunlar geçildi şu ana kadar. Tabii ki bu konuda toprağa ulaşmak çok önemli ve mutlaka bunu aşmamız gerekiyor. Ama “Orada sosyal baskı var.” deyip geri çekilmemek lazım, biraz daha mücadele edip -devlet de devletliliğini yapacak ve bu işler olacak- oradaki insanları buraya ikna etmek lazım. Adam sırf orada keçisini otlatacağı diye 3-5 kişiyi, milleti ayağa kaldırır. Muhtar der ki... Muhtarlık seçiminden dolayı kendine dert eder. Siyasetçi der ki: “Vatandaş karşıma almayayım.” Böyle kalır orta yerde ama problem neyse bulmak lazım. Bak, Korkuteli’nde ne diyorlar: “Yardımcı olmaya başladılar.”

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Şimdi Korkuteli’yle ilgili de çok ufak bir şey söyleyeyim. Muhtar yeni seçilen bir muhtar, çok yenilikçi ve hatta Korkuteli’nde o Kayabaşı’nda seracılığı başlatan bir aileden mesela.

BAŞKAN - Evet, seralar var.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Evet, seracılığı başlatan... Muhtar da bizim gelmemizden, “Böyle kuvvetli bir grup orada orayı kalkındırarak.” vesaire, birinci gün böyle bir şeydi. Hatta bazı şeyler var, hani para vermek değil de, bazı çözecek şeyler.. İkinci gün geldi, dedi ki: “Ya, Emir Bey, sizin yukarıdan tanıdıklarınız var mı?” “Niye, hayrola, ne oldu, ne sıkıntı var?” dedim. “Ya, bizim oğlan beden eğitimi öğretmeni falanca ilde. Onu buraya, Antalya’ya getiremiyorum. Birisine söyleseniz de şey yapsa.” dedi. “Ya...” dedim. “Ya, siz şey yapın, ben de sizin arkanızdayım şöyle.” dedi. Yani bazı şeyler var böyle halledilebilecek veya sorulabilecek, yapılabilmesi şeyler ama tutup da ben köylüye “Bin dönüm arazi aldım devletten. Gel sana da şöyle bir para vereyim, siz böyle yaşayın, sizin araziniz...” Böyle bir şey olmaz.

BAŞKAN - Tabii, şuna alıştılar, o taş ocakları ve çevreyi böyle bozan şeylerde, onlar işin uyanıklığına gittiler. İşte, “Yok köyün camisine yardım edelim, yok okulunu yaptıralım, yok yolunu yapalım, yok açıktan şey verelim.” Ondan dolayı da bir alışkanlık hâline gelmiş ama bu konularda tabii siz orada komşu olacaksınız, onlarla beraber yaşayacaksınız, onlara belki orada iş vereceksiniz. Mutlaka orada bir iş yapılacak olsa dışarıdan adam getirmektense orada iş verirsiniz yani, öyle.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Tabii, tabii.

BAŞKAN - Yani bu olur, oturur ileride.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - İnşallah, inşallah.

BAŞKAN - Fazla şey yapmayın.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Moralimizi bozmayalım diyorsunuz.

BAŞKAN - Bozmayın, bozmayın. Yani bu konularda bize düşen bir şey olursa biz de yardımcı oluruz.

Evet, çok teşekkür ediyoruz.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Sayın Başkanım, burada devlete çok büyük görev düşüyor. Burada kişi toplumla başa çıkamaz, mümkün değil. Devletin bunu sağlıklı bir şekilde çözmesi lazım. Bu çözüm işi bizim omuzlarımızda.

BAŞKAN - Tabii, tabii.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Bir de bir şey söyleyeyim size: Sayın Başkanım, toplum devlete güvenmiyor, toplum devlete hep şüpheyle bakıyor. “Hep beni aldatır, hep beni kandırır, beni uyutur. Belli bir zaman sonra bu bana zarar olarak döner.” diye hesaplıyor. Ben bu toplumun içinden gelen birisiyim, bir köy çocuğuyum. Bu şeylerde de onları gayet iyi anlıyorum.

Şimdi, bu orman içindeki arazi konusunu da demin tam net anlatamadım herhâlde. Arkadaşlar, ormanın içinde tarım arazisine tapu verilmez. O yüzden devlet tapu olarak satamaz, kiraya verir, o ayrı. Zaten birçok yerinde, bu tür orman içindeki boşluklarda tapu da olmaz. Hâlâ Tapu Kadastro bunlara tapu falan çıkarmamıştır çünkü bir bütün olarak düşünür. Ama bunlar mera da değildir, hazine arazisidir. Zaten böyle bir şeyi yapmaya kalktığınız zaman, diyelim ki tapuladınız bir şekilde -böyle işlerini uyduranlar da var- hazine avukatı gelir, elinizden bunu çatır çatır alır arkadaşlar. Bunu ayrıca bir yan bilgi olarak vermek istedim.

Ama bu şey konusu gerçekten çok ciddi, benim bölgemde de oluyor. Geliyorlar şimdi ormanın kenarına veya köyün merasına, bir arazi kiralyorlar, kiraladıkları araziye getirip yüzlerce hayvan koyuyorlar, orada köylüyle sürekli çatışıyorlar Sayın Başkan. Bunları yaşamış birisi olarak hatta

çözümünde yer almış birisi olarak söylüyorum ben. Bunu vatandaşa bırakmamak lazım. Arkada gerçekten bir müteşebbis var, takdir ediyorum, teşekkür de ediyorum ama bu çatışmalar müteşebbisi caydırıcı sebep olur. Onu önlemek için devletin bu işe sağlıklı bir çözüm bulması lazım.

Teşekkür ediyorum tekrar.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Balta.

ERTUNÇ ERKAN BALTA (Artvin) – Başkanım, ben de Emir Bey'i kutluyorum. Kendi ihtisası, faaliyet sahası olmamasına rağmen Türkiye'nin bir açığını dolduruyor, güzel bir örnek, güzel bir yol açıyor.

Şunu merak ediyorum: Sizin teşebbüsünüz dışında trüf mantarıyla ilgili başka teşebbüsler de var mı? Bir ıspanya örneğinde olduğu gibi, Türkiye'de de bir ekonomik alanda -çünkü yedi yıl sonra sonuç verdiğini söylediniz, ürün alabildiğinizi söylediniz- böyle gayretler var mı veya sizi gördükten sonra çevrenizde bu tür teşebbüsler var mı, onu merak ettim.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Var efendim. Başta zaten Orman Genel Müdürlüğü bir eylem planıyla başlamıştı, 2014 yılında bitti, yeni eylem planını tekrarlıyorlar. Bu eylem planında Ormanın el verdiği kadar, yapabildiği kadar değişik bölgelerde örnek bahçeler kurmaya çalışıyorlar. Bu arada da tabii fidan lazım bunları yapması için. Biz de yardımcı olduk bu fidan yapma sistemine ve Orman da kendi fidanlarını üretebilir hâle geldi. Eksik kaldığı zaman bizden de takviye alıyor.

Ayrıca, bizim gibi düşünen birkaç tane daha yatırımcı var. Aslında ekonomik olarak çok büyük, iyi bir yatırım. Yani bugün ben sadece bu işi yapıyorum diye değil ama marjinal bir arazi olsa, hele ki bu araziyi... Şimdi yeni kanun çıkıyor. Yeni kanunla ormanda da böyle, bir trüf tarımı yapmak üzere bozuk alanlardan size otuz yıllığına buraları verme durumu olacak; içinde lavanta da yapabileceksiniz, trüf mantarıyla ilgili ağaç da dikebileceksiniz. Marjinal alanlar olunca, tabii satın almaya kalkınca -ucuz yerler, buralarda metresi 3-5 liralık, 10 liralık yerler bulabilirsiniz- öyle bir yere bu yatırımı yapınca beşinci altıncı seneden sonra yatırdığınız parayı, bu yatırımı her sene geri alır hâle geliyorsunuz tarımda ve garantisi var. Yani "Domates bu sene oldu, yarın ucuz, bugün pahalı." değil çünkü trüf her zaman yükselen bir trendde çıkıyor. Bir örnek söyleyeyim: 1870 yılında, Napolyon'un zamanında dünya trüf rekoltesi 2 bin ton, 1870'de; 2015'te dünya trüf rekoltesi 400 ton bilinen, masa altıyla beraber bin ton deyin. Yani 1800'den 2000'e kadar trüf yarıya düşmüş dünyada. Niye? Çünkü doğal ormanları yok ediyoruz, şehirleşme, iklim değişikliği vesaire. Bu bin tonun da zaten yüzde 40'ı, 50'si, 60'ı tarımdan geliyor. 1800'de tarım yokmuş. Dolayısıyla trüf tarımı, trüf mantarının tarımı gelecekte bize çok çok çok büyük paralar kazandırabilir marjinal ve kullanılmayan alanlarımızda. Bu bahsettiğim bin dönüm yer arazide biz lavanta yapmayı düşünüyoruz, Burdur Çavdır'da, orada trüf yapmayacağız çünkü aromatik bitkiler içinde, listede trüf mantarı yok ve bin dönüm de çok büyük bir rakam bizim yatırım yapmamız için, lavanta yapacağız ama o alanlarda köylünün tapusu var, içine gelmemiş, ham toprak, daha köylü sürmemiş, oraya, hazine arazisine "Benim, kullanmayın." diyor. Eğer bunu kırabilirsek belki devlet o köylünün o alanına kendi böyle bir tesisi yapıp bunlara devreder ve ondan sonra da bunlar yayılmaya başlar çünkü hakikaten ikinci, üçüncü seneden sonra lavantayla para kazanmaya başlıyorsunuz; altıncı, yedinci seneden itibaren de bütün yatırdığınız yatırım her sene gelir olarak dönüyor ve bunu da çok az bir bakımla yapıyorsunuz. Yani ilacı yok, pestisiti yok, gübresi yok, bir tek trüf köpeğiyle trüf sezonunda bunu arıyorsunuz.

Bunun ekoturizmi de var. Ben İtalya'nın Alba şehrinde gittim, trüf avına çıktım. Bir saat trüf avı 100 euro. 100 euro veriyorsunuz, köpekle çıkıyorsunuz trüf avına, trüf buluyorsunuz, gidiyorsunuz tartıyorsunuz 750 eurodan bulduğunuz trüf satın alıyorsunuz, ondan sonra öbür tarafa geçiyorsunuz,

30 euro da makarnaya veriyorsunuz, o trüfü onun üzerine şey yapıyorsunuz, arkasından gayet mutlu arkasından trüf ekoturizmi yapmış olarak ayrılıyorsunuz. Bunu yaptığınız zaman ve biz eğer becerebilirsek bundan yedi sene sonra bambaşka bir turizme geçiyoruz. Yani kafayı çıkardıktan sonra pencereler, vizyonlar çok ama imkân kısıtlı. Ama devlet de... Ne diyor hocam? Ekrem Hoca: “Çok iyi, ha harika, her şeye proje falan yapalım...” Sonra kimse bir şey yapmıyor. Eğer böyle kalırsa yazık, kırk sene daha biz trüften nemalanamayacağız o zaman çünkü İspanya bunu kırk sene önce yapmış.

BAŞKAN - Evet, çok teşekkür ediyoruz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ben teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN - Hep Komisyonumuzda “Bir üretici dinleyelim.” derken... Yani aslında yerinde gidip dinleyecektik ama sizi buraya davet ettik. Geldiğiniz için çok teşekkür ediyoruz. Hatta geçen bakan bey de söylemişti, “Böyle böyle, gittim.” dedi, sizin şeylere gelmiş.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Vallaha Komisyonu aslında bir zaman bizim oralara getirebilsek keşke, o da enteresan olacak.

BAŞKAN - Biraz zor olacak gibi ama inşallah bir bakarız bakalım.

REFİK ÖZEN (Bursa) - Antalya'ya geleceğiz.

BAŞKAN - Evet oradan geçeriz yani olmazsa.

Evet, çok teşekkür ediyoruz.

DEMİRSOY TARIM LİMİTED ŞİRKETİ KURUCUSU EMİR DEMİRSOY - Ben teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN - Şimdi de Cumali Bora, dediğim gibi, üretici ve araştırmacı cistus üzerine.

4.- Üretici ve Araştırmacı Cumali Bora'nın, Türkiye'de yetişen cistus (laden) bitkisi projesi, cistus bitkisinin tıbbi ve ekonomik değeri ile bitki ve meyve aromalı sabun üretimi hakkında sunumu

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Merhaba Değerli Başkanım, sevgili vekillerim, değerli katılımcılar.

Karşınızda âciz bir sabuncu, kel bir adam oturuyor. Benim bir unvanım yok, böyle bir profesör değilim çünkü okula giderken ayağımdaki ayakkabıya bakıyordum Almanya'da, annem 29 euroluk ayakkabı alıyordu -marklık o zaman- Almanın çocuğunun ayağında 180-200 marklık ayakkabı vardı. Biz onun ayakkabısına baktık, kitap okumadık.

Şimdi, ben şöyle ufak bir özet geçeyim. 125 kiloyla Almanya'dan Alanya'ya geldim. Alanya'da çocukluğumdan beri mağaraya girerim Damlatış Mağarası'na. Sonra annem, babam vefat etti, Alanya'ya temelli geldim, yerleştim. Bir iş yapmak istedim, yaptığım işte boğuldum. Bir Almanın tavsiyesiyle bu işlere girdik yani “Cumali senin ülken bu kadar zengin, neden bunları satıyorsun?” dedi. Bana evindeki bütün kitapları getirdi. Alanya'da altı ay çalışır altı ay yatarız. Millet okeye dönerken biz bu Alman kaynaklarından bu ilmi gördük, sonra dağlara falan çıktık, bir baktık ki hazinenin ortasındayız.

Şimdi, ben şöyle bir şeyi size söyleyeyim: Gerçekten ben takip ediyorum, Niyazi Ağabeyi de biliyorum; bizler piyadeyiz, bizler genelde zor anlaşıyoruz. Şimdi, geçen, iki sene önce Orman Genel Müdürlüğümüz ile Konya Gıda ve Tarım Üniversitesini buluşturdum. Dönemsel olarak 35 bölgemizden laden bitkisini toplattık. Ben ismini “Türk cistus” koydum çünkü yüzde 90 rezervi bu ülkede. Kimse bilmiyor yani araştırıldı veya somut bir şey ortaya çıkarılmadı. Biz 35 bölgeden, 170 tane denekten, 7 kilo denekten yaptığımız sonuçla -bu arada OGM'ye çok teşekkür ediyorum, özellikle Sayın Genel Müdürüm Ahmet İpek'e- dünyanın en büyük polifenol kaynaklarının Türkiye'de olduğunu gördük.

Bugün ülkemizde -yani isim vermiyorum- bir Alman şirketi 200 liraya bu çayı bize sattı. Yani daha o zaman 7 kuruştur OGM çıkışı, köylü bunu 2 liraya toplar, 3 liraya simsara satar, simsar da götürür bunu Alman şirketine satar, Alman şirketi de Yunan menşeli “cistus incanus” adıyla Türk halkına bunu sattılar. Şimdi, “cistus incanus”taki polifenol yani çoklu fenolların seviyesi yüzde 24. Yani bugün kırmızı şarapta 5,5; papatya çayında yüzde 1, ne bileyim, kirazda -bugün önümüzde var- yüzde 5, yeşil çayda yüzde 8. Bizim en son Kıbrıs’tan aldığımız “cistus creticus” türünden 31,3 polifenol çıktı.

Ya, lütfen, bunun şeyini açayım ben size. Dünya boğuldu, dünya ağır metallerle boğuluyor. İnsanın vücudu parazitlerle doldu. Yani bugün tahminlere göre 20 milyon kanser hastası bekleniyor bu ülkede, bu dünya genelinde ve Allah bunun en büyük silahını bize vermiş, Türklere vermiş. Bugün göç alan en büyük kıyı şeridimizde, Artvin’den Samandağ’a kadar, Kayseri’den Konya’ya, Isparta’ya kadar bölgede yetişen bir adam... Bir iki senede rehabilitasyonu yapılırsa 1 milyon ton madde var yani bugün kanser hastalarının bu süreçte tek kullanacağı bitkisel malzeme bu bitkidir.

Şimdi, ben, 25 tonu Konya Gıda ve Tarım Üniversitesine Alanya’da toplamadım. Köylü dut ağacına çıkıyor, hatta annem bazen düşüyor, sırtını kırıyor veyahut eline alıyor 2 yumurta, pazara gidiyor, oturuyor. Maalesef Alanya, Manavgat, o bölgede toplamadık, Kemer’de toplattık. Ben 400 metrekaare bir alanda 2 ton 130 kilo yaş “cistus” toplattım ve bunu bütün yani kurutmadan, yaş olarak satın aldık.

Bir aile, çocuklarının ayağında Ankara lastiği var, 2019. Bir aileye, sevgili vekillerim, terleri soğumadan ben 1.330 lira para verdim. Yani bir ülke alanı kadar orman bölgelerinde korunmuş bir şekilde... Yani demin Başkanım söyledi, Orman bir ara buna düşman oldu çünkü Ormanın esas politikası ağaç ekmektir. 1930’larda ağaç çok önemli bir ham maddeydi ama bugünkü dünyada ağacı bir sürü şey şey yaptı. Yani devletimizin ağacın dibinde yetişen otun artık stratejik olarak ağaçtan çok önemli olduğunu görmesi lazım. Bugün kıyı şeritlerimizde büyük orman yangınları oluyor. Hatta bunları yakan ağaç, laden yakıyor. Yani bu teknolojik şeylerden sızan gazları gördü mü, kimse de gidip onu sevip toplamadı mı, bir kıvılcım atıyor, ormanı yakıyor ve biz tekrar gidiyoruz buralara, bin bir zahmetle fidanlar ekiyoruz çünkü “cistus”un kökü yanmıyor. Hemen geliyor “Ey, beni toplayın.” diyor.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - Sadece kıyı bölgelerinde mi oluyor bu cistus?

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Sevgili Vekilim, bu Kayseri’de yetişiyor, Isparta’da yetişiyor, 50 bölgemizde yetişiyor. Komple, Karadeniz’den yukarı ta Samandağ’a kadar alanda yetişiyor. Blok alanlarda yetişiyor. Bence -afaki olmasın- doğal, kendi bölgesinde yetişen, kültürüne ihtiyacı olmayan tek bitkidir “Türk cistus”. Yani bugün kırmızı şarabın damar açtığını biliyoruz. Elimizdeki malzeme bunun 6 katı.

Biz EXPO 2016’da bunu gündeme getirdik. Biz dedik ki: Bu sembol EXPO’nun olması lazım, gelecek nesiller, çocuk, çiçek. Bizim hedefimiz, bunun ürün borsasını kurmak. Bununla alakalı 200 tane ürün geliştirdim. Şimdi, ben size burada yaptığım icraatları şuradan göstersem -samimi söylüyorum- sevgili vekillerim, şu önünüzdeki keki yiyemezsiniz. Biz sürüne sürüne gidiyoruz yani biz öz kaynaklarımızla, ağabeyim de devletten hiçbir şey almadan bu işi götürmüş çünkü bizlere verilen bir iş bu. Yani “Aşk söyler, dert inler.” diye. Bizim düşüncemiz dünyanın antikanser ilacını Türkiye’de yani Türk bunu ham madde... Bugün “cistus”la yapılanları söylesem ağlarsınız. Bütün bitkisel çayların şişirmesidir “cistus” çünkü 15 kuruştur. Hatta -bugün duydum- Karadeniz’deki siyah çaya da katılıyor, bütün bitkisel çayların zeminini oluşturuyor. Düşünün, elinizde bir hazine var, bir pırlanta var, bir bina yapacaksınız, beton kullanacağınızı altın parçacıklarını atıyorsunuz. Ben bunu bir iki senede... Yani rehabilitasyonu için bunu şey yapmanıza gerek yok, sadece o alanı sürün, “cistus” gelir.

Şimdi, sevgili vekillerim, biz “1 milyon ton” diyoruz. Afaki değil. Bakın, sayın genel müdürüm orada, başkanım bu şeyden geliyor. 1 milyon tonu taze 60 kuruştan biz toplatırsak... Bizim hedefimiz, bölgesel üniversitedeki çocuklarımızı, annesi içli köfte yapıp çocuğuna gönderen çocukları bir iki ay “cistus” hasat döneminde çalıştırıp 50-60 bin lira bunların ceplerine para koymak. Bu sadece orman köylüsüne verilmiş bir şeydir. Buradaki düzenleme bu konuda olması lazım. Bölgesel üniversitedeki tıbbi aromatik, biyolog veya parası yok iç mimar gelecek, bu hasatlara katılacak. Bizim hedefimiz, bu boşalan yerleri tekrar doldurmak.

Bizim şu anki turizmde sağlık “Vegas”ı gibi bir hayalimiz var. Bakın, bunları yapmak o kadar zor değil ya, gerçekten zor değil. Ülkemizde 11.600 tane bitki, son 5 bin kilometre yapsanız, böyle bir hazine yok. Yani fındığın bugün borsası var. “Cistus” fındıktan belki 500 kat daha değerli bir element, inanın. Bu, hayvan için çok önemli, insan için, her şey için çok önemli. Çölleşmenin şeyi...

Yani benim önerim -devlet büyüklerim bunu bir düşünsün- biz 2019’da yaşıyoruz, bu yangınlar artıyor, artacak da. En azından bu kıyı şeridinde yanan yerlerdeki ağacı vatanımızın başka yerine dikelim, burayı rehabilite edelim, burada bu hazineyi toplayalım. Benim önerim gerçekten bu “Türk cistus” a sahip çıkmak. Bu millî bir şey yani “ginseng”, “moringa” gibi şeylerle kıyas edilemeyecek bir değer bu.

ARSLAN KABUKCUOĞLU (Eskişehir) - Halk arasındaki ismi ne bu bitkinin?

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Laden, taş güllü, pomacık.

Sevgili vekillerim, yani ben burada kimseyi eleştirmem, belleğimi temizlemeye çalışıyorum ama dünyanın bütün yatak yaralarını kapatıyoruz. Yani bugün Ortodoks tıbbi bunlara çözüm bulamıyor. Türkiye’de 500 bin tane hasta yatakları yatıyor. Düşünün, herkes şu an öyle bir duruma düşebilir. On beş gün sonra deri patlar, yaralar açılır, reçete yazılır. Bu reçetenin devlete maliyeti vardır ama bu reçetenin hastaya bir faydası yoktur. Şimdi, düşünün babanız orada yatıyor, kasap dükkânı gibi vücudu açık -çok özür diliyorum sevgili vekillerim, biraz Almançılık var, biraz da böyle heyecanlılık var- şimdi devlete bunun maliyetini düşünün, o insanın çektiği acıyı düşünün. Ya, sebepsiz değildir sevgili vekillerim, böyle bir hazine bize verilmiş. Ben sadece bir tanesini konuşuyorum yani sizi yormamak açısından.

Biz diyoruz ki: Bunun enstitüsünü kuralım. Bugün Doğu Türkmenistan’da pamuk, adam enstitüsünü kurmuş. Yani bilim adamları yetiştirelim. Yani bir projeyi ekmekle olmuyor, sürdürülebilirliğin ürüne dönüşmesi lazım, Türk halkının bu kültürü kullanması lazım. Bugün Kocaeli hizmet bölgesine gidin ağır metallere insanımız uyuyor, ayakta uyuyor. Bugün sigara içen insanlarda -50 cc içilmiş- dört haftada yüzde 50 kadmiyumu indiriyor. Bakın, domuz gribini, kuş gribini öldürüyor.

Bu bitkiye “katil” diyorlar sevgili vekilim. Vekillerim, bugün bir pandemi oluşsa, bir domuz gribi oluşsa hastanede doktorun, eczanenin yapacağı hiçbir şey yok. Ne burada var ne Almanya’da, hiçbir yerde yok. Ama basit bir çayı kaydattığımızda, onu içtiğinizde oradaki o reçine gidiyor o virüse -AIDS dâhil- bir yelek giydireyor ve o bizim hücremize sirayet edemiyor ve ölüyor.

Doktor Klemert diye bir tane Alman araştırmacının Amerika’da son buldukları araştırmada -ben bunları Türklerin yapmasını isterim bu arada yani “O böyle yaptı, bu ülke böyle yaptı.” değil, bizim bunu yapmamız lazım- DNA’mıza sızan virüsler tespit edildi. Bugün kanserlerin, parkinsonların, bunların patlamasını buna bağlıyorlar, daha önce “candida” vesaireye bağlıyorlardı. Bu “cistus” çayını, normal çayı içtiğinizde gidiyor, bunu yok ediyor, tümörü yok ediyor yani doktorların ümit kestiği şeyde bu işe yarıyor.

Bugün kene, keneden geçen bir virüs... Bugün Almanya'da 2 milyon borelyoz hastası var yani kene ısırıyor, iki gün bağırsakta kuluçkaya yatıyor, bütün vücudu hapse alıyor. Sevgili vekillerim, 160 hastanın semptomunu oynatıyor o kene çünkü bir yerde laboratuvarda üretilmiştir o yani siber savaş, siber silahtır o. Şimdi, ben beyin felci geçiriyorum doktora gidiyorum, benim doktorum beyin felci teşhisi koyuyor bana çünkü beni öyle gösteriyor hastalık. Türkiye'de en aşağı 5 milyon insan şu anda borelyozdan hasta, belki de hiç haberi bile yok. Yani bir bitkiyle bir insana şifa bulmak bundan yüz sene önceydi. İnsanların inancı, bağırsakları, vücutları temizdi. Şu an dünyada bunu yapacak tek bir tane bitki var, o da bu bitki. Yani yıllardır Almanya Yunanistan'a oynadı, Fransa'ya oynadı ama kimse Türklere bunu göstermedi.

Şimdi, bakın, alın haritayı, en büyük göç kıyı şeridimizde. Bizim gencecik çocuklarımız asgari ücretlerle gidip bir yerlerde çalışıyorlar. Bakın, bir köylü eğer bir günde 1.300 lira kazanıyorsa bunu ne kekikte kazanır ne kantaronda kazanır, hiçbir şeyde kazanamaz. Yaş alıyoruz yani polifenol hem yaprağında hem dalında hem kökünde. Biz bununla ilgili bir ekoturizm, sağlık turizmi... Bunun temelini, "cistus"u bir lokomotif olarak görüyoruz. Türkiye'deki doğal kaynakların lokomotifi "Türk cistus" olması lazım. Lütfen bunu bir araştırın Meclis Komisyonu olarak, aynı sonucu göreceksiniz. İnşallah yarın öbür gün Konya Gıdaya gideceksiniz. 7 trilyon dolarlık gıda raf ömrünü Konya başardı. Dünyada insanoğlu 7 trilyon dolar, 7 bin tane milyar dolar gıda raf ömrü için para harcıyor. Bu içindeki kateşinlerle bu raf ömrünü kimyasaldan daha üst başardı. İnşallah gittiğinizde göreceksiniz, en son yapılan şey, çocuklar ve yetişkinler için, kanser hastaları için bitkisel olarak ek şey yapıldı.

Ben "cistus"la alakalı sabunlar yaptım, burada sizin gözünüzün önünde kesmek istedim, bunları size koklatmak istedim. Alanya'da çalışıyorum yani yirmi beş senedir sürünüyorum. Bir kervansaray yaptım.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) - İyi ki sürünüyorsunuz ha!

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Yok, o kadar güzel ki Sevgili Vekilim yani insanlara fayda edecek şeyleri bulmak. Ya, ben hayatımda 100 sefer öldüm Sevgili Vekilim ya, 100 sefer astım krizi geçirdim. Ben yüz yılın vitaminini buldum, yüz yılın katilini buldum; virüs, kanser katili. Ben bunun millî olarak koruma altına alınmasını talep ediyorum sizlerden çünkü bu bizim ve dünyanın bir mirası. Şu an fasoncular kullanıyor. Alman şirketi alıyor, 200 liraya bize satıyor. Ya, sebepsiz midir? Yüzde 90'ı... 23 laden türünün 5 türü Türkiye'de çıktı ve en yüksek şeyler bizimkinden çünkü biz araştırdık gördük ama Almanı dinlersek Alman hiçbir zaman bize bunu göstermedi. Teşekkür ederim.

Size sabunlar getirdim. Bakın, yüksek getiriden bahsediyor. 600 lira ben bir kilo sabun satıyorum. Dış sabunu yaptım. Bütün yaraları kapatıyorum. Yani belki ülkem adına 20 bin tane turiste karşılıksız yardımcı oldum. Ben ülkem fahri bir sabuncusuyum diyelim, bizim gördüklerimiz para etmiyor. Biz istiyoruz ki bunlar akademiden... Çok şükür Konya Gıda ve Tarım Üniversitesi bize sahip çıktı, birçok yere gittik. Ya, demin dışarıda bu kadar güzel konuşan hocama gittim, dayanamadım çünkü bir paylaşmamız lazım. İnsan bir yemek yapar gelir, "Beğendiniz mi?" der. Hocama 4-5 tane sabun kestim, hocama ikram ettim, teşekkür ettim, hocam benim yüzüme bakmadı ya. Ya, bir tebessüm. Bizim saygıya, sevgiye ihtiyacımız var. Bizim bu hayvanat boyutundan insan boyutuna geçmemizin şeyi para kazanmak. Ben Isparta'ya gittim. Isparta Valisi beni çağırdı. Isparta adına bir sabun yapılmış -vekilimizden biri- ve bu pembe bir sabun yani gliserinli, domuzun yağından yapılmış bir sabun, Antalya Valimize verilmiş, Antalya Valimiz de alerji olmuş, demiş ki: "Cumali'ye git." Ben gittim, Sayın Valimiz dedi ki: "Ya, Cumali, gül ve lavanta bazlı sabun üret bize. Dedim ki: Bakın, Sayın Valim,

gülü bir muhacir getirdi yüz elli sene önce Bulgaristan'dan burada yoktu, Isparta'nın gülü değildir bu, Türk gülü değildir. Demin bahsetti ağabeyim, melez lavantayı getirdik, kendi bitkilerimizi siber savaşa soktuk.

Şimdi, demek istediğim, Isparta gibi bir yerde 15 bin eroınman var. Bunlar 13 yaşında. Bakın, gösteriyim. Bir hafta orada yerlerde yattım, hatta ağlayacağım şimdi. 20 liraya eroın satılıyor bu çocuklara ya. Bizim görevimiz bunları çalıştırmak ya, bunları meşgul etmek, bunları Facebook'tan, sosyalden almak. Üniversiteli çocuklarımızın durumuna bakın. Düşünün, Türkiye'de üniversitede okuyan bir çocuk senede iki sefer tatile gidiyor. O annesi birilerine içli köfte yapsın veya temizliğe git, bana para gönder değil, o, annesine para gönderecek ve o okulda okuduğu mesleği ciddiye alacak sevgili vekilim. Ama şimdi ezber yapıyoruz. Türkiye'de 1'inci sınıftan 5'inci sınıfa kadar her çocuğa pekiyi verilir, takdir verilir. Bizim işleri sürdüremememizin en büyük sebebi budur. Ya, sen tamam pekiyi aldın, takdir aldın, çalışmana gerek yok. Bu çocuk buna seviniyor, biz de diyoruz ya çocuğu motive ediyoruz.

Benim sizden ricam, ben EXPO'ya belki dükkanın yarısını boşalttım, EXPO -Sayın Genel Müdürüm Allah razı olsun doğru gördüler- alanının teması çocuk ve çiçek olan bir bölgenin, Antalya'mızın yani dünyaya açılan bir pencerede Türkiye'deki bütün bitkisel malzemenin burada sergilenmesi... Antalya'da sigarayı yere attınız mı karton çıkar. Yani bir açık hava müzesine dönüştürelim ve bu ürünleri burada üretilim. Bakın, biz Çin'in hamallığını yapıyoruz, artık Kütahya'da seramik yapılmıyor, her şey Çin'den geliyor. Biz diyoruz ki bundan artık bir çıkalım, asgari ücretimiz 3-4 bin euro olsun sevgili vekillerim. Dünya bize gebe. Yani 31,3 polifenolu Allah'ınızı severseniz sorun yetkili kişiye, bizim konuşmamız para etmiyor. Avrupalı bunu gördü mü başı döner. "Norveçli tavuklar kanser ilacı yumurtladı." diyoruz, en büyük kanser ilacı burada. 100 yıl, 105 yıl yaşıyor. Halk sağlığı için, çocuklarımız için ya, inanın ki eko turizmden tutun da bu pestisitleri baypas eden bin tane özelliği olan bir bitki yani bordan daha değerli bir bitki. Çünkü, borla siz malzeme yaparsınız, hatta şimdi ilaç da yapılıyor ama bu insanlığın boru sevgili vekilim. Ben diyorum, Suudi Arabistanlının birinin annesi gelip pazarda yumurta satıyor mu? Yok, onların petrolü var. Ya, bizim petrolümüz her yıl yenileniyor. "Cistus" çöl bitkisidir, hiçbir şey istemez. Demin lavanta balından bahsedildi, çok değerli, "cistus"tan elde edilecek o kadar malzeme var ki, bizim yıllarca beklememize gerek yok. Şu an Mersin'den Antalya'ya kadar belki 50 milyar dolarlık çay yandı. Bunu bir patoza atın, doldurun, gönderin satarsınız. Şimdi, Çanakkale'de -bugün şube müdürümle görüştüm- 20-30 bin tondan bahsediyor ya, 20-30 bin ton, orada. Böyle bir hazine yüz senedir savaş altında.

BAŞKAN – Evet, Cumali Bey, çok teşekkür ediyoruz.

Evet, bunun alanını bildiğim için, üretiminde sıkıntı yok, bu bitki var elimizde. Şimdi, bir adım atmışız üniversiteyle ilgili, Konya'daki üniversitemiz. Onlar da inşallah bakacaklar. Tabii, sizin yaptığınız değerlendirmelerden de şey olursa ülkemizin de önü açık yani bu bitki için yetiştirme diye bir sıkıntı yok, arsız bir bitki olur yani, yetiştiriyor doğal olarak. Önemli olan bundan ne üretebileceğiz ona bakmak lazım. Onunla ilgili neyse üniversite ortaya koyarsa bundan...

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Ya, şöyle Sayın Başkanım: Şimdi, her şeyi üniversiteye bıraktınız mı bu iş yürümez. Bakın, burada bir teşebbüsçü var, her şeyini harcamış, işi çözmüş. Sürüne sürüne gittiniz mi her yere şey yapıyorsunuz, bütün yanlışları yapıyorsunuz. Şimdi, benim gördüğüm, kişisel bakım ürünleriyle... Yani bugün çay konuşuldu, Avrupa'daki bütün çaylar pestisitli, domuzun dışkısını kullanıyorlar gübre olarak, ondan ona geçiyor. Bugün bizim alanlarımız

organik sertifikasyonuna uygun bir alan. Biz diyoruz ki çay ve kişisel bakımla... Bakın gıda takviyesini falan konuşmuyorum ben, biz bununla başlarsak, bu sahaların rehabilitasyonunu yaparsak çocuklarımızla, köylümüzle biz bundan üç sene sonra kanseri de yeneriz, hepsini.

BAŞKAN – Sahada üretimde bir sıkıntı yok, onun toplanmasında bir sıkıntı yok.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Üniversiteleri bir kenara attığınız zaman bunun altından nasıl kalkacaksınız?

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Hayır, öyle değil Sevgili Vekilim, bizim bazı bilgilerimiz var, bazen bir üniversitelerde bulamayacağınız fikirler.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Sen üniversiteye ver, üniversite değerlendirir onu.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Şimdi, bakın, değerlendirir, bir yere gitmez. Bugün Türkiye’de AR-GE’ye, inovasyona harcanan paralar. Bu AR-GE’yi, inovasyonu birçok üniversitedeki hocalarımız yaptı; yani iş adamı gitti, para aldı, makine aldı, makineyi attı oraya, makinanın kimseye faydası yok ama bize külfet. Ya, biz kimseyi böyle kırmak istemiyoruz, kimseye bir şey demiyoruz ama eleştirilecek bir konu varsa onu da eleştirmek lazım sevgili vekilim. Yani dünyanın en büyük kanser ilacı sizde, siz bunu bilmiyorsunuz, benim gibi cahil bir sabuncu geliyor, size bunu söylüyor sayın vekilim.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Şimdi, üniversiteyi bir tarafa atarsan bu iş olmaz.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Hayır, doğru.

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Şimdi, bu neye benzer biliyor musunuz: “Ben cahilin ferasetine güvenirim.” demeye benzer, anlatabildim mi. Almanya İkinci Dünya Savaşı’nda yerle bir olduğu zaman Almanlara soruyorlar “Her şeyiniz bitti, ne yapacaksınız?” diyorlar. Adamın söylediği söz: “Bizim kafamızda bilgi var, bizim üniversitelerimiz var, siz bunu bizden alamazsınız.” diyor ve Almanya kırk yıl içinde dünyanın en büyük ekonomisinden biri oldu kardeşim. Neyle oldu? Üniversitelerle oldu ama adam gibi üniversitelerle oldu, anlatabildim mi? Bir de adam gibi üniversitelere değer vermekle oldu.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Şimdi, bir tanesi bize denk geldi...

TÜRABİ KAYAN (Kırklareli) – Çünkü bilimi bir tarafa atarsan olmaz.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Sevgili Vekilim, beni yanlış anlamayın. Hayır Sayın Vekilim, olur mu? Böyle bir Komisyonda...

BAŞKAN – Evet, çok değerli arkadaşlar, zaten biz buna Tarım Ve Gıda Üniversitesinde devam edeceğiz bu “cistus” olayına, cuma günü toplantıda, orada görüşmelere devam edeceğiz.

Evet çok teşekkür ediyoruz.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Ben çok teşekkür ederim.

Lütfen kabul buyurunuz, sabunlardan vereyim, lütfen bunları bir kullanınız. Bunlar Marsilya’da yapılmadı. Lütfen sayın vekillerim hakkınız helal edin. Benim burada amacım akademiye baypas değil. Ben zaten 10 akademiye gittim, 1 tanesi bana sahip çıktı.

BAŞKAN – Biz onunla da görüşeceğiz inşallah cuma günü.

ÜRETİCİ VE ARAŞTIRMACI CUMALİ BORA – Eyvallah.

Teşekkür ederim, çok sağ olun.

BAŞKAN – Evet, tüm Komisyon üyelerimize ve misafir milletvekillerimize –gerçi Mecliste misafir değil, ev sahibisiniz de- çok teşekkür ediyoruz katıldığınız için.

Evet, biz uzman arkadaşlarla tekrar bir toplantı yapalım şimdi nereye geldik, ne yaptık diye.
Evet, çok teşekkür ediyoruz, çok sağ olun.

Kapanma Saati:18.38

